Munkfors kommun
MUNKFORS | RANSÄTER

Munkfors kommuns Översiktsplan 2035

Granskningshandling

Arbetsgrupp

Hans Nilsson (S)
Ulric Andersson (S)
Staffan Jofjell (V)
Jörgen Hedeås (C)
Urban Karlsson (C) (ersättare)
Björn Bäckström (SD) (till juni, 2024)

Tjänstepersoner

Birgitta Svensson, turism- och näringslivschef
Mihai Pătraşcu, GIS-ingenjör
Erik Lundh, kommunikatör
Anna Grenholm, samhällsplanerare (till juni, 2024)
Sabina Ostermark, tf. samhällsplanerare (till december, 2024)
Mathias Samuelsson, teknisk chef (från augusti, 2024)
Björn Svantesson, kommunchef (från augusti, 2024)
Josefine Säfström, teknisk administrativ handläggare (från november, 2025)

Kartor

SGU, Lantmäteriet, 2025
Mihai Pătraşcu

Miljökonsekvensbeskrivning

Sweco, 2026

Text och layout

Erik Lundh

Foto

Erik Lundh, om inget annat anges.

Innehåll

Inledning 3
Välkommen till kommunens översiktsplan 4
Vad är en översiktsplan? 5
Planprocess och dialog 6
Förutsättningar 9
Om Munkfors kommun 10
Globala och nationella förutsättningar 14
Regionala och kommunala förutsättningar 17
Mellankommunala intressen 21
Utvecklingsinriktning 23
Utvecklingsinriktning för bebyggelse 24
Utvecklingsinriktning för natur och fritid 27
Utvecklingsinriktning för kommunikationer 31
Mark- och vattenanvändning 33
Markanvändningskarta 34
Planeringsstrategi 35
Bebyggelse i tätort 37
Bebyggelse i landsbygd 39
Verksamheter och industri 41
Transportinfrastruktur 44
Teknisk anläggning 47
Areell näring 50
Grönstruktur, natur och rekreation 54
Vatten 56
Riksintressen, LIS och andra värden 60
Riksintressen 61
Landsbygdsutveckling i strandnära lägen (LIS) 65
Kulturhistoriska värden och skydd 68
Miljö, hälsa och säkerhet 73
Miljö 74
Hälsa och säkerhet 78
Bilagor 92
Skyfallskartering 93
Erosion-, ras- och skredkartering 94

Inledning

Detta kapitel redogör för översiktsplanens syfte, rättsliga grund och funktion i kommunens styrsystem. Här beskrivs planens roll som vägledande dokument för den långsiktiga samhällsutvecklingen.

Välkommen till kommunens översiktsplan

Varje kommun i Sverige ska ha en aktuell översiktsplan som vägleder den framtida utvecklingen och skapar förutsättningar för en hållbar samhällsplanering. Genom denna plan formar vi tillsammans hur mark- och vattenområden ska användas.

Det är ett viktigt dokument som ska bidra till en stark och långsiktig utveckling av bland annat bostäder och industrimark. Planen är en konkretisering av vår vision för framtidens Munkfors kommun.

Det är både vår skyldighet och vår ambition att vara så transparenta som möjligt i vårt arbete. Kommunens invånare är en avgörande del av processen, och era synpunkter är viktiga – det är för er vi gör detta.

I arbetet med översiktsplanen har både politiker och tjänstepersoner analyserat olika alternativ och deras konsekvenser. Myndigheter, grannkommuner, företag, föreningar och medborgare ges möjlighet att bidra med sina synpunkter. Resultatet blir en gemensam viljeinriktning som ger en stabil grund för kommunens framtida planering.

Tack för ert engagemang, och varmt välkomna att delta i processen!

/Mathias Lindquist (S), kommunalråd

Vad är en översiktsplan?

Plan- och bygglagen trädde i kraft 1987 och innebär att varje kommun ska ha en aktuell och kommuntäckande översiktsplan som antas av kommunfullmäktige. Lagen reglerar planprocessen och planens innehåll och är samordnad med annan lagstiftning, såsom miljöbalken, som också påverkar översiktsplaneringen.

Översiktsplanen är kommunens övergripande strategiska dokument för den fysiska planeringen. Den uttrycker kommunens långsiktiga vilja för hur Munkfors ska utvecklas och ska gälla över en längre tid. Planen redovisar hur bebyggelse, verksamheter, natur- och kulturmiljöer samt infrastruktur ska utvecklas och bevaras för att främja ett socialt, ekologiskt och ekonomiskt hållbart samhälle.

Syftet är att skapa goda livsmiljöer för invånare, ge förutsättningar för näringslivets utveckling och samtidigt värna om natur-, kultur- och friluftsvärden. Planen tar sin utgångspunkt i lokala förutsättningar men väger även in nationella och regionala mål samt allmänna intressen. Genom översiktsplanen gör kommunen strategiska avvägningar och pekar ut vägval för den långsiktiga samhällsutvecklingen.

Planen har en bred funktion både inom kommunen och i dialogen med statliga myndigheter, regionen, grannkommuner, näringsliv och enskilda. Den tydliggör kommunens ställningstaganden och bidrar till förutsägbarhet i planeringen. Kommunfullmäktige prövar planens aktualitet under varje mandatperiod.

Tillsammans med budgetmålen är översiktsplanen ett av kommunens viktigaste styrdokument för samhällsutvecklingen. Den är inte juridiskt bindande, men fungerar som vägledning vid detaljplanering, bygglovsprövning och kommunala investeringar.

PBL kunskapsbanken – en handbok

Mer om översiktsplanen och dess process kan du läsa på Boverkets hemsida boverket.se, under Kunskapsbanken.

Planprocess och dialog

En ny översiktsplan ska tas fram inom ett tidsintervall om cirka 10–15 år. Det har bedömts som rimligt i Munkfors kommun, med hänsyn till arbetets omfattning och kraven på att ha en aktuell plan. Kommunens första översiktsplan antogs 1991. Den senaste översiktsplanen antogs av kommunfullmäktige den 10 september 2013.

Arbetet med denna översiktsplan inleddes år 2023 och har pågått under förändrade förutsättningar jämfört med tidigare översiktsplanering. Detta inom flera områden, genom ny lagstiftning och nya politiska ställningstaganden inom kommunen.

Vissa styrdokument har också uppdaterats under planprocessen. Arbetet har skett i flera steg där kommunens invånare, kringliggande kommuner, Region Värmland och flertalet myndigheter har haft möjlighet att framföra synpunkter. Planprocessen har utformats med ett rättighetsbaserat perspektiv, vilket innebär att kommunen har strävat efter att skapa reella möjligheter till insyn, delaktighet och inflytande för olika grupper i samhället.

Tidig medborgardialog

Vid Företags-, förenings och kulturmässan Munkforsandan den 6 maj 2023 och Munkfors nationaldagsfirande den 6 juni 2023 fanns politiker och tjänstepersoner på plats för att informera om översiktsplanearbetet och föra tidig dialog med invånare. I november–december 2023 fanns även möjlighet att besvara en enkät via ArcGIS Online. Dialogformerna har valts för att nå olika grupper och sänka trösklarna för deltagande.

Svaren från enkäten utgör en del av planeringsunderlaget för översiktsplanen och inkomna synpunkter och förslag har tagits vidare i arbetet med planförslaget. Enkäten besvarades av 174 personer, både unga och äldre. Frågorna var uppdelade i olika områden: miljö och natur, kultur, fritid och förening, kommunikationer och transporter, bygga, bo och arbeta samt utbud och service.

Av dessa ämnesområden engagerade kultur, fritid och förening flest. Svaren visar på upplevda värden och behov som har betydelse för hur den fysiska miljön planeras. Samhällsplanering är en komplex uppgift som kräver avvägningar mellan olika intressen, och tillsammans med enkäten har även styrdokument och handlingsplaner utgjort grund för planeringsunderlaget.

Samråd 1/2

Det första samrådet pågick mellan den 7 april och 1 juni 2025. Vid två tillfällen, den 7 april och den 7 maj, fanns representanter för arbetet på plats i biblioteket för att svara på frågor och föra dialog om planens innehåll. Kommunen valde därefter att genomföra ytterligare ett samråd under perioden 6 juni till 10 augusti, där en uppdaterad version av planen fanns tillgänglig.

Under samrådskedet fanns möjlighet att lämna skriftliga och anonyma synpunkter via e-post, enkätverktyget Webropol eller genom att lämna synpunkter i en låst brevlåda placerad på biblioteket. Sammantaget inkom 14 synpunkter under samrådet, varav elva digitalt och tre via brevlådan. Inkomna synpunkter har behandlats och vägts in i de fortsatta avvägningarna.

Information och tillgänglighet

Information om översiktsplanen har gått ut via kommunens hemsida, sociala medier samt gratistidningen Veckobladet. Kommunen har eftersträvat att information och material ska vara tillgängligt för så många som möjligt. Webbplatsen utformas för att kunna uppfattas, hanteras och förstås av alla användare, oavsett funktionsnedsättning eller vilka hjälpmedel som används. Mer

information om tillgänglighet finns på kommunens webbplats munkfors.se.

Planen har under samråd funnits tillgänglig både digitalt i PDF-format och i tryckt form på Munkfors bibliotek. Bibliotekets stationära datorer har kunnat användas för digital läsning och skärmläsare, och vid dialogtillfällen har personal funnits tillgänglig för att ge stöd till personer som behövt hjälp att ta del av materialet eller lämna synpunkter. **Vid antagandet kommer planen även att finnas tillgänglig via arcgis.com.**

Granskningshandling

Denna version av översiktsplanen utgör en granskningshandling enligt plan- och bygglagen. Handlingen är en revidering av planförslaget som har gjorts med utgångspunkt i de synpunkter som inkommit under samrådet. Syftet med granskningen är att ge berörda möjlighet att ta del av det reviderade förslaget och lämna synpunkter innan planen slutligt antas.

Efter avslutad granskning sammanställs inkomna synpunkter och planen kan därefter justeras vid behov. Översiktsplanen antas av kommunfullmäktige och gäller därefter som kommunens vägledande dokument för den fysiska planeringen tills en ny aktualitetsprövning genomförs i enlighet med plan- och bygglagen 3 kap. 26–27 §§.

Anpassningar

Översiktsplanen har utvecklats successivt med utgångspunkt i tidiga planeringsunderlag, genomförd medborgardialog samt inkomna synpunkter under samråd. De anpassningar som gjorts har i huvudsak varit av strategisk karaktär och syftat till att förtydliga planens inriktning samt stärka dess tydlighet och genomförbarhet. Parallellt med framtagandet av översiktsplanen har en miljökonsekvensbeskrivning (MKB) upprättats och utgjort ett integrerat underlag i planprocessen.

Tillsammans med inkomna synpunkter under samråd och granskning har MKB legat till grund för de justeringar och avvägningar som gjorts i planförslaget. I MKB redovisas hur alternativa planinriktningar har prövats ur miljösynpunkt samt hur identifierade miljöaspekter och inkomna synpunkter har hanterats. Fördjupade beskrivningar av planens miljöpåverkan och genomförda anpassningar återfinns där.

Överklagan

Eftersom översiktsplanen inte är juridiskt bindande kan dess innehåll inte överklagas. Det innebär att de ställningstaganden och inriktningar som redovisas i planen inte kan prövas rättsligt. Däremot kan den formella processen överklagas, det vill säga om översiktsplanen inte har tagits fram i enlighet med gällande lagstiftning, exempelvis avseende planprocessens genomförande, samråd eller granskning.

Rätt att överklaga har den som är folkbokförd i kommunen, äger fast egendom i kommunen eller är taxerad till kommunalskatt i kommunen. Ett överklagande prövar således om planprocessen har följt lagens krav, inte innehållets lämplighet eller kommunens avvägningar i sak.

Planförslaget tas fram	Tidig dialog med invånare och andra berörda.
Samråd 1/2	Tillfälle för alla att tycka till om förslaget.
Revidering av förslaget	Synpunkter från samrådet sammanställs tillsammans med de ändringar som görs i en samrådsredogörelse.
Utställning/granskning	Ytterligare tillfälle att tycka till om förslaget.
Revidering av förslaget	Synpunkter från utställningen sammanställs tillsammans med de ändringar som görs i ett särskilt utlåtande.
Antagande	Kommunfullmäktige antar planen.
Laga kraft	När beslutet fått laga kraft börjar den nya översiktsplanen gälla. Åtgärder för att genomföra planen lyfts in i ordinarie arbete och planen följs upp en gång per mandatperiod.

Här är vi nu!

Förutsättningar

Kapitlet beskriver kommunens nuläge och de lokala förhållanden som utgör grund för planeringen. Här redovisas befolkning, service, näringsliv, natur- och kulturmiljöer samt andra strukturella förutsättningar.

Om Munkfors kommun

Munkfors bruk. Foto: Erik Lundh

Munkfors kommun är beläget i centrala Värmland med snabb åtkomst till hela länet. Kommunens totala yta är 142 km^2 och består bland annat av huvudorterna Munkfors och Ransäter. Det finns även ett område som tillhör Munkfors kommun men ligger omgärdat av Forshaga kommun. Området heter Häggstödet.

Historia

Det var under 1100-talet som munkar från Alvastra kloster i Östergötland bosatte sig längs Klarälvens fors i sin pilgrimsfärd mot Nidaros, vilket gav orten dess namn. På 1680-talet valde en borgmästare från Karlstad att bygga en så kallad ”hammare” vid samma fors. Älven har också sedan länge setts som kommunens livsnerv.

Detta gav många arbeten och järnet kom att bli grunden för kommunens näringsliv. På 1800-talet utvecklades tekniken inom järnframställningen och industrin fick ytterligare ett uppsving. Martinverket och Lilla bruket var en del av detta och finns än i dag beläget i det som kallas Gamla bruket i Bruksparken, en av Värmlands bäst bevarade bruksmiljöer.

Befolkning

Som flest har det bott över 6 000 invånare inom dagens kommungräns. Detta var på 1960-talet. Sedan har det gradvis minskat fram tills en bit in i 2000-talet. Befolkningsstatistiken i Munkfors kommun har haft en varierande trend under de senaste 25 åren. Idag bor det omkring 3 650 invånare (2025) i Munkfors kommun. Många kommer också på besök till orten för att ta del av kulturutbudet, nyttjar tjänster och handlar.

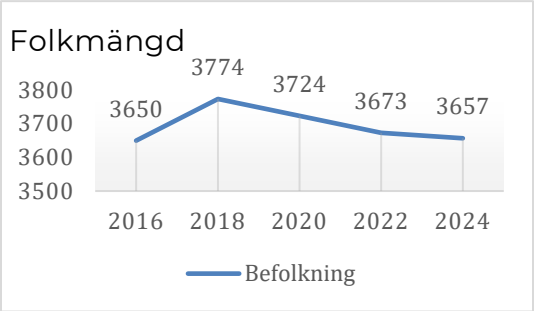

Näringsliv och sysselsättning

Näringsliv

Bruket har som vid många andra bruksorter varit dominerande som arbetsgivare, men allteftersom bruket blivit mindre arbetsintensivt och annan industri etablerats har näringslivet blivit mer varierat. Nu finns det ett rikt näringsliv med cirka 240 företag (2025).

Munkfors kommun är världsledande med sin stålindustri som sticker ut med sin höga

kvalité. Här finns bland annat företag som tillverkar kallvalsat precisionsbandstål, verktyg för pappersindustrin, sjukvårdsutrustning och specialhärdade sågblad.

Besöksnäringen och elektronikindustrin är andra stora näringar liksom vård och omsorg samt utbildning. Av alla företag i Munkfors kommun är många små företag med färre än 50 anställda. De allra flesta företag, fler än 90 procent, har färre än tio anställda. Kommunen har två kommunala bolag, dessa är Munkforsbostäder AB samt Munkfors Energi.

Tillverkningsindustrin präglas av en kraftig och snabb omvandling där arbetsintensiva produktionssystem ersätts med kunskaps- och kapitalintensiva. Komplicerade tillverkningsprocesser och höjda kvalitetskrav behöver en alltmer specialistutbildad personal. Ökade investeringar och en långtgående specialisering förutsätter en större marknad och därmed ökade krav på goda kommunikationer.

Alternativa driftsformer samt entreprenader är en naturlig del i den kommunala verksamheten och prövas kontinuerligt som ett alternativ till att driva verksamheten i egen regi. Kommunala upphandlingar anpassas så att även mindre företag kan lämna anbud. Enligt Svenskt näringsliv är Munkfors kommun bland de 50 bäst rankade kommunerna när det gäller näringslivsklimat. Samverkan mellan kommun och näringsliv bygger på förtroende, närhet och goda relationer. Företagsbesök, kontaktnät och träffpunkter mellan kommun och näringsliv är väl utvecklade.

Kommunen bedriver ett aktivt näringslivsarbete för att nya företag ska etableras och befintliga företag ska växa. Utveckling av näringslivet görs bland annat genom deltagande i EU-projekt och Business Region Värmland. Kommunens litenhet ger också medborgarna och näringslivet närhet till beslutsfattarna och goda möjligheter till att vara med och påverka de kommunala besluten och de kommunala frågorna.

Sysselsättning

År 2023 fanns totalt 1 604 invånare i arbetskraften samt 123 invånare inskrivna som arbetslösa. Det innebär en arbetslöshet på 7,7 procent. Totalt pendlar 524 personer från en annan kommun till Munkfors. De flesta av dessa bor i Hagfors. 494 invånare från Munkfors arbetar i en annan kommun. De flesta pendlar till Karlstad. De flesta arbetstillfällena återfinns inom tillverkning därefter följer vård och omsorg samt handel och kommunikationer. Dessa näringsgrenar utgör tillsammans cirka 65 procent av arbetstillfällena. De största arbetsgivarna är kommunenkoncernen, Voestalpine precision strip, Inission Munkfors och Harry Holms.

Service

Hälsa och sjukvård

Kommunen ansvarar för hemsjukvård, rehabilitering i hemmet och olika typer av hjälpmedel som syftar till att underlätta vardagen. Det finns en vårdcentral i Munkfors. Här finns läkare, sjuksköterskor, arbetsterapeuter, fysioterapeuter och undersköterskor. Folktandvården som bedrivs av Region Värmland finns också på orten. Det finns akutsjukhus i Torsby, Arvika och Centralsjukhuset i Karlstad som är länssjukhus för hela Värmlands befolkning. Ambitionen är att äldre ska kunna bo kvar hemma så länge som möjligt.

Rullatorer. Foto: Erik Lundh

Därför har satsning gjorts på hemtjänsten. Utöver det finns Björkdungens demensboende, Björkbackens äldreboende samt korttids- och trygghetsboende. För personer med funktionsnedsättning finns servicebostäder och gruppboenden.

Skolor

Lillmunkens förskola. Foto: Erik Lundh

Det finns tre kommunala förskolor (Ransäters förskola, Lillmunkens förskola och Villa Tallbackens förskola) samt personalkooperativet Stubbar och kottar. Munkerudsskolan och Forsnässkolan är kommunala grundskolor tillsammans med anpassade grundskolan. Kommunen driver också ett fritidshem.

Det bedrivs ingen gymnasieutbildning eller komvuxutbildning, däremot köper kommunen utbildningsplatser av kringliggande kommuner och friskolor. Det finns även goda möjligheter till distansstudier via Lärcentrum i samverkan med Hagfors kommun. Dessutom ligger en folkhögskola, Geijerskolan, i Ransäter med sin tyngdpunkt inom musik och humanistiska ämnen. Närmaste universitet finns i Karlstad.

Bibliotek

Kommunens bibliotek är lokaliserat i tätorten och utgör en del av den grundläggande offentliga servicen. Verksamheten erbjuder tillgång till litteratur, information, kultur och digitala tjänster och fungerar som en öppen mötesplats för invånare i olika åldrar.

Handel och kommersiell service

Handeln är viktig både som en service till kommuninvånarna och en förutsättning för besöksnäringen. Även den finns centrerad i Munkfors. Det finns inga storskaliga försäljningsformer som stormarknader eller köpcentra. Däremot finns två livsmedelsbutiker, och två drivmedelsstationer med närbutiker. Vidare finns Systembolaget, apotek, butiker i olika branscher och restauranger. Det finns ett gott utbud av dagligvaror medan sällanköpsvaror finns i mindre utbredning. Kommunen arbetar dock aktivt med att samverka med handeln för utveckling. I Mjönäs finns veterinärverksamhet som utgör en viktig service för djurhållning, lantbruk och sällskapsdjur i kommunen.

Fritidsanläggningar

Kommunens största fritidsanläggning är Munkfors arena. Det är ett område med utegym, ishall, innebandyhall, padelhall, elljusspår, discgolfbana, fotbollsplaner och en anläggning för hundsport. Anläggningen ligger i direkt anslutning till Munkfors förenings- och konferenscenter där det finns möjligheteter till övernattning i stugby. I Ransäter finns elljusspår. Vid Forsnässkolan ligger Forsnäshallen, som inrymmer en större idrottshall och en kommunal badanläggning.

En mindre idrottshall finns vid Munkerudsskolan. Vid Hästskoholmen i centrala Munkfors finns en iordningsställd kommunal badplats. För rekreation finns även Klarälvsbanan. Där det tidigare var järnväg har nu järnvägsbanken asfalterats och sträcker sig nio mil mellan Karlstad och Uddeholm. Klarälvsbanan erbjuder bra möjligheter att färdas med cykel, rullskidor, rullskridskor eller promenader i en bilfri miljö.

Föreningsliv

Inom kommunen finns cirka 50 aktiva föreningar. Den största föreningen är IFK Munkfors som har cirka 600 medlemmar, det motsvarar 15 procent av kommunens invånare. En annan viktig förening i kommunen är

Ransäters hembygdsförening som driver hembygdsgården med tillhörande stugby. Det finns en bredd i föreningslivet vilket ger ett varierat utbud av aktiviteter för både barn och vuxna i förhållande till kommunens storlek. För idrottsintresserade barn och ungdomar finns flera väletablerade inriktningar som ridning, ishockey, fotboll, innebandy, friidrott och gymnastik.

Det finns även eldsjälar som håller både orientering och motorsport levande. För barn och vuxna med andra intressen finns det aktiva föreningar inom teater, scouter, brädspel och en brukshundsklubb för att nämna några. För de äldre finns bland annat pensionärsföreningar. Föreningarna gör stor samhällsnytta genom att medverka i olika arrangemang och genom deras samarbete med skola och kommun. Föreningarna bidrar till att hålla lokala traditioner levande, såsom den årliga Knutdansen och julgransplundringar.

Även i den sociala verksamheten finns föreningar som har ett samhällsstöd. För att ytterligare stärka tillgängligheten till fritidsaktiviteter driver kommunen även Fritidsbanken. Verksamheten möjliggör kostnadsfri utlåning av sport- och fritidsutrustning, vilket sänker trösklarna till deltagande i idrott och friluftsliv. Fritidsbanken bidrar därmed till jämlika livsvillkor, ökad folkhälsa och ett mer inkluderande föreningsliv. Samtidigt främjas återbruk och resurseffektivitet genom att utrustning delas och används av fler.

Kultur och turism

Kultur

Munkfors kommun har en stark kulturell identitet och korta avstånd mellan kulturmiljöer och upplevelser. Kommunen präglas av en lång teatertradition, betydelsefulla konstnärskap, en rik folkrörelse- och idrottshistoria samt en aktiv hembygdsrörelse. Kulturen har haft stor betydelse för kommunens utveckling och identitet, och flera nationellt

Fridolf Rhudin-museet. Foto: Erik Lundh

uppmärksammade personer har sina rötter i kommunen. I Ransäter och Munkfors finns kulturmiljöer, museer och minnesgårdar som speglar olika delar av samhällets historiska utveckling.

Dessa miljöer bidrar till att bevara och levandegöra det lokala kulturarvet samt stärka kommunens attraktivitet. Laxholmens kulturhus är en viktig mötesplats för konst och kultur och rymmer både tillfälliga utställningar och permanenta samlingar. Verksamheten bidrar till ett levande kulturliv och till kommunens attraktionskraft. Svenska kyrkan finns representerad i både Ransäter och Munkfors, och i tätorten finns även frikyrkliga församlingar som utgör en del av det lokala kultur- och föreningslivet.

Turism

Ransäters hembygdsgård är det mest frekventerade besöksmålet i kommunen. Hembygdsgården tillsammans med de arrangemang som anordnas där lockar cirka 70 000 besökare per år. Vidare hålls det idrottsläger på Munkfors arena med boende på Munkfors förenings- och konferenscenter. Många besöker även kommunen för dess natur. Enligt Visit Munkfors-Ransäters bedömning är cirka 15–20 procent utländska besökare. Tidigare har den siffran varit högre, men minskade i samband med pandemin 2020–2021 och har ännu inte kommit tillbaka till samma nivå. Av de utländska besökarna är övervägande från Nederländerna samt Tyskland, Norge och Danmark.

Globala och nationella förutsättningar

Agenda 2030. Illustration: FN

Kommunens långsiktiga utveckling behöver förhålla sig till de mål och strategier som formulerats på global och nationell nivå. Dessa styrdokument ger ramar och inriktning för hur den fysiska planeringen ska bidra till ett hållbart, robust och jämlikt samhälle. Översiktsplanen anger hur kommunen omsätter dessa mål i praktiken och hur de ligger till grund för ställningstaganden om mark- och vattenanvändning.

Planen ska bidra till att nå relevanta nationella mål, såsom de nationella miljökvalitetsmålen, klimatpolitiska målen, transportpolitiska mål samt mål för ett tillgängligt och jämställt samhälle. Genom att i varje tematiskt kapitel tydliggöra hur kommunens ställningstaganden stödjer dessa mål fungerar översiktsplanen som ett strategiskt verktyg för att översätta globala och nationella ambitioner till lokal fysisk planering.

Agenda 2030

Agenda 2030 är en global handlingsplan med 17 mål för hållbar utveckling. Kommunen arbetar utifrån de mål som har störst koppling till fysisk planering, särskilt mål 3 (hälsa), 4 (utbildning), 8 (arbete och tillväxt) och 11 (hållbara städer och samhällen). Dessa mål ligger till grund för planens inriktning när det gäller hälsa, livsmiljö, bebyggelseutveckling och service.

Förhållningssätt

Agenda 2030 ska vara vägledande vid beslut om lokalisering och utformning av ny bebyggelse. Fysisk planering ska bidra till social hållbarhet, god tillgång till service samt en trygg och inkluderande livsmiljö.

Parisavtalet

Parisavtalet sätter den globala ramen för klimatarbetet och betonar behovet av att minska utsläppen samt stärka klimatanpassningen.

Förhållningssätt

Planeringen ska främja minskad klimatpåverkan genom hållbara transporter, energieffektiva strukturer och robust bebyggelse. Klimatanpassning ska integreras i lokalisering och dimensionering av ny markanvändning.

Europeiska landskapskonventionen

Konventionen lyfter vikten av att skydda, förvalta och utveckla landskap utifrån deras karaktär, värden och identitet. Den betonar även

delaktighet och lokal förankring.

Förhållningssätt

Landskapets karaktär ska vara en grund i markanvändningsbeslut. Planeringen ska värna kultur- och naturpräglade landskap och stärka lokala identiteter.

Nationella miljömål

Sveriges miljömålssystem består av ett generationsmål, 16 miljökvalitetsmål och ett antal etappmål. Dessa styr riktningen för Sveriges natur-, klimat- och vattenarbete.

Förhållningssätt

Mark- och vattenanvändning ska bidra till att nå miljömålen, särskilt God bebyggd miljö, Levande sjöar och vattendrag samt Begränsad klimatpåverkan. Kommunen ska verka för klimatsmarta samhällsstrukturer, stärkt biologisk mångfald och god vattenkvalitet.

Nationella kulturmiljömål

De nationella målen för arbetet med kulturmiljö styr de statliga insatserna inom området och fungerar även som vägledning för kommuner och regioner i deras kulturmiljöpolitik. Målen betonar att kulturmiljön är en resurs som ska bevaras, användas och utvecklas.

Förhållningssätt

Kulturmiljöer ska integreras i fysisk planering och ses som en utvecklingsresurs. Kulturhistoriskt värdefulla miljöer ska hanteras varsamt vid förändring.

Nationella arkitekturpolitiken

Det politiska målet för gestaltad livsmiljö beslutades 2018. I det betonas att arkitektur, design, form, konst och kulturarv spelar en central roll i samhällsutvecklingen. Eftersom den gestaltade livsmiljön påverkar alla människor i deras vardag utifrån bland annat hälsa och välbefinnande. Riksdagen beslutar om politiska mål för arkitektur-, form- och designområdet.

Förhållningssätt

Kommunen ska verka för god gestaltning i all fysisk planering. Offentliga miljöer ska vara trygga, inkluderande och av hög kvalitet. Ny bebyggelse ska bidra till helhetsmiljön.

Nationella funktionshinderpolitiken

Målet för funktionshinderspolitiken är att uppnå jämlika levnadsvillkor och full delaktighet i samhället för personer med funktionsnedsättning. Arbetet utgår från FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning och syftar även till att stärka jämställdhet och barnrättsperspektivet.

Förhållningssätt

Offentliga miljöer, lokaler och trafiksystem ska planeras för full tillgänglighet. Barnrätts- och jämställdhetsperspektiv ska integreras i fysisk planering.

Nationella folkhälsomålen

Folkhälsopolitikens övergripande mål är att skapa förutsättningar för en god och jämlik hälsa i hela befolkningen och att minska de påverkbara hälsoskillnaderna inom en generation. Den fysiska planeringen spelar en viktig roll i att skapa hälsofrämjande miljöer. Detta innebär att planeringen ska underlätta för hållbara resvanor, skapa närhet till rekreations- och idrottsområden och säkerställa att byggda miljöer är väl genomtänkta. Dessutom bidrar den fysiska planeringen till social hållbarhet genom att involvera invånarna i utformningen av sin närmiljö, vilket stärker gemenskap och tillit.

Förhållningssätt

Planeringen ska främja fysisk aktivitet, rekreation och trygghet. Grönytor, idrottsytor och friluftsområden ska vara tillgängliga och nära. Invånarnas delaktighet ska öka i utformningen av sin närmiljö.

Rättighetsplanering i den fysiska miljön

Den fysiska planeringen är ett centralt verktyg för att omsätta grundläggande mänskliga rättigheter i praktiken. Genom beslut om mark- och vattenanvändning påverkar kommunen människors tillgång till bostäder, service, trygghet, hälsa, delaktighet och en god livsmiljö. Ett rättighetsbaserat perspektiv innebär att planeringen ska bidra till jämlika livsvillkor och ta hänsyn till människors olika behov och förutsättningar.

Rättighetsbaserad planering har sin utgångspunkt i Sveriges internationella åtaganden om mänskliga rättigheter samt i nationell lagstiftning och politiska mål. Barnkonventionen, som är svensk lag, anger att barns bästa ska beaktas i alla beslut som rör barn. Nationella mål för funktionshinderpolitiken, jämställdhetspolitiken och folkhälsopolitiken betonar vikten av tillgängliga, trygga och inkluderande livsmiljöer för alla.

Förhållningssätt

I översiktsplaneringen innebär ett rättighetsbaserat förhållningssätt att sociala, jämlikhetsrelaterade och rättighetsbaserade konsekvenser ska beaktas vid avvägningar mellan olika allmänna intressen. Planeringen ska uppmärksamma hur den byggda miljön påverkar olika grupper i samhället och särskilt beakta behov och förutsättningar hos grupper som riskerar att missgynnas, såsom barn och unga, äldre samt personer med funktionsnedsättning.

Rättighetsperspektivet ska beaktas tidigt i planprocessen och utgöra en del av underlaget vid strategiska ställningstaganden om bebyggelsestruktur, bostadsutveckling, tillgänglighet, service, grönområden och offentliga miljöer. Den fysiska planeringen ska bidra till miljöer som är tillgängliga, trygga och användbara för alla, oavsett ålder, kön eller funktionsförmåga. Översiktsplanen anger den övergripande inriktningen för hur rättighetsbaserade perspektiv ska integreras i den fysiska planeringen. Konkretisering, genomförande och uppföljning sker i efterföljande planering, detaljplaner, bygglovsprövning och kommunala program.

Nationell transportplan

Den nationella transportplanen beskriver hur den statliga infrastrukturen ska underhållas och utvecklas för att möta samhällets behov. Det är regeringen som ger direktiv till Trafikverket att ta fram förslag till en ny nationell plan för transportinfrastruktur och till de regionala planupprättarna att ta fram länsplaner. Planperioden är normalt tolv år med en revidering vart fjärde år.

Förhållningssätt

Kommunen ska samverka med Trafikverket för att stärka riksväg 62 och övrig regional infrastruktur. Lokalisering av ny bebyggelse ska stödja hållbara resmönster.

Regionala och kommunala förutsättningar

Kommunen ingår i ett större regionalt sammanhang där gemensamma mål, strategier och funktionella samband påverkar förutsättningarna för utveckling. Den regionala nivån ger en övergripande riktning för länets långsiktiga samhällsplanering, medan kommunens egna styrdokument konkretiserar hur dessa mål ska omsättas lokalt i den fysiska planeringen. De globala och nationella målen utgör ett vägledande ramverk för kommunens översiktsplanering och ligger till grund för de avvägningar och ställningstaganden som redovisas i översiktsplanen. Målen används inte som fristående åtaganden utan integreras i planeringen genom planens utvecklingsinriktning, mark- och vattenanvändning samt tematiska ställningstaganden.

I översiktsplanen kommer detta till uttryck genom en inriktning mot långsiktigt hållbar mark- och vattenanvändning, skydd och utveckling av natur-, kultur- och landskapsvärden samt planering för goda livsmiljöer, folkhälsa och en jämlik tillgång till grönområden och service. Planen beaktar även klimatpåverkan, behov av klimatanpassning och hantering av risker i den byggda miljön samt bidrar till en robust samhällsstruktur med stärkt beredskap och försörjningsförmåga. Hur de nationella målen konkret tillämpas framgår i respektive tematiskt avsnitt genom kommunens ställningstaganden och vägledande inriktningar. Planens ställningstaganden inom områden som bebyggelse, Naturvärden och biologisk mångfald, kommunikationer, risker och teknisk försörjning är utformade i linje med detta övergripande ramverk.

Värmlandsstrategin

Värmlandsstrategin är den långsiktiga utvecklingsstrategin som samordnas av Region Värmland på uppdrag av regeringen. Det är ett övergripande styrdokument om hur hela Värmlands län ska vara och uppfattas år 2040. Strategin har tagits fram i samarbete mellan många olika aktörer och skapar samsyn kring utmaningar, prioriterade områden och målsättningar. Den ger en bild över länets stolta styrkor, lyfter prioriterade insatsområden att kraftsamla kring och viktiga perspektiv. Visionen ”Ett hållbart Värmland som förändrar världen” sammanfattar länets mycket höga ambitioner. Värmland ska vara platsen där det är möjligt att göra skillnad. Här och nu, för kommande generationer och för resten av världen.

Under arbetet med Värmlandsstrategin identifierades en gemensam plattform med åtta styrkor som tillsammans utgör länets särprägel. Dessa används som gemensamma kompasser för att styra regionala satsningar, investeringar och samarbete mellan aktörer. Genom att bygga vidare på unika tillgångar och det som länet redan är bra på flyttas positionerna fram ytterligare.

Fyra insatsområden har valts ut vilka är särskilt viktiga för länets utveckling - förbättra livsvillkoren, höja kompetensen, utveckla attraktiva platser och stärka konkurrenskraften. Områdena griper in i varandra och tar inte bara hänsyn till hur omvärlden påverkar oss, de bygger också vidare på länets styrkor, möjligheter och utmaningar. Till varje insatsområde finns mål som ska bidra till att nå visionen.

Förhållningssätt

Översiktsplaneringen ska medverka till attraktiva livsmiljöer, stärkt arbetsmarknad och god regional tillgänglighet. Kommunen ska bidra till regional hållbarhetsomställning genom klimatsmart utveckling och effektiv markanvändning.

Regional inriktning för civil beredskap

Region Värmland samordnar den regionala planeringen för krisberedskap och civilt försvar. Kommunen ingår i arbetet och har egna risk- och sårbarhetsanalyser som ska stödja planeringen.

Förhållningssätt

Risk- och sårbarhetsanalys ska användas som planeringsunderlag vid lokalisering av ny bebyggelse och samhällsviktig verksamhet. Planeringen ska stärka redundans, robusthet och förmåga att hantera kriser.

Regional cykelplan

Den regionala cykelplanen för Värmland är ett gemensamt underlag för att utveckla och främja en ökad och trafiksäker cykling i länet. Planen syftar till att skapa samsyn mellan berörda aktörer kring vilka åtgärder och prioriteringar som behövs för att fler ska kunna välja cykeln som ett hållbart transportalternativ.

Cykelplanen utgår från mål som redan beslutats av Region Värmland, bland annat i Målbild för kollektivtrafiken i Värmland 2040 och i Regionalt trafikförsörjningsprogram 2022–2026, där målsättningen är att 40 procent av alla resor i länet ska vara hållbara år 2040.

Förhållningssätt

Kommunens cykelinfrastruktur ska samordnas med regionala stråk. Hållbart resande ska stödjas genom sammanhängande cykelnät.

Kommunvision 2030

Kommunvision 2030 beskriver den långsiktiga ambitionen att Munkfors ska vara en attraktiv, trygg och hållbar kommun där människor vill bo, arbeta och leva. Visionen betonar kvaliteter som tillgänglig service, en varierad bostadsstruktur, ett livskraftigt näringsliv och en god livsmiljö nära naturen. De kommunala målen konkretiserar detta och anger den inriktning som kommunens verksamheter och planering ska bidra till.

Översiktsplanen är ett centralt verktyg för att omsätta visionen i praktiken. Genom att styra utvecklingen till lämpliga lägen skapas möjligheter för attraktiva bostäder, ett robust näringsliv och ett hållbart transportsystem. Visionens fokus på service och tillgänglighet innebär att den fysiska planeringen ska stödja god lokalisering av skolor, omsorg, fritidsmiljöer och kollektivtrafik.

Den ska även bidra till att stärka social hållbarhet, trygghet och jämlika livsvillkor genom att skapa goda utemiljöer och offentliga platser som främjar möten och delaktighet. Visionen framhåller också vikten av hållbar utveckling och ansvar för klimat och miljö. Översiktsplanen ska därför medverka till att hushålla med mark och naturresurser, stärka grönstrukturen och bidra till klimatanpassade och energieffektiva samhällsstrukturer. Kulturmiljöer och lokal identitet ska bevaras och utvecklas som en resurs i samhällsbyggandet.

Förhållningssätt

Översiktsplanen ska aktivt stödja kommunvisionen genom att skapa förutsättningar för attraktiva och trygga boendemiljöer, tillgänglig service och ett livskraftigt näringsliv. Mark- och vattenanvändningen ska planeras så att kommunen växer hållbart och med hänsyn till miljö, klimat och kulturvärden. Planeringen ska främja social hållbarhet genom att stärka tillgänglighet, trygghet och jämlika livsvillkor, samt bidra till att det offentliga rummet utvecklas på ett sätt som stödjer möten, rörelse och delaktighet.

Kommunen verkar för att stärka jämlik tillgång till fritid, rörelse och gemenskap. Genom verksamheter som Fritidsbanken möjliggörs delning och återbruk av sport- och fritidsutrustning, vilket bidrar till att sänka ekonomiska trösklar och skapa bättre förutsättningar för barn, unga och vuxna att delta i föreningsliv och friluftsaktiviteter. Insatser av detta slag stärker den sociala hållbarheten samtidigt som de bidrar till resurseffektivitet och minskad klimatpåverkan.

Kommunfullmäktiges övergripande mål

Kommunfullmäktiges övergripande mål ger den politiskt beslutade riktningen för kommunens utveckling och bildar grunden för hur verksamhet, investeringar och planering ska prioriteras. Målen beskriver vilka kvaliteter kommunen vill uppnå inom områden som service, trygghet, attraktivitet, miljö, näringsliv och social hållbarhet.

De fungerar som en övergripande styrning som översiktsplanen behöver förhålla sig till, eftersom mark- och vattenanvändningen är avgörande för att kommunen ska kunna nå sina mål på lång sikt. I den fysiska planeringen innebär detta att frågor om bostadsförsörjning, verksamhetsutveckling, tillgänglighet, grönstruktur och riskhantering behöver ses i relation till kommunens samlade målbild. Översiktsplanen ska stödja och möjliggöra utvecklingen av attraktiva boendemiljöer, god tillgång till service, ett livskraftigt näringsliv och ett hållbart, tryggt samhälle.

Förhållningssätt

Översiktsplanen ska utgå från kommunfullmäktiges mål och bidra till att de kan förverkligas genom långsiktig och hållbar användning av mark och vatten. Planeringen ska stärka förutsättningarna för en attraktiv och trygg kommun, säkerställa god service och tillgänglighet, skapa utrymme för näringslivsutveckling och samtidigt värna miljö, kulturmiljö och social hållbarhet. På detta sätt fungerar översiktsplanen som ett strategiskt verktyg för att nå kommunens politiskt beslutade mål.

Risk- och sårbarhetsanalys som planeringsförutsättning

Kommunens risk- och sårbarhetsanalys (RSA) utgör ett viktigt underlag för översiktsplanearbetet. RSA:n identifierar risker, sårbarheter och samhällsviktiga funktioner som är av betydelse för kommunens krisberedskap, samhällsskydd och totalförsvar. Dessa förutsättningar har beaktats i översiktsplanens analyser och avvägningar och utgör en utgångspunkt för planens utvecklingsinriktning och ställningstaganden.

RSA:n har särskilt använts för att belysa risker kopplade till naturolyckor, teknisk försörjning, transporter samt robusthet och redundans i samhällsviktig infrastruktur. Detta har påverkat planens inriktning avseende mark- och vattenanvändning, lokalisering av bebyggelse samt planering av tekniska anläggningar.

Rättighets-, barn- och jämlikhetsperspektiv

Översiktsplanen utgår från ett rättighetsbaserat perspektiv där alla invånare, oavsett ålder,

kön, funktionsförmåga, socioekonomiska förutsättningar eller bakgrund, ska ges likvärdiga förutsättningar att ta del av kommunens fysiska miljöer och samhällsutveckling. Perspektivet utgör en gemensam utgångspunkt för planens analyser, avvägningar och ställningstaganden.

Barns rättigheter enligt FN:s konvention om barnets rättigheter, som är svensk lag, har särskilt beaktats i översiktsplanearbetet. Planeringen ska bidra till trygga, tillgängliga och utvecklande livsmiljöer för barn och unga samt möjliggöra självständig rörelse, lek och vardagsliv i såväl tätort som landsbygd.

Ett jämlikhetsperspektiv har tillämpats genom att beakta hur olika grupper kan påverkas av planens inriktning, bland annat avseende tillgång till bostäder, service, natur- och friluftsområden, strandmiljöer, transporter och offentliga platser. Planens ställningstaganden ska bidra till jämlika livsvillkor, god folkhälsa och social hållbarhet på lång sikt.

De rättighets-, barn- och jämlikhetsperspektiv som beskrivs i detta avsnitt ska tillämpas genomgående i översiktsplanens utvecklingsinriktning, ställningstaganden för mark- och vattenanvändning samt i efterföljande planering och prövning. Översiktsplanen anger strategisk inriktning för rättighets-, barn- och jämlikhetsperspektivet. Konkretisering, uppföljning och eventuella indikatorer hanteras i efterföljande planering och kommunala program.

Strategiska dokument

Dokument	Beslutad
Renhållningsordning	2022-11-29
Vattentjänstplan och VA-plan	2025-03-17
Bostadsförsörjningsplan	2025-03-17
Kulturmiljöprogram	2010
Kulturplan 2026–2029	2025-09-30
Lokal serviceplan	2025-03-17
Risk- och sårbarhetsanalys	2023-10-09
Naturvårdsprogram	2009
Energi och klimatplan	2011-06-21
Handlingsplan för förorenade områden	2025-05-02
Våtmarksutredning LONA	2025-06-19

Mellankommunala intressen

Klarälven. Foto: Sandra Nilsson

Mellankommunala och regionala förhållanden är betydelsefulla i översiktsplanering. Energifrågor, transporter och infrastruktur, hantering av över- eller underskott av bostäder eller stora externhandelsetableringar är exempel på mellankommunala frågor. Även miljö-, klimat- och vattenfrågor samt hantering av avfall kan behöva hanteras och lösas gemensamt över större geografiska områden. Munkfors kommun förespråkar mellankommunal samverkan och ser positivt på en fortsatt samt vidareutvecklad samverkan mellan andra kommuner.

Infrastruktur och kollektivtrafik

Munkfors delar många viktiga kommunikationer tillsammans med andra kommuner. Riksväg 62 är viktig för arbetspendling i nord-sydlig riktning och delas med bland annat Karlstad, Forshaga och Hagfors. Under senaste åren har det skett en satsning på riksväg 62 som planeras bli 2+1-väg. Satsningen planeras fortsätta upp till Deje i nu gällande länsplan (2025).

Genom samma kommuner sträcker sig även cykelbanan Klarälvsbanan. Väg 214 är pendlingsväg mot Sunne kommun. God infrastruktur och även god kollektivtrafik är viktigt för att ha en god tillgänglighet till och från andra kommuner i regionen. Det innebär även bättre förutsättningar att bland annat nå Karlstads universitet och möjlighet till förhöjd kompetens i regionen, vilket är ett av Värmlandsstrategins insatsområde.

Förnybar energi

Kommunen ser positivt till att dela energi-infrastruktur mellan kommuner med förnybara energikällor, såsom vindkraft. Det finns dock ingen möjlighet att placera höga objekt såsom vindkraft i Munkfors kommun. Mer att läsa om höga objekt finns i kapitlet Miljö, hälsa och säkerhet.

Miljö

Munkfors delar styrdokumentet

Renhållningsordningen tillsammans med Sunne, Torsby och Hagfors kommuner. Vidare samarbetar kommunen i olika samverkansgrupper med grannkommuner och i regionala sammanhang som exempelvis Miljösamverkan för Värmland och Örebro län och Räddningstjänst.

Kulturmiljövård

Munkfors kommun deltar i ett gemensamt kulturarvsprojekt tillsammans med Hagfors och Torsby kommuner. Projektet syftar till att synliggöra och utveckla det rika kulturarvet i norra Värmland genom samverkan, kunskapsutbyte och gemensamma insatser. Kommunerna arbetar tillsammans för att skapa bättre förutsättningar för kulturmiljövård, öka tillgängligheten till kulturhistoriska platser och främja lokal stolthet. Genom det regionala samarbetet får Munkfors möjlighet att dra nytta av gemensamma resurser och kompetenser, samtidigt som lokala värden lyfts fram. Projektet bidrar också till att stärka kulturarvet som en resurs för turism, utbildning och samhällsutveckling.

Dricksvatten

Munkfors kommun ingår i en gemensam dricksvattenförsörjning tillsammans med Forshaga och Hagfors kommuner. Samarbetet innebär att kommunerna delar både vattenresurs och teknisk infrastruktur, samt följer gemensamt framtagna rutiner och regler för drift, beredskap och skydd av dricksvattnet.

Dricksvattnet som försörjer Munkfors kommer från Stora Ullens vattentäkt i Hagfors kommun, ett skyddat vattenskyddsområde med höga krav på råvattenkvalitet och riskhantering. Från Stora Ullen leds vattnet genom en huvudledning som både Munkfors och delar av Forshaga, inklusive samhället Olsäter, är anslutna till. Detta innebär att vattenförsörjningen är tekniskt sammanlänkad över kommungränserna, vilket kräver löpande samordning av drift, underhåll och investeringsplanering.

Kommunerna samarbetar även kring frågor som rör vattenkvalitet, reservvatten, skydd av vattentäkten och krisberedskap. Genom samverkan säkerställs att vattnet uppfyller Livsmedelsverkets krav, att störningar kan hanteras gemensamt och att viktiga investeringar i ledningsnät och vattenverk planeras på ett rationellt och långsiktigt sätt.

Eftersom Munkfors saknar egen reservvattentäkt är samverkan särskilt viktig för att upprätthålla en robust vattenförsörjning. Utredning om möjliga reservvattenlösningar ska ske i samverkan med Forshaga och Hagfors, eftersom kommunerna delar samma system och har ett gemensamt behov av att stärka redundansen.

Natur- och friluftsvärden

Kommunen delar natur- och friluftsvärden samt större regionala blå- och grönstrukturer med andra kommuner. Vandringsleder går över kommungränser. Större kommungränsöverskridande rekreationsområdens förvaltning och utveckling ska säkerställas genom samarbete med grannkommun. Munkfors och Forshagas Naturvårds-program från 2009 ligger som grund till Översiktsplanen.

Utvecklingsinriktning

Här anges kommunens övergripande strategiska inriktning för den långsiktiga utvecklingen. Kapitlet redovisar vägval och principer som ska vara vägledande för kommande planering och beslut.

Utvecklingsinriktning för bebyggelse

Munkfors energi. Foto: Erik Lundh

I Munkfors kommun ska alla ges goda förutsättningar för ett gott liv. Platser för möten prioriteras och det offentliga rummet ska präglas av god tillgänglighet med plats för barn och unga. Genom trygga miljöer och ett varierat bostadsutbud skapas förutsättningar för människor att mötas.

Möten främjas också genom goda förutsättningar för lokalt föreningsliv och plats för idrott, kultur och spontanaktivitet. Kommunens öppenvård behöver också tillgodoses i takt med att kommunen utvecklas. I de processerna har kommunen en god dialog med Region Värmland.

Kommunens bebyggelseutveckling ska bidra till minskad klimatpåverkan genom att prioritera lägen där befintlig infrastruktur kan nyttjas effektivt och där gång-, cykel- och kollektivtrafik är realistiska alternativ. Bebyggelsestrukturen ska stödja energieffektiv försörjning och möjliggöra förnybara energilösningar.

Utvecklingen av bebyggelse ska även bidra till trygga, tillgängliga och inkluderande boendemiljöer. Barns perspektiv, tillgänglighet för personer med funktionsnedsättning och jämlik tillgång till service ska beaktas vid lokalisering och utformning av ny bebyggelse. Den fysiska miljön har stor betydelse för människors psykiska hälsa och upplevelse av sammanhang. Genom att planera för trygga, tillgängliga och inbjudande livsmiljöer kan kommunen bidra till att minska social isolering och främja välbefinnande i alla åldrar.

Planeringen ska stödja utvecklingen av mötesplatser, gröna miljöer och sammanhängande gång- och cykelstråk som uppmuntrar till sociala kontakter, rörelse och vardagsnära aktiviteter. Offentliga miljöer ska utformas så att de stärker gemenskap och delaktighet.

Översiktsplanens utvecklingsinriktning för bebyggelse syftar till att skapa förutsättningar

för fungerande flyttkedjor genom att möjliggöra ett varierat bostadsutbud i olika lägen och upplåtelseformer. Genom att tillföra nya bostäder som svarar mot förändrade behov hos olika hushåll kan befintliga bostäder frigöras och användas mer effektivt. Utvecklingsinriktningen för bebyggelse är vägledande för efterföljande planering och prövning. Den ska ligga till grund för kommunens prioriteringar i detaljplanering, markanvisningar och kommunala investeringar.

Bostäder

Kommunen ser ett behov av att peka ut nya områden för bostäder. Munkfors har ingen övergripande bostadsbrist, däremot finns grupper där befintligt bostadsbestånd inte matchar efterfrågan. En stor anledning är att många bor kvar i ett boende som anses för stort, när passande alternativ saknas. En prioritering är därför att underlätta för flyttkedjor.

Det gäller i första hand personer från 65 år och uppåt och i andra hand personer med fysiska funktionsnedsättningar. Merparten av flerfamiljshusen i kommunen saknar dessutom hiss och anpassningar är en utmaning. Framtida bebyggelseutveckling ska i första hand koncentreras till stråket längs riksväg 62, där tillgång till infrastruktur, service och kollektivtrafik är god. Nya bostadsområden ska planeras så att de främjar goda livsmiljöer, social hållbarhet och klimatanpassning.

Boendeformer

Av befolkningen bor 78 procent i tätorten vilket gör Munkfors till en tättbebyggd kommun. Genom vidare förtätning i kommunens centrala delar skapas ytterligare möjligheter vad det gäller att tillgodose alternativa boendeformer utanför tätorterna. Behovet av bostäder för äldre bedöms dessutom bli allt större. Befolkningsstatistiken för Munkfors, liksom trenden i hela landet, visar att den äldre befolkningen ökar.

Kommunen har också ett stort antal ensamhushåll – där merparten av de boende är äldre. För personer från 65 år och uppåt efterfrågas ett boende som möter de behov man har och som erbjuder en viss bekvämlighet, samtidigt som kostnaden för hyra eller insats inte får bli så hög att det upplevs enklare att bo kvar i nuvarande boende.

I Munkfors kommun är 65 procent av bostäderna småhus vilket är en hög andel i jämförelse med andra kommuner. Ett flertal boendeformer behövs. Däribland finns behovet av särskilt boende och trygghetsboende alternativt seniorboende med eller utan vårdinsatser. Kommunen ska även planera för bostäder enligt LSS och andra särskilda boendeformer som en integrerad del av bostadsförsörjningen.

Dessa boenden ska lokaliseras i tillgängliga och socialt integrerade lägen med närhet till service, kollektivtrafik och mötesplatser. Planeringen ska bidra till trygga och inkluderande livsmiljöer som främjar delaktighet och jämlika levnadsvillkor. Nytillkommande bostäder föreslås i huvudsak vara av småskalig karaktär, med villor, radhus och flerbostadshus anpassade efter områdets befintliga karaktär.

Landsbygden bidrar till Munkfors kommuns identitet och dess värden ska tillvaratas genom att skapa goda förutsättningar att bo i, verka på och besöka landsbygden. En levande landsbygd förutsätter en väl utbyggd infrastruktur och möjlighet till service. Munkfors kommun ska ta vara på och uppmuntra lokala initiativtagares vilja att utveckla landsbygden. Statistik från Statistiska centralbyrån, SCB, visar att var tredje svensk vill bo på landet och Munkfors kommun är inget undantag. Närheten till naturen är ett starkt skäl för många att bo här. Bostäder ska därför också utvecklas på landet.

Möjliggörande av landsbygdsbebyggelse medverkar till lantligt bosättande för mindre

djurhållning, husbehovsodling och småföretag. Dessa grupper är viktiga för Munkfors ur befolkningssynpunkt. Att främja inflyttning av yngre personer med erbjudanden om lantligt belägna boenden är en oprövad metod i dagsläget.

Planeringsunderlag

Med siktet inställt på en längre tidsperiod med dagens prognoser och problemformuleringar som grund kan oprövade boendelösningar vara gynnsam. De nationella och regionala mål och riktlinjer som ska följas i bostadsförsörjningsarbetet lyfter vikten av ekologisk och social hållbarhet jämte ekonomisk hållbarhet.

I löpande arbete med att göra verklighet av Agenda 2030, barnkonventionen och PBL ges kommunerna ett stort ansvar att skapa goda boendemiljöer och gynna en hållbar utveckling. I arbetet med översiktsplan för Munkfors kommun har möjligheter getts att föra dialog med medborgare i kommunen om byggregler, boendeformer och dylikt.

I dialog finns också möjlighet att beskriva Sveriges finansieringsmodell med avskrivningsregler, PBL och presentera möjliga vägar för Munkfors att ta i arbetet. Munkfors litenhet är en styrka i medborgardialogarbete, och är ett prioriterat område i kommunens Vision 2030. Bostadsförsörjningsarbetet i Munkfors grundas i att politiska beslut tas och att förvaltningen får tydliga uppdrag att genomföra.

Såväl nya som befintliga bostadsområden ska ges möjlighet att utvecklas på ett hållbart sätt med närhet till grönområden, gång- och cykelvägar samt offentlig service. Bostadsutvecklingen ska bidra till ett varierat utbud av upplåtelseformer och boendemiljöer för olika skeden i livet.

Verksamheter och industri

Näringslivet är grundläggande för Munkfors kommuns långsiktiga framgång. Kommunens primära uppgift är att aktivt arbeta för att stärka det befintliga näringslivet och samtidigt locka till sig nya etableringar. Genom att utnyttja sitt strategiska läge i regionen ska Munkfors kommun driva fram en ökning av antalet arbetstillfällen och främja ett brett och mångsidigt näringsliv.

Utvecklingen av bebyggelse och verksamhetsområden ska vara välplanerad och direkt bidra till en hållbar ekonomisk tillväxt. Kommunen ska säkerställa att det finns tillgänglig mark för industri, företag och handel med utmärkt tillgång till infrastruktur, transportnät och digital kommunikation.

Nya företagsetableringar ska i första hand ske genom förtätning och utveckling av befintliga industriområden. Särskilt gynnsamma lägen är de längs Riksväg 62, tack vare det goda skyltläget och de effektiva kommunikationerna. Verksamhetsområden längs riksväg 62 ges hög prioritet för verksamheter som är ytkrävande, har högre buller- eller riskprofil, samt för företag som kräver optimal logistik och synlighet. I syfte att skapa dynamiska och blandade livsmiljöer kan även viss offentlig service och byggnation integreras i begränsad omfattning inom nya bostadsområden.

Etablering av nya verksamheter är en av kommunens högst prioriterade frågor eftersom det skapar fler jobb och driver inflyttning. Om jordbruksmark behöver tas i anspråk för etableringar, ska detta kunna motiveras av att det skapar en sammanhängande bebyggelsestruktur, garanterar ett effektivt utnyttjande av befintlig infrastruktur och ger god tillgång till digitala nät.

Utvecklingsinriktning för natur och fritid

Utvecklingsinriktningen för natur och friluftsliv bygger på de värden, mål och prioriteringar som redovisas i kommunens naturvårdsprogram, där skogslandskapet, odlingslandskapet, sjöar och vattendrag, våtmarker samt tätortsnära natur pekas ut som särskilt betydelsefulla för biologisk mångfald och friluftsliv.

Utvecklingen av natur- och friluftsområden ska bidra till jämlik tillgång till rekreation och utevistelse för olika grupper. Barns behov av trygga och tillgängliga naturmiljöer samt allmänhetens möjlighet att nå och använda grönområden ska beaktas i planeringen. Munkfors kommun ska kartlägga friluftsvärden och ta fram en friluftsplan.

Naturvärden och biologisk mångfald

Munkfors kommun omfattar ett variationsrikt landskap med naturmiljöer som har betydelse för biologisk mångfald och ekologiska samband. Enligt kommunens naturvårdsprogram (2009) utgörs de huvudsakliga naturmiljöerna av skogslandskap, odlingslandskap, våtmarker samt akvatiska miljöer i form av sjöar och vattendrag. Dessa miljöer fungerar som livsmiljöer för ett stort antal arter och bidrar till ekologisk funktionalitet på landskapsnivå.

Naturmiljöerna har även betydelse för upprätthållandet av ekosystemtjänster såsom vattenreglering, vattenrening, pollinering, erosionsskydd och kolinlagring. Sammantaget bidrar dessa funktioner till landskapets motståndskraft mot klimatrelaterade påfrestningar och förändrad markanvändning.

Skogslandskapet i kommunen kan övergripande delas in i tre typer: Norrlandsskogen, hyperitskogen och Klarälvsskogen. Norrlandsskogen återfinns norr om den biogeografiska gränsen Limes Norrlandicus och kännetecknas av barrdominerade skogar med inslag av myr- och våtmarker. Hyperitskogen förekommer i kuperade områden med basiska bergarter och hyser delvis avvikande artsammansättning. Längs Klarälven domineras skogslandskapet av lövpräglade miljöer, där strandskogar och älvsediment utgör viktiga strukturer.

Odlingslandskapet är främst koncentrerat till de låglänta delarna av Klarälvsdalen och utgör en viktig del av kommunens samlade naturvärden. Miljön präglas av öppna marker, betesmarker, strandängar och småbiotoper som tillsammans skapar förutsättningar för en hög biologisk variation. Tidigare inventeringar visar att arealen hävdade ängs- och hagmarker har minskat, vilket påverkar förekomsten av hävdberoende arter.

Våtmarker har en särskilt viktig funktion i kommunen genom sin roll i vattenhållning, näringsretention och som livsmiljö för många arter. Många våtmarker bedöms ha höga naturvärden och utgör centrala delar av den gröna infrastrukturen. Bevarande av våtmarkernas ekologiska funktioner är därför av betydelse vid planering och prövning av mark- och vattenanvändning.

Naturmiljöerna utgör långsiktiga resurser som ska beaktas som en integrerad del av den fysiska planeringen. Tätortsnära naturmiljöer har därutöver särskild betydelse för tillgänglighet till vardagsrekreation och för att

Vandringsled Hurtigrutten. Foto: Erik Lundh

upprätthålla ekologiska samband mellan större sammanhängande naturområden.

Naturmiljöer, lokalklimat och värmeöar

Analyser baserade på satellitdata visar att sommartemperaturer kan variera mellan tätortens hårdgjorda ytor och omgivande grön- och naturområden. Tät bebyggelse, begränsad vegetation och stora hårdgjorda ytor kan bidra till lokala värmeöeffekter, medan vegetation, vattenytor och sammanhängande grönstruktur har en temperaturutjämnande effekt.

Utvecklingsinriktningen innebär att grönstrukturen i och kring tätorten ska beaktas som en resurs för lokalklimatreglering. Gröna stråk och sammanhängande naturmiljöer ska i planeringen ses som funktionella strukturer som kan bidra till svalare mikroklimat, ökad skuggning och förbättrade rekreationsförutsättningar, samtidigt som de stärker ekologiska samband.

Utvecklingsinriktningen för natur och friluftsliv baseras bland annat på kommunens naturvårdsprogram samt på aktuella lokala kunskapsunderlag avseende vattenmiljöer, våtmarker och biologisk mångfald inom Ranåns avrinningsområde. Underlagen bidrar med fördjupad kunskap om ekologiska samband, naturvärden och förekomst av skyddsvärda arter och används som stöd vid avvägningar i den fysiska planeringen.

Naturvärden i utvecklingsområden

Utvecklingsområden kan omfatta naturmiljöer med varierande grad av biologiska värden, såsom skog, våtmarker, strandskogar, odlingsmark med småbiotoper och andra strukturer av betydelse för ekologiska samband. Dessa miljöer är inte alltid formellt skyddade men kan ändå ha stor betydelse för biologisk mångfald.

I vissa delar av kommunen förekommer naturmiljöer med höga värden kopplade till småvatten, våtmarker och strandskogar som inte alltid omfattas av formellt skydd. Lokala inventeringar och kunskapsunderlag används därför för att tidigt identifiera områden där naturvärden och artförekomster kan behöva beaktas inför detaljplaneläggning eller annan förändrad markanvändning.

Vid planering av ny bebyggelse, infrastruktur eller annan förändrad markanvändning ska naturvärden i utvecklingsområden belysas i ett tidigt skede. Kommunen ska göra en översiktlig bedömning av förekomsten av strukturer som kan indikera höga naturvärden, exempelvis äldre skog, våtmarker, raviner, sumpskogar, småvatten, brynmiljöer och biotoper med lång kontinuitet.

Om bedömningen visar att området kan hysa höga naturvärden, eller om planerad markanvändning bedöms kunna medföra betydande påverkan, ska naturvärdesinventering genomföras inför detaljplaneläggning eller andra mer ingripande beslut. Resultaten ska utgöra underlag för avvägningar mellan olika allmänna intressen.

Förekomst av fridlysta eller rödlistade arter ska hanteras i enlighet med miljöbalken och artskyddsförordningen. Deras livsmiljöer ska identifieras och bedömas, och vid behov ska samråd ske med Länsstyrelsen. Exploatering ska i första hand undvika påverkan på skyddade arter och deras livsmiljöer. Om påverkan inte kan undvikas ska den minimeras genom anpassad lokalisering och utformning. Kompensationsåtgärder kan aktualiseras i enlighet med gällande regelverk.

Översiktsplanen anger den övergripande inriktningen för hur naturvärden ska beaktas i utvecklingsområden. Mer detaljerade ställningstaganden görs i mark- och vattenanvändningskapitlet samt i efterföljande detaljplaner och tillståndsprövningar.

Fridlysta och rödlistade arter

Rödlistan är ett vetenskapligt kunskapsunderlag som används för att bedöma arters

utdöenderisk och för att identifiera livsmiljöer som kan vara i behov av särskild hänsyn. Den svenska rödlistan tas fram av Sveriges lantbruksuniversitet (SLU) och saknar i sig juridisk status, men utgör ett viktigt underlag i planering och prövning.

Fridlysning av arter regleras genom artskyddsförordningen. Vid planering och prövning som innebär förändrad mark- eller vattenanvändning ska kommunen säkerställa att förekomster av fridlysta arter och deras livsmiljöer identifieras och hanteras i enlighet med gällande lagstiftning.

Naturvärden ska klarläggas tidigt i planprocessen. Naturvärdesinventeringar och, vid behov, artinventeringar ska genomföras för att bedöma påverkan och för att avgöra om dispens enligt artskyddsförordningen krävs. Planeringen ska i första hand undvika intrång i viktiga livsmiljöer. Om intrång inte kan undvikas ska påverkan begränsas och hanteras i enlighet med tillämpliga regler.

Utöver fridlysta och rödlistade arter ska kommunen även uppmärksamma ansvarsarter och ansvarsbiotoper, det vill säga arter och livsmiljöer där kommunen har ett särskilt ansvar ur ett regionalt eller nationellt perspektiv. Dessa ska ges särskild tyngd i avvägningar vid planering och prövning, även när formellt skydd saknas.

Skyddad natur och särskilt värdefulla naturmiljöer

Munkfors kommun har ett naturreservat, Hästskoholmen. Området kännetecknas av höga naturvärden knutna till löv- och barrskog, våtmarksmiljöer och strömmande vatten. Det hyser livsmiljöer för arter av gemenskapsintresse och utgör ett värdefullt kärnområde i den gröna infrastrukturen med betydelse både lokalt och regionalt.

Strukturbildande naturmiljöer

Utöver formellt skyddade områden finns inom kommunen ett flertal naturmiljöer som har betydelse för den ekologiska infrastrukturen. Det rör sig bland annat om strandskogar och lövrika brynmiljöer längs vattendrag, äldre skogsmiljöer med inslag av död ved, ravin- och sumpskogar samt andra fuktiga skogsmiljöer, liksom småbiotoper i jordbrukslandskapet såsom åkerholmar, odlingsrösen, småvatten och trädklädda marker.

Dessa miljöer fungerar som spridningsvägar för arter och utgör viktiga komponenter i ett sammanhängande landskap. Inom utvecklingsinriktningen ges de därför särskild uppmärksamhet som värden som bör bevaras, förstärkas och hanteras varsamt i den fysiska planeringen.

Nyckelbiotoper, naturvärdesobjekt och värdefulla våtmarker

Skogsstyrelsens inventeringar visar att det finns flera nyckelbiotoper och naturvärdesobjekt i Munkfors. Dessa är områden med höga skogliga naturvärden, ofta kopplade till gammal skog, raviner, sumpskogar och andra strukturer som är särskilt viktiga för biologisk mångfald.

Länsstyrelsens våtmarksinventeringar pekar också ut våtmarker med särskilt höga naturvärden, bland annat Stormossen, Öckmossen och Lortmossen. Dessa miljöer bidrar till biologisk mångfald, vattenrening och klimatanpassning och utgör viktiga delar av den gröna infrastrukturen. En pågående, fördjupad inventering av våtmarker och andra naturmiljöer kommer att ge ett bättre underlag för kommunens fortsatta prioriteringar.

Friluftsliv och rekreation

Friluftslivet har en stark ställning i Munkfors och är betydelsefullt både för invånarnas välbefinnande och för besöksnäringen. Närheten till naturen och Klarälvens centrala roll i landskapet skapar goda möjligheter för rekreation, naturupplevelser och kulturhistoriska besök. Områden som Laxholmen, Gamla Bruket och Bruksparken är viktiga målpunkter som kombinerar natur-, kultur- och

rekreationsvärden.

Kommunen erbjuder ett rikt utbud av friluftsaktiviteter såsom vandring, fiske, paddling, cykling och naturpedagogik. Intresset för naturbaserad rekreation ökar, och utvecklingsinriktningen är att fler ska kunna ta del av naturens kvaliteter genom tillgängliga och sammanhängande rekreationsmiljöer. Det innebär bland annat att rekreativa stråk ska knyta samman bostadsområden, skolor, idrottsplatser, naturmiljöer och kulturmiljöer på ett tydligt och tryggt sätt.

Vandringsleder, naturstigar och rekreativa stråk utgör ryggraden i kommunens friluftsliv och binder samman skogar, våtmarker, kulturmiljöer och älvlandskap. Kopplingar till regionala stråk, särskilt Klarälvsbanan, är viktiga för att stärka tillgängligheten både för invånare och besökare.

Klarälven är en särskilt viktig resurs för friluftslivet och erbjuder möjligheter till sportfiske, paddling och naturupplevelser med stor attraktionskraft. Älven förenar kulturhistoriska platser, tätorter och värdefulla naturmiljöer och utgör ett nav i kommunens rekreativa struktur. Det lokala föreningslivet spelar en avgörande roll för att skapa aktiviteter och engagemang kring natur och friluftsliv. Föreningar, markägare och andra lokala aktörer bidrar till att utveckla och vidmakthålla rekreativa miljöer och till att skapa en meningsfull fritid för kommuninvånare i alla åldrar.

Strategisk inriktning

Kommunens strategiska inriktning för natur och friluftsliv utgår från att naturmiljöerna är en långsiktig resurs för hållbar utveckling, folkhälsa, klimatanpassning och attraktivitet. Naturmiljöer med höga värden ska bevaras och stärkas, och ekologiska samband ska utvecklas så att viktiga natur- och kulturmiljöer binds samman och bidrar till både biologisk mångfald och upplevelsevärden. Förekomster av skyddade arter enligt artskyddsförordningen ska identifieras och beaktas i planering, och särskild hänsyn ska tas till livsmiljöer för rödlistade och fridlysta arter.

Våtmarker ska värnas och där det är möjligt restaureras för att stärka deras ekologiska funktioner och deras roll i landskapets vattenhållande system. Dessa miljöer är viktiga både för artmångfald och för de ekosystemtjänster de bidrar med, vilket gör dem till en strategisk resurs i kommunens naturvårds- och friluftsarbete.

Kommunen ser tätortsnära natur som en central resurs för vardagsrekreation och som ett viktigt verktyg för att skapa svalare och mer hälsosamma boendemiljöer i ett varmare klimat. Utvecklingsinriktningen är att stärka de gröna samband som kopplar bostadsområden till skog, vatten och rekreativa målpunkter samt att skapa skuggande, gröna vistelsemiljöer i de mest hårdgjorda delarna av tätorten. Naturmiljöerna ska även ses som en resurs för lärande och naturpedagogik. Skolor, förskolor och föreningsliv ska ha god tillgång till närnatur som möjliggör utomhuspedagogik, kunskap om ekosystem och förståelse för natur- och kulturmiljöernas värden.

Natur- och kulturmiljöer ska integreras i utvecklingen av rekreationsmiljöer, och friluftslivets tillgänglighet ska stärkas genom sammanhängande stråk, god service och förbättrad orienterbarhet. Ett nära samarbete med föreningsliv, markägare och andra aktörer är avgörande för att stärka naturturismen och skapa meningsfulla naturbaserade aktiviteter. Denna strategiska inriktning ska fungera som vägledning för kommunens fortsatta arbete och bidra till att natur- och friluftsmiljöerna utvecklas på ett hållbart, sammanhållet och långsiktigt sätt.

Utvecklingsinriktning för kommunikationer

Riksväg 62. Foto: Erik Lundh

Den ökade rörligheten ställer allt högre krav på transportsystemen. För att möta framtidens behov ska kommunen verka för ett modernt, säkert och hållbart transportsystem som stärker tillgängligheten, främjar utveckling och minskar klimatpåverkan.

Kommunens inriktning är att skapa väl fungerande förbindelser för både människor och gods, där väg, kollektivtrafik, gång- och cykeltrafik samspelar på ett effektivt sätt. Sambandet mellan olika trafikslag ska utvecklas så att vardagsresor underlättas, kollektivtrafiken stärks och fler väljer hållbara färdsätt.

Kommunen samarbetar med Trafikverket och andra aktörer för att upprätthålla en god vägstandard och bidra till investeringar i infrastruktur och servicefunktioner som gynnar resande, arbetspendling och näringslivets transporter. Detta är en viktig del i att stärka kommunens attraktivitet, förbättra tillgången till arbetsmarknader och utbildning samt främja en livskraftig besöksnäring.

Utvecklingen av kommunikationer ska bidra till tillgängliga och säkra resmöjligheter för olika grupper i samhället. Planeringen ska beakta barns, äldres och personers med funktionsnedsättning behov av trygga och användbara gång-, cykel- och kollektivtrafikmiljöer.

Förbindelser för kollektivtrafik

Efter att persontrafiken på järnväg lagts ned på 1960-talet, har allt fler valt bussen som kollektivtrafiklösning. Busstrafiken har byggts ut med flera linjer som förbinder Munkfors kommun med angränsande kommuner (Sunne, Hagfors, Forshaga) och länet i stort från Värnäs (Torsby kommun) i norr till Karlstad i söder.

Munkfors busstation, beläget i tätortens centrala del, har uppförts för att tillgodose resenärernas behov och genomgick en renovering

under 2023. Den ligger i anslutning till restauranger, butiker och turistbyrå, vilket bidrar till god tillgänglighet och service för både invånare och besökare.

Eftersom pendling spelar en allt viktigare roll för en fungerande arbetsmarknad och samtidigt ger individen större valfrihet vad gäller arbete och utbildning, strävar kommunen efter att bibehålla busstationen som en central knutpunkt i kommunen. Med hänsyn till en åldrande befolkning och personer med funktionsnedsättning säkerställer kommunen att Munkfors busstation är tillgänglighetsanpassad.

Inom besöksnäringen finns även förslag på att förlänga några av vandringslederna ner till busstationen, för att ge besökare möjlighet att direkt ta del av den natursköna omgivningen kring Munkfors.

När kommunen utvecklas ska hänsyn till kollektivtrafikens sträckning tas. Anslutning till de regionala huvudstråken ska finnas med i planeringen av nya områden. Busshållplatser ska kopplas ihop sömlöst med gång- och cykelvägar, så att det blir enkelt att byta mellan olika färdsätt.

Förbindelser för cykeltrafik

Förbindelser för cykeltrafik, inklusive gång- och cykelstråk, utgör en viktig del av kommunens transportsystem och bidrar till hållbara resor, tillgänglighet och folkhälsa. Översiktsplanens inriktning är att successivt stärka ett sammanhängande och säkert gång- och cykel-nät som knyter samman bostadsområden, service, skolor, arbetsplatser, friluftsområden och kollektivtrafikens hållplatser.

Idag är Munkfors bland de kommuner som har mest cykelbana per invånare enligt jämförelser i Kolada. Ambitionen är att kommunen ska bibehålla en god cykelinfrastruktur för att bidra till en ökad folkhälsa, minskad klimatpåverkan och ett mer levande samhälle där hållbara resor blir ett naturligt val.

Cykeln ska vara ett attraktivt, tryggt och tillgängligt färdsätt för alla åldrar. Kommunen tar fram en lokal cykelplan där önskemålen från kommuninvånarna vägs in och prioriteras. Hänsyn tas även till den regionala cykelplanen i arbetet mot ett mer hållbart och tillgängligt transportsystem.

Förbindelse för godstrafik

Näringslivet, särskilt de exportinriktade företagen, är beroende av god tillgänglighet. Riksväg 62 är kommunens huvudled och livsnerv – central för såväl kompetensförsörjning som varutransporter. Vägen är rekommenderad av Trafikverket som led för farligt gods.

Genom att bredda Riksväg 62 till 2+1-väg, i enlighet med gällande länsplan, stärks tillgängligheten till Karlstad, Trysil och andra regionala mål. Detta bidrar även till ökad säkerhet, förbättrad framkomlighet och bättre kopplingar till Karlstads universitet och regionens kompetenscentrum. Ett sammanhängande, hållbart och robust transportsystem är en förutsättning för kommunens långsiktiga utveckling, tillgänglighet och konkurrenskraft.

Mark- och vattenanvändning

Kapitlet redovisar kommunens ställningstaganden för hur mark- och vattenområden ska användas, utvecklas och bevaras. Det utgör den geografiska och funktionella vägledningen för efterföljande planering och prövning.

Markanvändningskarta

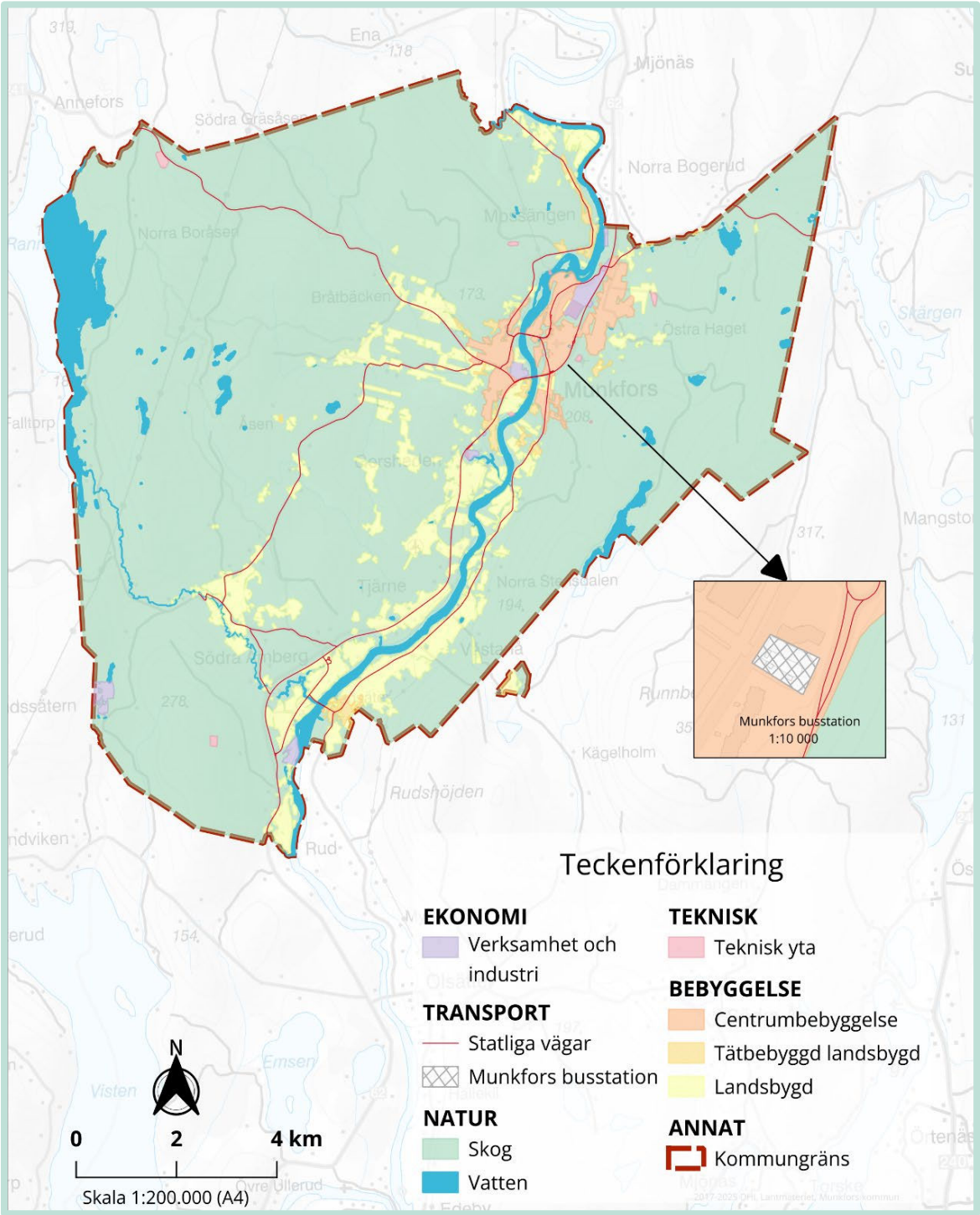

Planeringsstrategi

Mark- och vattenanvändningen i Munkfors kommun ska utvecklas på ett sätt som stödjer en långsiktigt hållbar samhällsutveckling och tar tillvara de kvaliteter som präglar kommunen – närheten till Klarälven, det småskaliga landskapet, skogs- och jordbruksmarkerna samt de rika natur- och kulturmiljöerna. Avsnittet redovisar kommunens inriktning för hur mark- och vattenområden ska användas och hur olika intressen ska samordnas för att skapa goda livsmiljöer, attraktiva bostadsområden och robusta förutsättningar för näringsliv och civilsamhälle. Planeringen utgår från Kommunvision 2030, där Munkfors ska vara en attraktiv, trygg och hållbar kommun med god tillgång till service, ett livskraftigt näringsliv och kvalitativa livsmiljöer nära naturen.

Den fysiska planeringen ska bidra till visionens målsättningar genom att styra utvecklingen till lämpliga lägen, hushålla med mark- och vattenresurser och stärka tillgänglighet, trygghet och social hållbarhet. Arbetet med mark- och vattenanvändning förhåller sig även till Värmlandsstrategins insatsområden, särskilt utvecklingen av attraktiva platser, stärkt konkurrenskraft, god regional tillgänglighet och en hållbar omställning. Kommunens geografiska läge i Klarälvdalen, nära viktiga regionala stråk, innebär att planeringen ska stödja både vardagsresande, arbetsmarknadens funktion och utveckling av rekreation och besöksnäring.

En hållbar markanvändning är en central del av denna regionala inriktning. Agenda 2030 utgör en viktig referensram. Flera av målen har direkt koppling till mark- och vattenfrågor – såsom mål om hållbara städer och samhällen, rent vatten och sanitet, ekosystem och biologisk mångfald samt minskad klimatpåverkan. Genom omsorgsfull markanvändning, god vattenförvaltning, klimatanpassning och bevarande av ekosystemtjänster bidrar kommunen till att dessa mål uppfylls på lokal nivå. Hänsyn till markens lämplighet är grundläggande enligt plan- och bygglagen och omfattar geotekniska förutsättningar, klimatrelaterade risker, vattenförhållanden, förorenad mark, buller och påverkan på natur- och kulturmiljöer. Vid lokalisering av ny bebyggelse ska klimatrisker enligt kapitlet ”Hälsa, säkerhet och klimatrisker” alltid bedömas i ett tidigt skede. Vid all ny markanvändning ska naturvärden och förekomster av fridlysta eller rödlistade arter utredas i ett tidigt skede. Naturvärdesinventeringar ska genomföras inför detaljplaneläggning eller större förändringar i markanvändningen.

Avsnittet beskriver därefter kommunens ställningstaganden för bebyggelseutveckling i tätort och landsbygd, verksamhetsområden, transportinfrastruktur, teknisk försörjning, areella näringar samt natur-, grön- och vattenmiljöer. Dessa avvägningar utgör grunden för en långsiktig, hållbar och sammanhängande markanvändningsstrategi. Mark- och vattenanvändningskapitlet utgör tillsammans med temakapitlen om natur och friluftsliv, hälsa och säkerhet samt tekniska system den samlade strategin för hur Munkfors kommun ska utvecklas fysiskt på ett långsiktigt hållbart sätt. Genom att tydligt redovisa inriktning, avvägningar och ställningstaganden i olika delar av kommunen skapas en gemensam grund för framtida planering, prövning och genomförande.

Vid utveckling av nya områden ska kommunen väga in energihushållning och klimatpåverkan tidigt. Förtätning och utveckling i anslutning till befintlig tätort prioriteras framför spridd utbyggnad, då detta normalt ger bättre förutsättningar för effektiv teknisk försörjning, minskat transportbehov och lägre klimatpåverkan. Planens inriktning mot förtätning och utveckling i anslutning till befintlig tätort och etablerade stråk bedöms sammantaget bidra till minskat transportarbete jämfört med en mer spridd bebyggelsestruktur. Genom att lokalisera ny bebyggelse där teknisk infrastruktur, service och kollektivtrafik redan finns skapas

förutsättningar för kortare vardagsresor, effektiv energianvändning och minskad klimatpåverkan. Planens struktur bedöms därmed stödja kommunens långsiktiga arbete för minskade växthusgasutsläpp. Ställningstaganden om mark- och vattenanvändning har gjorts med hänsyn till risker och sårbarheter som identifierats i kommunens risk- och sårbarhetsanalys. Detta gäller särskilt frågor om översvämning, erosion, markstabilitet samt lokalisering av bebyggelse och verksamheter i förhållande till samhällsviktig infrastruktur. De ska vara vägledande vid och utgöra underlag för detaljplanering, bygglovsprövning och andra beslut som rör lokalisering och utformning av bebyggelse och verksamheter.

Egenskapsbestämmelser

Egenskapsbestämmelser är ett planeringsverktyg enligt plan- och bygglagen som används i detaljplaner eller områdesbestämmelser för att reglera vissa egenskaper hos markanvändning eller bebyggelse, såsom utformning, höjd, placering eller tekniska förutsättningar. Syftet med egenskapsbestämmelser är att säkerställa att särskilda kvaliteter, värden eller riskförhållanden hanteras på ett enhetligt och förutsebart sätt i den fortsatta planeringen. Egenskapsbestämmelser används som ett komplement till övrig planering och innebär inte i sig ett ställningstagande om att mark ska bebyggas eller hur omfattande en framtida exploatering ska vara.

Riskhänsyn vid mark- och vattenanvändning

Vid planering och prövning av mark- och vattenanvändning ska hänsyn tas till identifierade risker för översvämning, ras, skred och skyfall. Mark- och vattenområden som är utsatta för sådana risker ska inte tas i anspråk för ny bebyggelse eller samhällsviktig verksamhet, och åtgärder som innebär sådan lokalisering ska inte medges, om inte risken kan hanteras på ett långsiktigt och tillfredsställande sätt. I områden där risker identifierats ska lokalisering och utformning av bebyggelse och anläggningar föregås av fördjupade utredningar i efterföljande planering och prövning.

Bebyggelse i tätort

Bostäder

Tätorten rymmer huvuddelen av kommunens befolkning och service. Fortsatt förtätning prioriteras för att tillvarata befintlig infrastruktur och möjliggöra fler bostäder och allmänna ändamål. En god hushållning med mark innebär att ny bebyggelse i första hand ska lokaliseras inom redan ianspråktagna områden där teknisk försörjning och kommunal service redan finns utbyggd.

I anslutning till tätortens bebyggelse finns även behov av att utveckla service som stödjer besöksnäringen, särskilt genom att skapa ordnade och anpassade ställplatser för husbilar och husvagnar. Sådana platser kan bidra till att styra uppställning till lämpliga lägen och minska förekomsten av otillåten camping, samtidigt som de stärker kopplingen mellan tätorten, Klarälvsbanan och närliggande besöksmål.

Lokalisering av ställplatser bör därför ske på redan ianspråktagna ytor där tillgång till vatten och avlopp, god orienterbarhet och närhet till rekreativa stråk kan säkerställas. Vid ny bebyggelse ska kommunen verka för långsiktigt hållbar uppvärmning. Där det är tekniskt och ekonomiskt rimligt ska ny bebyggelse planeras så att anslutning till fjärrvärme eller annan förnybar värmelösning möjliggörs. Eluppvärmning bör undvikas vid nyproduktion.

Delområden

Centrum

Trots att området idag har en relativt hög exploateringsgrad bedömer kommunen att ytterligare förtätning är möjlig. Området planeras därför för komplettering med både flerfamiljshus och småhus på kommunens tillgängliga markområden. Målsättningen är att utveckla attraktiva, trivsamma, moderna och hälsosamma boendemiljöer där estetik, funktionalitet och hållbarhet samverkar. För att möta behovet av bostäder för särskilda grupper är centrala Munkfors utpekat som utredningsområde. Placering av särskilt

Munkåsen. Foto: Erik Lundh

boende i centrum bedöms som särskilt lämpligt då det ger närhet till service, kollektivtrafik, vård och handel.

Tätorten är också en naturlig knutpunkt för besöksservice. Lämpliga platser för ställplatser kan prövas i anslutning till centrum där tillgång till service, rekreationsstråk och Klarälvsbanan är god, under förutsättning att åtgärderna kan genomföras utan att negativt påverka boendemiljö eller kulturmiljö. Området ligger inom allmänt VA-område och utanför kända översvämnings- och rasrisker. Skyfallskartering visar dock höga flöden i bäck/ravin i nordväst som ska hanteras i planering och projektering.

Munkåsen

I Munkåsen finns kommunal mark som redan är detaljplanelagd för bostadsändamål, men det finns även förutsättningar för ytterligare bebyggelse. Området ligger nära centrum men upplevs samtidigt som naturnära, vilket gör det attraktivt för bostadsutveckling. Munkåsen bedöms också som ett möjligt läge att komplettera tätortens besöksservice, då närheten till rekreativa stråk och Klarälvsbanan kan ge god tillgänglighet för både boende och besökare. Eventuell utveckling ska dock prövas med hänsyn till vägbuller, gestaltning och landskapsbild, samt placeras så att boendemiljön inte störs.

Området ligger inom allmänt VA-område och berörs inte av översvämning eller rasrisk. Det

ligger högt över riksväg 62 och bör därför inte utsättas för betydande vägbuller, men bullerfrågor ska belysas i kommande planeringsskeden.

Ställningstaganden – bostäder i tätort

- Tätorten ska fortsatt förtätas genom bostadsbebyggelse och allmänna ändamål inom redan ianspråktagna områden för att nyttja befintlig infrastruktur.
- Ny bebyggelse ska prövas utifrån kommunens klimatriskbedömning.
- Relevanta utredningar ska göras, såsom geoteknisk undersökning, bullerutredning och dagvattenanalys, där det bedöms nödvändigt.
- Fördjupad geoteknisk och hydrologisk utredning ska göras där risker för skyfall, instabila slänter eller påverkan från närliggande vattendrag kan förekomma.
- Naturvärden inom området ska utredas i tidigt skede. Förekomster av fridlysta eller rödlistade arter ska hanteras enligt artskyddsförordningen och bedömas inför detaljplaneläggning eller annan förändrad markanvändning.
- Bostadsutveckling ska ske med hänsyn till kulturmiljövärden, landskapsbild och hållbar markanvändning.

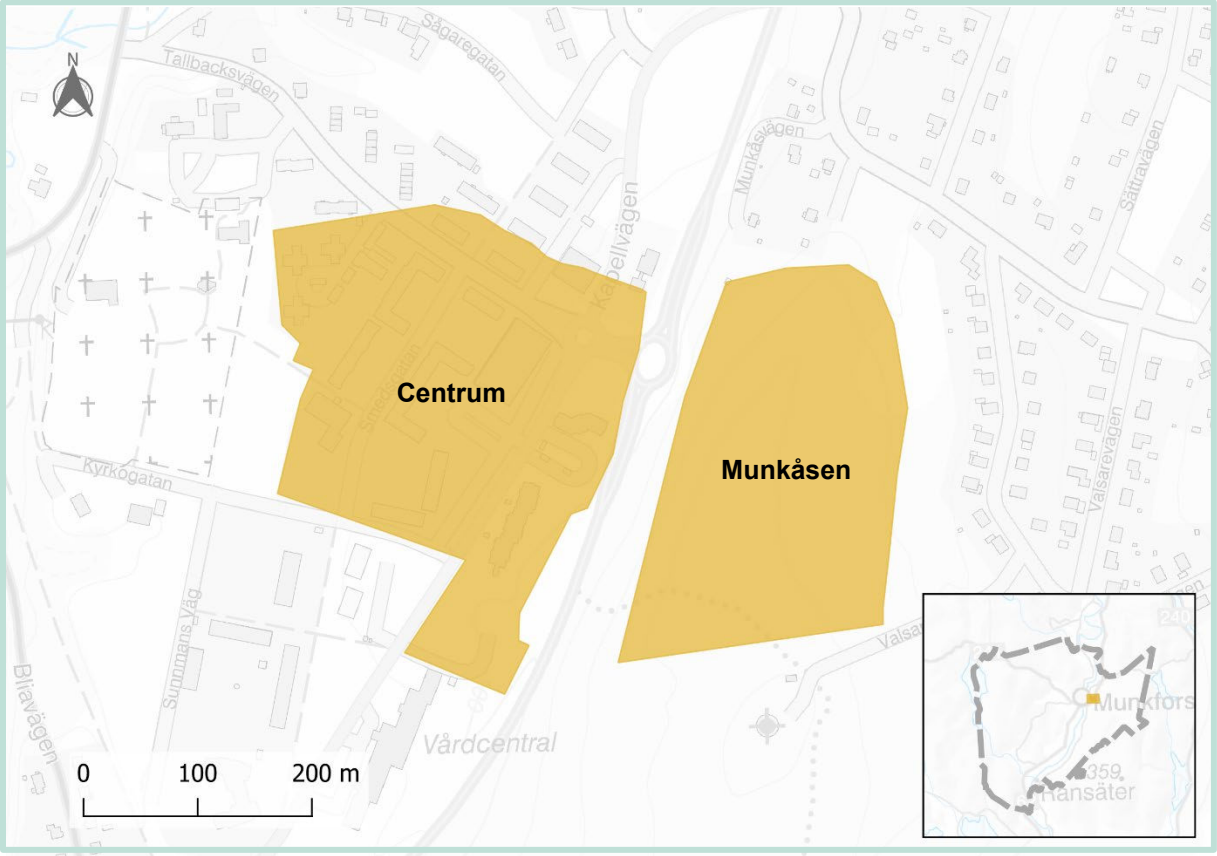

Bebyggelse i landsbygd

Bostäder

Utveckling i landsbygd ska ske i lägen där det finns eller kan ordnas god tillgång till infrastruktur såsom VA, kollektivtrafik, vägar och digital uppkoppling. Lokalisering av ny bebyggelse i landsbygd ska stödja en hållbar struktur där befintliga noder stärks och spridd exploatering med stora drifts- och servicekostnader undviks. En variation av bostadstyper, upplåtelseformer och tomtstorlekar ska eftersträvas. God digital infrastruktur är en förutsättning för boende, företagande och samhällsservice och ska möjliggöras vid etablering av nya bostäder.

Delområden

Munkebol

Munkebol har goda förutsättningar för ett naturnära, landsbygdsliknande bostadsområde nära centrum. Här finns möjligheter till större tomter med utrymme för småskalig djurhållning, odling och liknande verksamheter. För området behöver även vatten, avlopp och övrig teknisk infrastruktur planeras och dimensioneras. Området berörs inte av översvämning, men utökade geotekniska undersökningar behöver genomföras för att bedöma markens stabilitet nära älvkanten.

Södra och norra Rudstorp

Norr och söder om Rudstorps befintliga bebyggelse finns förutsättningar för en sammanhållen och naturlig utvidgning av Rudstorps stationssamhälle. Områdena är naturnära och bedöms lämpliga för småskalig bostadsutveckling med större tomter, där möjlighet finns till djurhållning, odling och boenderelaterade verksamheter. Utvecklingen ska anpassas till landskapsbild, topografi och befintlig bebyggelsestruktur.

Områdena har god tillgång till befintlig infrastruktur och service, däribland förskola, samt till gång- och cykelstråket Klarälvsbanan som utgör ett viktigt samband mot Munkfors och vidare söderut. Läget ger förutsättningar för god tillgänglighet och hållbara vardagsresor. Norra Rudstorp ligger inom allmänt VA-område för dricksvatten, medan den södra delen i nuläget saknar sådan anslutning, vilket innebär att förutsättningarna för utveckling skiljer sig mellan områdena.

Rudstorp berörs inte av kända översvämningsrisker eller ras- och skredrisker, vilket innebär att området bedöms lämpligt för fortsatt bebyggelseutveckling. Sammantaget bidrar utvecklingen i södra och norra Rudstorp till att stärka Rudstorps funktion som stationssamhälle och till kommunens långsiktiga landsbygdsutveckling.

Södra Ransäter

I södra Ransäter finns förutsättningar för nya bostäder i ett attraktivt läge. Området ligger dock i en kulturhistoriskt känslig miljö av riksintresse. Ny bebyggelse bör därför göras varsamt med hänsyn till vägsträckningar, alléer, fasaduttryck, volymer och takformer.

Området ligger inom allmänt VA-område för dricksvatten och det finns kommunalt spillvatten till Storängens camping och Geijersgården. Området berörs inte av översvämning, men utökade geotekniska undersökningar behöver göras för att bedöma markens stabilitet nära älvkanten.

Rannsjöstranden (fritidsbebyggelse)

Rannsjöstranden ligger utanför allmänt VA-område och berörs inte av översvämning eller rasrisk. Området detaljplaneläggs för fritidsboende. Om planförslaget omfattar vattenområdet i Rannsjön bör en naturvärdesinventering genomföras i både vattenmiljön och det angränsande strandområdet.

Vattenområdet i Rannsjön är outrett, vilket innebär att en lantmäteriförrättning behöver genomföras inför fortsatt planläggning. Vid anläggning av bryggor bör gemensamhetsbrygga övervägas i stället för flera enskilda bryggor. En samlad lösning bedöms minska miljöpåverkan

och bidra till ett mer ordnat nyttjande av strandzonen.

Ställningstaganden – bostäder i tätort

- Landsbygdsbebyggelse ska lokaliseras i lägen med befintlig eller möjlig anslutning till VA och god tillgänglighet till service och kollektivtrafik.
- All ny bebyggelse i landsbygd ska prövas utifrån kommunens klimatriskbedömning (se kap. Hälsa, säkerhet och klimatrisker). Fördjupad geoteknisk och hydrologisk utredning ska genomföras där markens stabilitet, närhet till vattendrag, skyfallsflöden eller erosionsrisker kan påverka lämpligheten.
- Ny bebyggelse ska föregås av relevanta utredningar, såsom geoteknisk undersökning, bullerutredning och dagvattenanalys, där det bedöms nödvändigt.
- Naturvärden inom området ska utredas i tidigt skede. Förekomster av fridlysta eller rödlistade arter ska hanteras enligt artskyddsförordningen och bedömas inför detaljplaneläggning eller annan förändrad markanvändning.
- I riksintresseområden ska kulturmiljövärden särskilt beaktas vid lokalisering och utformning av ny bebyggelse.

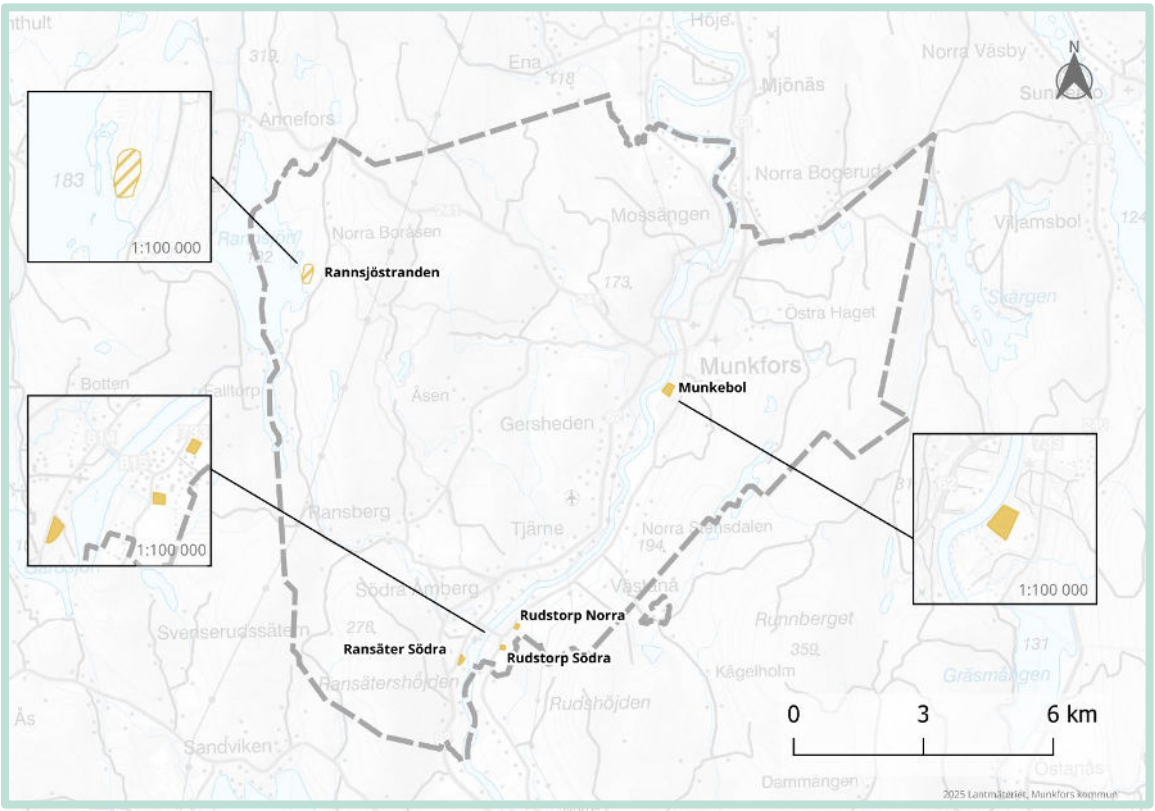

Verksamheter och industri

Bostäder

Lillängen. Foto: Erik Lundh

Utveckling i landsbygd Kommunen vill skapa goda förutsättningar för befintliga företag att utvecklas och samtidigt möjliggöra nyetableringar som bidrar till ett diversifierat och robust näringsliv. Utbyggnad av industri- och verksamhetsområden ska ske med god hushållning av mark och resurser, samt med hänsyn till risker, störningar och närliggande bostäder och känsliga miljöer. Nya lokaliseringar ska föregås av nödvändiga utredningar och prövningar för att säkerställa att marken är lämplig ur ett miljö-, säkerhets- och planeringsperspektiv. Utveckling av verksamhetsområden ska i första hand ske inom redan ianspråktagen eller planlagd mark där befintlig infrastruktur kan nyttjas effektivt.

Vid nya etableringar ska hänsyn tas till buller, transporter, risk för markföroreningar, dagvattenhantering, klimatrisker samt närheten till dricksvattenledningar och annan samhällsviktig infrastruktur. Kommunen ska arbeta för att långsiktigt säkerställa robust VA-, dagvatten-, energi- och fiberinfrastruktur inom industriområden och integrera hållbar dagvattenhantering i tidiga skeden för att möta framtida klimatförändringar. Vid planering av verksamhetsområden behöver markens lämplighet prövas samlat och potentiella konflikter med jordbruksmark, naturvärden och kulturmiljö hanteras. Utbyggnad ska ske i samverkan med näringsliv, fastighetsägare och myndigheter för att skapa en långsiktigt hållbar utveckling av både befintliga och framtida industriområden.

Delområden

Trollkullevägen norra

Området har förutsättningar för lättare industri och verksamheter med begränsade störningar. Det ligger nära riksväg 62 och Klarälvsbanan och har delvis tillgång till allmänt VA-område. Dricksvattenledningen från Hagfors passerar genom området, vilket innebär att skyddsavstånd och särskild hänsyn krävs vid planering och markarbeten. Området berörs inte av översvämnings- eller rasrisk, men delar saknar kommunal mark, vilket innebär att utveckling kräver dialog med berörda fastighetsägare.

Områdets närhet till trafikleder och närliggande bebyggelse innebär att frågor om verksamhetsbuller och långsiktig markanvändning ska beaktas vid fortsatt planering. Ny eller ändrad användning ska föregås av en samlad lämplighetsbedömning enligt översiktsplanens avsnitt om hälsa och säkerhet.

Lillängen

Lillängen har ett strategiskt läge med god synlighet från riksväg 62 och lämpar sig för enklare industri och verksamheter som inte medför betydande störningar. Området ligger inom allmänt VA-område och utanför riskzoner för översvämning och ras.

Vid framtida utveckling behöver markens geotekniska förutsättningar, dagvattenhantering och påverkan på närliggande bostäder och trafikmiljö analyseras. Områdets läge i förhållande till bostadsbebyggelse innebär att buller och andra störningar ska beaktas, och att lämpligheten för verksamheter ska prövas med hänsyn till möjligheten att uppnå god ljudmiljö.

Södra Näset

Södra Näset har ett strategiskt läge utmed riksväg 62 och kan i ett långsiktigt perspektiv utgöra ett potentiellt utvecklingsområde för framtida markanvändning. Marken ägs av

kommunen och ingår i det allmänna verksamhetsområdet för vatten och avlopp, vilket ger grundläggande infrastrukturella förutsättningar för utveckling. Samtidigt präglas området av motstående intressen och flera planeringsförutsättningar som innebär betydande begränsningar och kräver särskilda avvägningar.

Området är beläget i ett älvnära och översvämningskänsligt läge och berörs även av zoner med förhöjd risk för ras och skred. Dessa förhållanden medför att området bedöms olämpligt för bostadsbebyggelse och annan känslig markanvändning. En eventuell utveckling förutsätter fördjupade geotekniska och hydrologiska utredningar samt, vid behov, åtgärder för att säkerställa långsiktig stabilitet, säkerhet och klimatanpassning. Sådana åtgärder får inte medföra negativ påverkan på Klarälvens naturliga processer eller landskapsbild.

I anslutning till riksväg 62 finns registrerade fornlämningar (RAÄ 194:1). Kunskapsunderlaget för dessa lämningar är i nuläget begränsat och behöver kvalitetssäkras genom arkeologisk utredning inför eventuell exploatering. Kulturmiljöintresset utgör därmed ytterligare en planeringsförutsättning som ska beaktas i fortsatt prövning. Strandskydd gäller inom delar av området, och Klarälvens närmiljö används i dag som ett välfrekventerat gångstråk med höga rekreativa värden. Dessa värden är viktiga för friluftsliv och tillgänglighet till älvlandskapet och ska beaktas och utvecklas varsamt i den fortsatta planeringen. Allmänhetens tillgång till strandområdet och möjligheten till fri passage ska säkerställas.

Området är i dagsläget klassat som jordbruksmark. Vid framtida markanvändningsprövningar ska jordbruksmarkens långsiktiga brukningsvärde vägas mot andra samhällsintressen. Kommunen förfogar även över annan jordbruksmark som inte brukas, vilket kan utgöra alternativa lokaliseringsmöjligheter och ska beaktas vid lokaliseringsprövning enligt miljöbalken. Sammantaget bedöms Södra Näset vara ett område där möjligheten till verksamhetsutveckling är starkt begränsad och endast kan prövas för verksamheter med låg sårbarhet och begränsat behov av permanent vistelse. Vid fortsatt prövning ska även frågor om buller, trafik och påverkan på närliggande bostads- och rekreationsmiljöer ingå i en samlad lämplighetsbedömning.

Norra Näset

Norra Näset utgör en naturlig utvidgning av det befintliga industriområdet på Näset och har god tillgänglighet via riksväg 62. Området ingår i det allmänna VA-nätet och ligger utanför utpekade översvämningszoner, vilket gör det lämpligt för fortsatt verksamhetsutveckling. Den östra delen omfattas dock av en zon med skredrisk och kräver geotekniska utredningar inför framtida planläggning. Markägandet är delat mellan två fastighetsägare, vilket behöver hanteras i kommande processer. Området ligger även inom strandskydd. Områdets närhet till befintlig bebyggelse innebär att buller, transporter och långsiktig samexistens mellan verksamheter och bostäder ska beaktas vid fortsatt planering.

Berget

Berget erbjuder möjligheter för lättare industri och verksamhet och har ett historiskt industriellt sammanhang. Området ligger nära riksväg 62 men utanför allmänt VA-område, vilket innebär att utbyggnad av infrastruktur behöver prövas särskilt. Området är inte utsatt för kända översvämnings- eller rasrisker. En utveckling kräver en bedömning av markens bärighet, tillgången till teknisk försörjning samt lämplig hantering av dagvatten. Områdets lokalisering i förhållande till närliggande bostäder innebär att bullerfrågan ska beaktas vid fortsatt planering.

Sunnevägen

Industriområdet längs Sunnevägen är ett prioriterat utvecklingsområde i Munkfors kommun. Områdets läge i nära anslutning till bostadsbebyggelse innebär att ny eller ändrad verksamhet ska föregås av en samlad lämplighetsbedömning där buller, transporter, verksamheternas karaktär och möjligheten att uppnå god

boendemiljö vägs samman.

Vid framtida detaljplanering ska även hänsyn tas till områdets industriella karaktär, inklusive risk för markföroreningar, buller från industri- och trafikverksamhet samt behov av hållbar dagvattenhantering. Dagvattenlösningar ska utformas så att belastningen på det kommunala VA-systemet begränsas och att påverkan på omgivande mark- och vattenmiljöer minimeras.

Ställningstaganden – verksamheter och industri

- Nya verksamhets- och industriområden bör i första hand lokaliseras till redan ianspråktagen eller planlagd mark för att effektivt nyttja befintlig infrastruktur och begränsa påverkan på natur-, kultur- och jordbruksmark.
- Ny eller ändrad markanvändning ska prövas utifrån markens lämplighet enligt plan- och bygglagen, inklusive hänsyn till klimatrisker såsom översvämning, erosion, ras och skred.
- Inför detaljplaneläggning eller annan prövning ska nödvändiga utredningar tas fram i den omfattning som krävs, exempelvis avseende geoteknik, dagvatten och industri- och verksamhetsbuller.
- Naturvärden ska identifieras i tidigt skede. Förekomster av fridlysta eller rödlistade arter ska hanteras i enlighet med miljöbalken och artskyddsförordningen, med behov av inventeringar och samråd där så krävs.
- Verksamhets- och industriområden ska planeras med förutsättningar för robust och långsiktigt hållbar teknisk försörjning, där dagvattenhantering integreras tidigt och utformas med hänsyn till framtida klimatförhållanden.

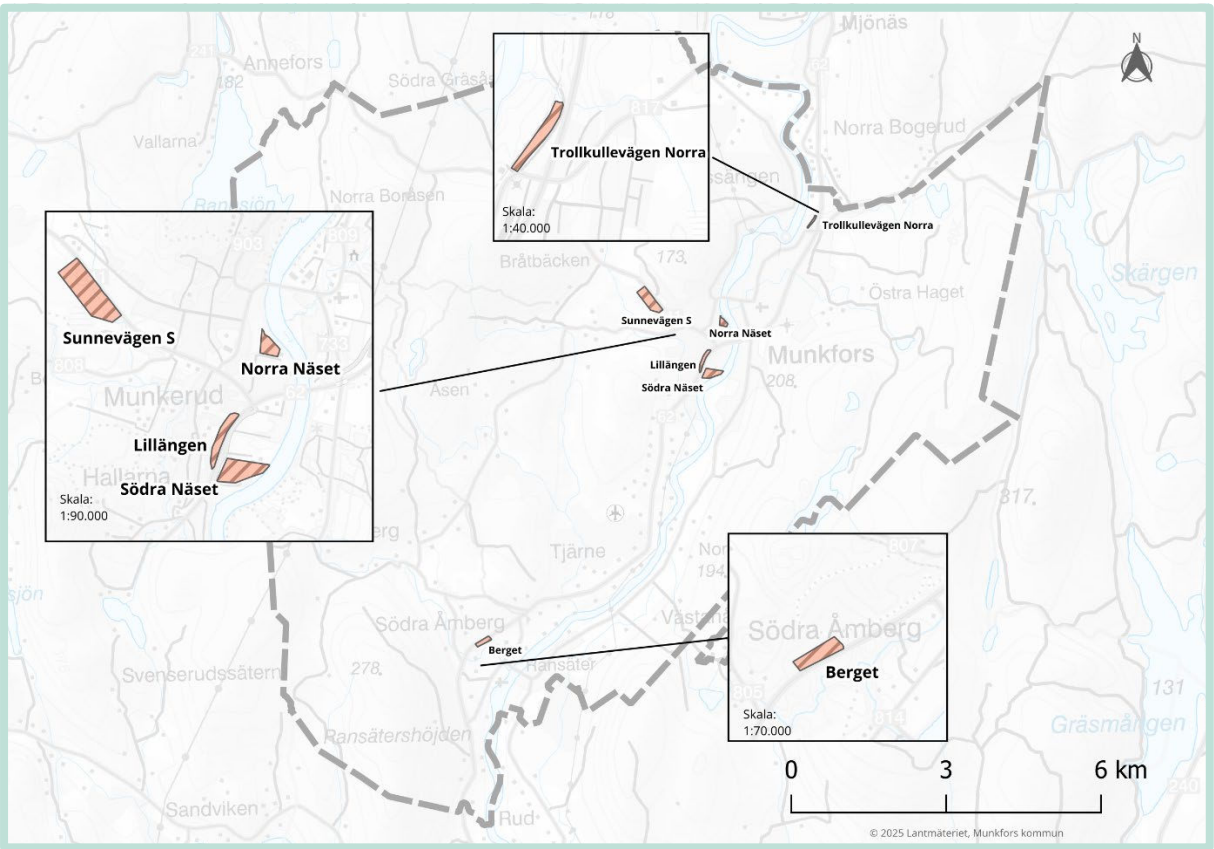

Transportinfrastruktur

Planeringen av bebyggelse och service ska bidra till minskat transportbehov och stärka förutsättningar för gång-, cykel- och kollektivtrafik. Kommunen ska prioritera sammanhängande och säkra stråk som knyter samman bostäder, skolor, service och rekreationsområden.

Väg

Kommunens vägstruktur domineras av riksväg 62, som utgör den huvudsakliga transportleden genom kommunen. Vägen börjar i Karlstad i söder, korsar Munkfors kommun och fortsätter norrut mot norska Trysil. Riksväg 62 är även rekommenderad led för farligt gods och har en central roll för arbetspendling, varutransporter och näringslivets logistikflöden. Länsväg 241 västerut mot Sunne och länsväg 817 österut mot Sunnemo och Hagfors är kompletterande transportlänkar.

Andra statliga vägar som finns i kommunen är väg 733 (Deje–Munkfors), 805 (Geijersgården–Ransberg), 807 (Ransbacka–Norra Åmberg), 808 (Kärr–Munkfors), 814 (Geijersgården–Högsby), 815 (Ransäter–Rudstorp) och 903 (Munkerud–Ängarna). Transportinfrastrukturen utgör en strategisk grund för regional samverkan.

Lokala kopplingar mellan Munkfors, serviceorter och landsbygdsnoder ska stärkas, liksom de regionala sambanden söderut mot Karlstad och norrut mot Trysil och Sälen. Ett välplanerat, sammanhängande och robust vägnät är avgörande för att uppnå kommunens mål om tillgänglighet, säkerhet och hållbar utveckling.

Ställningstaganden – väg

- Vägstandarden längs riksväg 62 ska förbättras i samverkan med Trafikverket, i första hand genom breddning till 2+1-väg.
- Infrastruktur ska planeras för att främja samverkan mellan olika trafikslag, särskilt med fokus på gång- och cykelvägar samt kollektivtrafikens tillgänglighet.
- Nya etableringar och bebyggelse ska lokaliseras på ett sätt som understödjer effektiv användning av befintlig transportinfrastruktur.
- Kommunen ska värna trafiksäkerhet och miljöhänsyn, särskilt vid hantering av farligt gods längs huvudvägarna.
- Ny bebyggelse ska föregås av relevanta utredningar, såsom geoteknisk undersökning, bullerutredning och dagvattenanalys, där det bedöms nödvändigt.
- Naturvärden inom området ska utredas i tidigt skede. Förekomster av fridlysta eller rödlistade arter ska hanteras enligt artskyddsförordningen och bedömas inför detaljplaneläggning eller annan förändrad markanvändning.

Gång- och cykelväg

Kommunens målsättning är att gång- och cykelstråk ska utformas som ett sammanhängande och trafiksäkert nät som knyter ihop bostadsområden, skolor, service, fritidsanläggningar och kollektivtrafikens knutpunkter. Klarälvsbanan utgör den centrala strukturen för hållbara transporter i kommunen och är både ett pendlingsstråk och ett viktigt rekreativt stråk för cykling, motion samt turism. Gång- och cykelvägar ska därför i möjligaste mån ansluta till Klarälvsbanan och bidra till att stärka både vardagsresandet och möjligheterna till friluftsliv. Samverkan med grannkommunerna och Region Värmland är viktig för att utveckla sammanhängande cykelstråk i hela Klarälvdalen. Genom utbyggnad och förbättring av cykelvägar skapas bättre förutsättningar för hållbara transporter, ökad trafiksäkerhet och tillgängliga rekreativa stråk.

Gång- och cykelbro vid Munkåsen

Vid framtida bostadsutveckling på Munkåsen skulle en gång- och cykelbro över riksväg 62 skapa en trafiksäker förbindelse till centrum och

ge bättre tillgång till Klarälvsbanan. En sådan koppling skulle stärka möjligheterna till hållbart resande för boende i området och samtidigt förbättra tillgängligheten till rekreationsstråk längs älvdalen.

Förstärkt cykelstråk i Munkerud

Busshållplatsen vid Näset ska knytas samman med gång- och cykelstråket vid korsningen Uddeholmsvägen, vilket skapar en säkrare och mer tillgänglig koppling mellan hållplats, bostadsområden och Klarälvsbanan. Gång- och cykelvägen ska även byggas ut längs Uddeholmsvägen och kompletteras med en trafiksäker anslutning vid ned- och uppfarten vid Bliavägen. En cykelväg planeras även till Mossängen för att knyta samman bostadsområden, friluftsområden och kommunens centrala cykelstruktur.

Ställningstaganden – gång- och cykelväg

- Gång- och cykelvägar ska planeras som en integrerad del av kommunens trafiksystem och bidra till ett hållbart och trafiksäkert resande.
- Alla tätorter och större målpunkter, såsom skolor, fritidsanläggningar och kollektivtrafikhållplatser, ska på sikt ha säkra gång- och cykelförbindelser till Klarälvsbanan.
- Utbyggnad av gång- och cykelvägar ska prioriteras där de ökar trafiksäkerheten och där de skapar viktiga kopplingar till rekreativa stråk och besöksmål.
- Ny bebyggelse ska föregås av relevanta utredningar, såsom geoteknisk undersökning, bullerutredning och dagvattenanalys, där det bedöms nödvändigt.
- Naturvärden inom området ska utredas i tidigt skede. Förekomster av fridlysta eller rödlistade arter ska hanteras enligt artskyddsförordningen och bedömas inför detaljplaneläggning eller annan förändrad markanvändning.

Parkering

Pendlarparkering på Näset

Munkfors har goda förutsättningar för gratis parkering i de centrala delarna. Samtidigt vill kommunen stärka förutsättningarna för hållbart resande genom att förbättra kopplingarna till kollektivtrafiken. En pendlarparkering på Näset, i direkt anslutning till busshållplatsen, är därför en prioriterad åtgärd. Anläggningen ska utformas med åtta bilplatser samt en cykelparkering under skärmtak för att främja kombinationsresor och göra kollektivtrafiken till ett mer attraktivt alternativ.

Ställningstaganden – *parkering*

- Kommunen ska möjliggöra etableringen av en pendlarparkering på Näset som ett strategiskt led i att öka kollektivtrafikens tillgänglighet och stärka omställningen till mer hållbara resmönster.
- Ny bebyggelse ska föregås av relevanta utredningar, såsom geoteknisk undersökning, bullerutredning och dagvattenanalys, där det bedöms nödvändigt.
- Naturvärden inom området ska utredas i tidigt skede. Förekomster av fridlysta eller rödlistade arter ska hanteras enligt artskyddsförordningen och bedömas inför detaljplaneläggning eller annan förändrad markanvändning.

Laddinfrastruktur

Efterfrågan på elbilsladdning ökar, och kommunen ska säkerställa att Munkfors och Ransäter har en långsiktigt hållbar och välplacerad laddinfrastruktur. Laddstolpar vid Munkfors arena bedöms skapa bättre förutsättningar för elbilsägare att bo, besöka och vistas i området. I Ransäter väntas laddmöjligheter stärka tillgängligheten vid evenemang och samtidigt bidra till den lokala besöksnäringen.

Vid fastigheten Far Inn 62 på Tallåsvägen 12 planeras laddstolpar på ett strategiskt läge med god synlighet från riksväg 62. Denna satsning kan göra att fler väljer sträckan genom Munkfors vid resor norrut, samtidigt som genomresande ges anledning att stanna, vilket kan gynna lokal handel och service.

Ställningstaganden – laddinfrastruktur

» Kommunen ska verka för en utbyggd, geografiskt strategisk laddinfrastruktur som stärker både boendemiljö, besöksnäring och regional tillgänglighet.
» Ny bebyggelse ska föregås av relevanta utredningar, såsom geoteknisk undersökning, bullerutredning och dagvattenanalys, där det bedöms nödvändigt.
» Naturvärden inom området ska utredas i tidigt skede. Förekomster av fridlysta eller rödlistade arter ska hanteras enligt artskyddsförordningen och bedömas inför detaljplaneläggning eller annan förändrad markanvändning.

Busstation

Efter att persontrafiken på järnväg upphörde på 1960-talet har busstrafiken fått en allt viktigare roll för kommunikationerna. Munkfors har en central busstation i tätorten, som renoverades 2023 för att möta resenärernas behov. Busstationen ligger nära restauranger, butiker och turistbyrå, vilket ger god tillgänglighet och service för både invånare och besökare. Värmlandstrafik erbjuder dagliga förbindelser i nord-sydlig riktning samt mot Sunne, och busstationen fungerar som knutpunkt både för skolskjuts och regionaltrafik.

Ställningstaganden – busstation

» Kommunen ska bibehålla busstationen som en central kollektivtrafiknod.
» Tillgänglighetsanpassning ska säkerställas för äldre och personer med funktionsnedsättning.
» Kopplingar till besöksnäringen ska utvecklas, exempelvis genom att vandringsleder förlängs till busstationen för att öka närheten till natur- och rekreationsområden.

Flygplats

Cirka fem kilometer sydväst om tätorten ligger Munkfors flygklubb i Gersby. Anläggningen omfattar en cirka 750 meter lång gräsbana och en hangar, och används främst sommartid för sport- och fritidsflyg. Flygplatsen är registrerad hos ICAO (kod ESKO) men saknar reguljär trafik. Trots detta utgör den ett komplement i kommunens infrastruktur och är av betydelse för föreningsliv och samhällsberedskap.

Ställningstaganden – flygplats

» Kommunen ska samarbeta med Munkfors flygklubb för att bevara och underhålla flygplatsen som en del av den lokala infrastrukturen.

Munkfors busstation. Foto: Erik Lundh

Riksväg 62. Foto: Erik Lundh

Munkfors flygklubb. Foto: Erik Lundh

Teknisk anläggning

Områden och åtgärder som stärker energisystemets robusthet och omställning ska möjliggöras i planeringen. Kommunen ska vara positiv till förnybar energiproduktion, såsom solenergi, när den kan inordnas utan att påtagligt skada natur-, kultur- och landskapsvärden. Kommunen ska även verka för att kraftledningar i tätbebyggda områden i hög grad markförläggs eller flyttas samt att utrymme reserveras för nödvändig energiinfrastruktur.

Planeringen av tekniska anläggningar och försörjningssystem har utgått från kommunens risk- och sårbarhetsanalys, med fokus på driftsäkerhet, robusthet och möjligheten att upprätthålla samhällsviktiga funktioner vid störningar och kriser. Särskild hänsyn har tagits till behov av redundans, åtkomlighet och skydd av kritisk infrastruktur.

Energiproduktion och försörjning

Att på lång sikt bromsa och vända den klimatpåverkan som orsakas av utsläpp, val av energikällor och resursanvändning är en av de största utmaningarna – både för Munkfors kommun och för världen i stort. Då klimatförändringarna redan påverkar vårt samhälle behöver vi samtidigt förbereda oss för dess konsekvenser. Klimatanpassning – i form av rätt planerade ytor och åtgärder – ska därför vara en naturlig del av kommunens planering och alltid beaktas i ett tidigt skede.

Munkfors Energi är ett energibolag som ägs av Munkfors kommun (60 procent) och Voestalpine precision strip (40 procent). Bolaget producerar klimatneutral värme och elkraft vid sin anläggning längs Stålvägen. Den levererade värmen försörjer hushåll och företag inom kommunen. Cirka 600 kunder är anslutna. Den årliga produktionen uppgår till cirka 55–65 GWh fjärrvärme och el, med en bioandel på nära 100 procent. Bränslet består av impregnerat avfallsbränsle från Norden samt stamvedsflis från svenska skogar.

Ställningstaganden – energiproduktion och försörjning

- Samtliga nya bostäder och verksamheter ska ha möjlighet att ansluta till stadsnätet.
- Kommunen ska ta fram en ny energiförsörjningsplan.
- Kommunen avser att fortsätta användandet av biobränsle i Munkfors Energis energiproduktion.
- Vindkraft är inte lämpligt då det kan vara till hinder för militär och civil luftfart. Däremot ser kommunen positivt på samarbete med kringliggande kommuner gällande vindkraft.
- Kommunen ser positivt och uppmuntrar till produktion av solkraft.

Vattenförsörjning

Bland kommunens fastigheter är cirka 88 procent (1714 av 1945 fastigheter) anslutna till kommunal VA. Kommunen köper dricksvatten från Hagfors kommun (sjön Ullen) och distribuerar ut detta i Munkfors och till Ransäter. Vatten distribueras vidare till Olsäters samhälle i Forshaga kommun. Respektive kommun står för ledningsnätet inom sin kommun.

Reservvattentäkt saknas för Munkfors kommun. Avloppsvatten avleds och behandlas i Munkfors respektive Ransäters spillvattennät. Under 2023 har dessa kopplats ihop med en överföringsledning mellan Ransäter och Munkfors. Munkfors avloppsreningsverk tar också emot spillvatten från Mjönäs i Hagfors kommun.

Ställningstaganden – vattenförsörjning

- Vatten- och avloppssystemet behöver anpassas till förutsättningarna med ett förändrat klimat.

Översvämningsskydd

Stora delar av södra Näset riskerar att översvämmas vid höga flöden i Klarälven, motsvarande ett 100-årsflöde. Vid sådana nivåer hotas bland annat avloppsreningsverket, vilket skulle kunna orsaka allvarliga problem för spillvattenreningen. Ett översvämningsskydd är därför

nödvändigt för att säkra vattenreningen vid höga flöden och samtidigt möjliggöra en framtida utökning av verksamhetsområdet. Skyddet skulle även kunna utformas som en tillgänglighetsanpassad gång- och cykelväg, vilket bidrar till ökad tillgång och attraktivitet i området. Redan vid ett 100-årsflöde, och särskilt vid maximala flöden i älven, drabbas området av översvämningar som även kan påverka bostäder i närområdet.

Ställningstaganden – översvämningsskydd

- » Ett översvämningsskydd behövs för att säkerställa vattenreningen vid höga flöden i Klarälven och möjliggöra utökning av verksamhetsområdet.
- » En gång- och cykelväg kan anläggas ovanpå översvämningsskyddet.
- » Ny bebyggelse ska föregås av relevanta utredningar, såsom geoteknisk undersökning, bullerutredning och dagvattenanalys, där det bedöms nödvändigt.
- » Naturvärden inom området ska utredas i tidigt skede. Förekomster av fridlysta eller rödlistade arter ska hanteras enligt artskyddsförordningen och bedömas inför detaljplaneläggning eller annan förändrad markanvändning.

Digital infrastruktur

Enligt PBL 2 kap 5§ är elektronisk kommunikation allmänt intresse. Munkfors kommun driver och äger ett stadsnät. Det gör att vi nu och i framtiden kan påverka hur förvaltning och prissättning ska ske samt påverka utbudet av tjänster. Utbyggnaden av stadsnätet har skett i huvudsak under åren 2016 till 2020 och täcker in

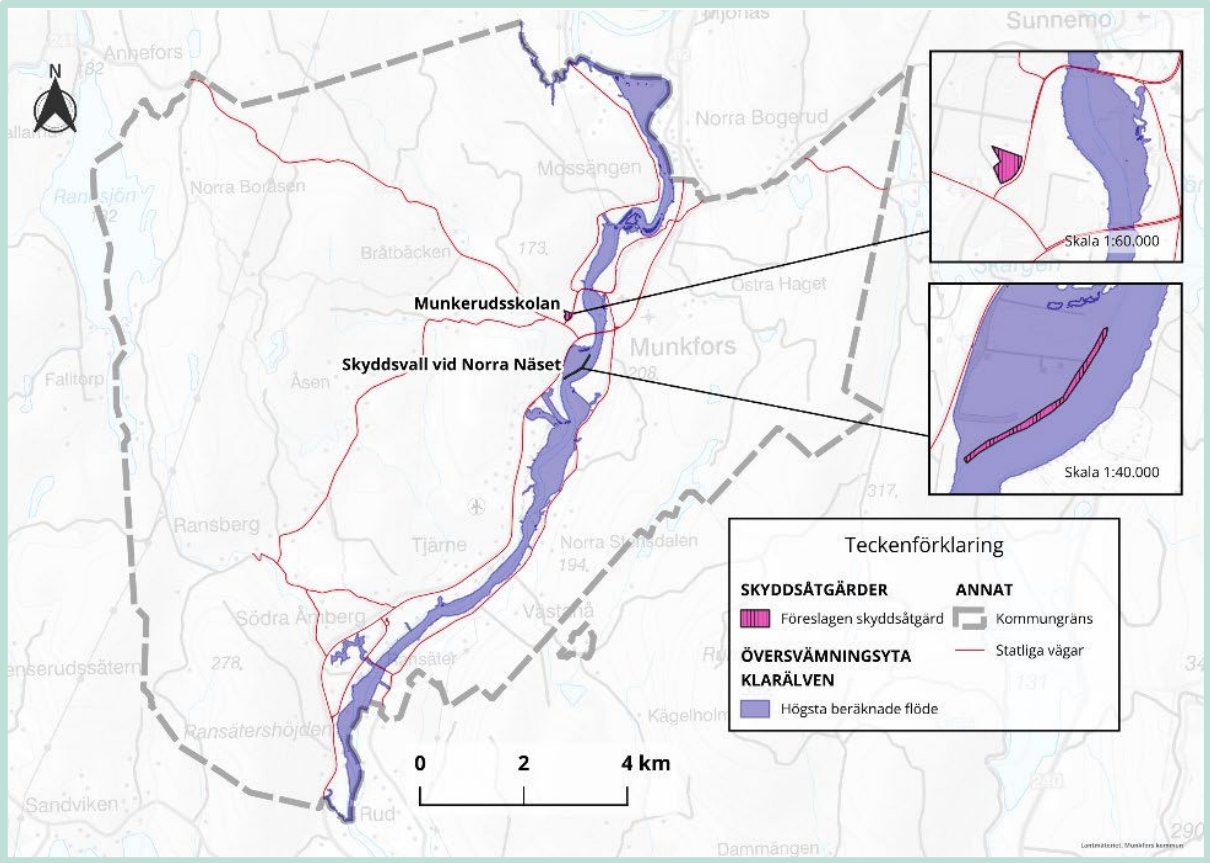

nästan hela kommunen. Idag (2025) har 99 procent av hushållen tillgång till eller fått erbjudande om fiber. 5G nätet har i snitt en täckningsgrad på 92 procent (i tätort 97 procent och utanför tätort 66 procent).

Ställningstaganden – digital infrastruktur

» Samtliga nya bostäder och verksamheter ska erbjudas anslutning till stadsnätet.

Teknisk yta

Områden klassade som teknisk yta är avsedda för anläggningar inom teknisk försörjning. Här ingår återvinningscentraler, kommunikationsmaster, pumpstationer samt anläggningar för energiproduktion.

Ställningstaganden – *teknisk yta*

» Tekniska anläggningar utgör en kritisk del av kommunens infrastruktur och kommunen strävar efter att förlänga deras livslängd.

Återvinningscentral. Foto: Erik Lundh

Areell näring

Areella näringar – jordbruk, skogsbruk och djurhållning – har under lång tid format Munkfors kommuns landskap, bebyggelsestruktur och samhällsutveckling. Näringarna har fortsatt stor betydelse för sysselsättning, livsmedelsförsörjning, biologisk mångfald, friluftsliv och landskapsbild. I ett förändrat klimat och ett mer osäkert omvärldsläge har de areella näringarnas roll även fått ökad betydelse ur ett försörjnings- och beredskapsperspektiv. Jord- och skogsbruksmark utgör därmed en strategisk naturresurs enligt miljöbalkens hushållningsbestämmelser, vilket innebär att markens långsiktiga produktionsförmåga ska värnas i den fysiska planeringen.

Landskapets karaktär och markanvändning

Även om Munkfors inte längre är en uttalad jordbrukskommun har jordbruket fortsatt stor betydelse, särskilt i Klarälvdalen där odlingsmarkerna och beteslandskapen skapar ett öppet, variationsrikt kulturlandskap. Sedan 1960-talet har betydande delar av tidigare jordbruksmark övergått till skogsmark, men de marker som fortfarande brukas har ofta lång kontinuitet och bär spår av äldre odlingssystem såsom diken, odlingsrösen och ängs- och betesmarker med höga naturvärden.

Jordbruksmarken är huvudsakligen koncentrerad till älvdalen från Ransäter i söder till Mossängen i norr. Här finns småskaliga brukningsenheter som bidrar till både landskapsbild, naturvärden och lokal livsmedelsproduktion. Betes- och ängsmarkerna omfattar cirka 424 hektar, vilket visar på fortsatt betydelse för djurhållning och det extensiva brukandets roll i att hålla landskapet öppet.

Skogsbruket dominerar däremot arealmässigt och är en viktig näringsgren med lång tradition. Skogsmarkerna erbjuder råvara, energi, rekreationsvärden samt viktiga ekosystemtjänster som kolinlagring och klimatreglering. I kommunen finns både aktivt brukade produktionsskogar och skogsområden med höga naturvärden som kräver särskild hänsyn.

Jordbruksproduktion och ekologisk odling

Jordbruksmark är en långsiktig och skyddsvärd resurs enligt miljöbalken. Samtidigt kan behov av bostäder, verksamhetsmark och samhällsviktig infrastruktur i vissa fall ge upphov till intressekonflikter. Sådana konflikter ska hanteras genom en strukturerad prövning där jordbrukets långsiktiga brukningsvärde, påverkan på pågående verksamheter samt behov av skyddsåtgärder beaktas. Planeringen ska utformas så att konflikter mellan jordbruk och ny markanvändning i möjligaste mån förebyggs.

Munkfors kommun har cirka 700 hektar åkermark. Av denna används omkring 81 hektar för spannmålsodling, 10 hektar för matpotatis, 7 hektar för trädgårdsgrödor, cirka 540 hektar för vall- och foderproduktion samt omkring 47 hektar som träda. Därutöver finns omfattande betes- och ängsmarker som bidrar till både livsmedelsproduktion och ekologiska värden.

En särskilt framträdande del av kommunens jordbruk är den höga andelen ekologiskt brukad mark, cirka 64 procent, vilket är ovanligt högt i ett regionalt perspektiv. Detta grundar sig i en stark lokal tradition av ekologiskt jordbruk, inte minst i Ransäter där tidiga initiativ bidrog till utvecklingen av svensk ekologisk mjölkproduktion. Den ekologiska odlingen är fortsatt central för kommunens livsmedelsprofil och utgör en viktig del av det lokala näringslivet.

Geografiskt är jordbruksmarken begränsad och i huvudsak koncentrerad till älvdalen, vilket gör den särskilt känslig för exploatering och fragmentering. Förlust av jordbruksmark innebär en permanent minskning av den långsiktiga livsmedelsproduktionen. I ett läge med förändrade säkerhetspolitiska förutsättningar och ökat fokus på robusta försörjningssystem får markens

produktionsförmåga därmed ökad betydelse för lokal och regional försörjningsberedskap.

Eftersom kommunen ännu inte genomfört en fördjupad jordbruksmarksanalys ska restriktivitet råda vid förändringar av markanvändningen. Lokalisering av ny bebyggelse eller tekniska anläggningar på jordbruksmark ska därför föregås av utredningar där brukningsvärde, klimatpåverkan, kulturmiljö, landskapsbild och beredskapsperspektiv analyseras och vägs samman. Miljöbalkens 3 kap. 4 § anger att brukningsvärd jordbruksmark endast får tas i anspråk om ett väsentligt samhällsintresse föreligger och behovet inte kan tillgodoses på annan mark. Detta utgör en central utgångspunkt för kommunens planering.

Lokaliseringsprincip för exploatering av jordbruksmark

Exploatering av brukningsvärd jordbruksmark kan endast övervägas om det saknas rimliga alternativa lokaliseringar och om åtgärden tillgodoser ett väsentligt samhällsintresse. Med väsentligt samhällsintresse avses i denna översiktsplan främst tätortsnära komplettering som stärker ortens långsiktiga livskraft, serviceunderlag och resurseffektiv användning av befintlig infrastruktur.

I sådana fall ska intrånget begränsas till minsta nödvändiga omfattning och markanvändningen utformas så att påverkan på jordbrukets långsiktiga brukande och produktionsförmåga minimeras. Särskild hänsyn ska tas till att kvarvarande jordbruksmark inte fragmenteras och fortsatt kan brukas rationellt. Avvägningar ska ske med hänsyn till markens kvalitet, lokala förutsättningar och föreslagen markanvändning och redovisas i efterföljande planering och prövning. Kommunen avser också att utveckla kunskapsunderlaget om jordbruksmarkens samlade värden – inklusive produktions-, natur-, kultur- och landskapsvärden – som stöd för framtida lokaliseringsprövningar enligt miljöbalken.

Skogsbruket

Skogsbruket är den dominerande markanvändningen i Munkfors och har stor betydelse för både näringsliv och rekreation. Skogarna

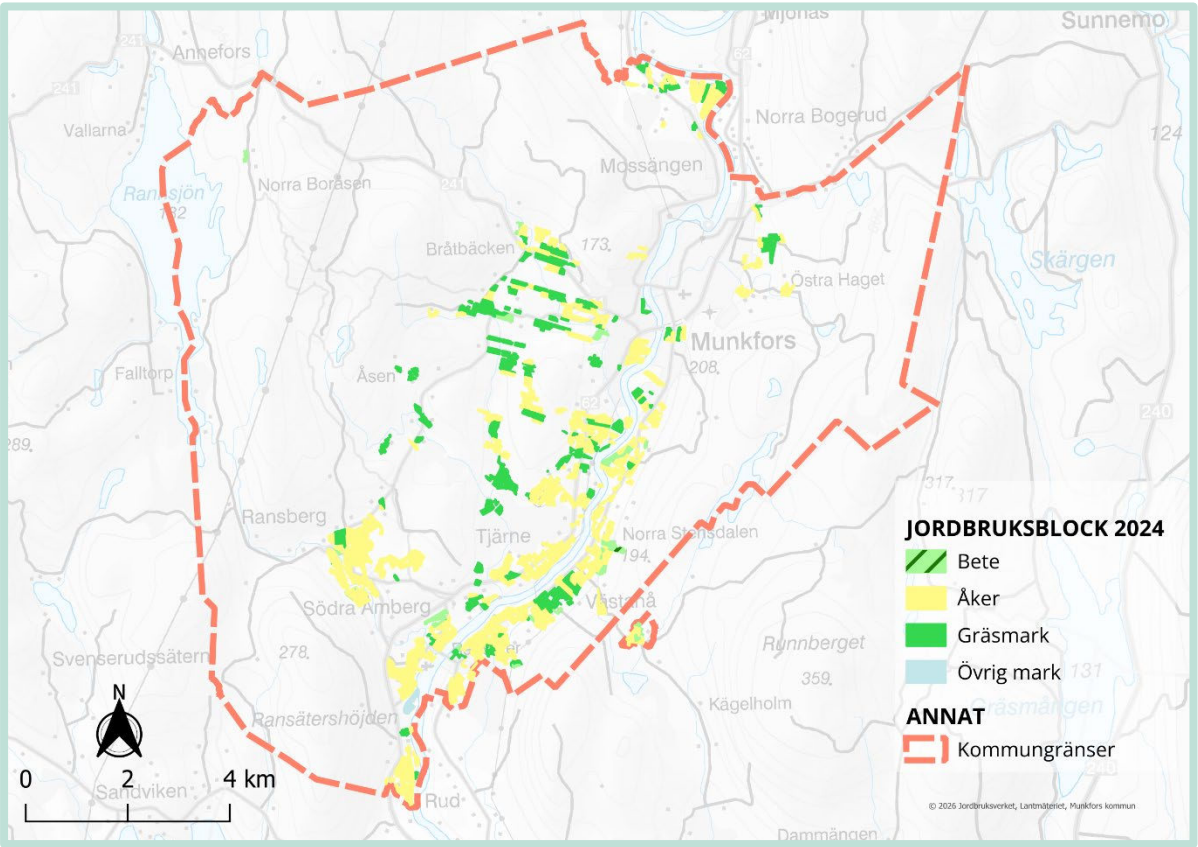

producerar virke och energi, binder koldioxid och erbjuder viktiga livsmiljöer för växter och djur. Skogsområdena är också centrala för friluftslivet, där närhet till leder och stigar bidrar till kommunens attraktionskraft. I planeringen behöver hänsyn tas både till skogsbrukets långsiktiga produktionsförutsättningar och till naturvärden, kulturmiljöer och vattenmiljöer. I områden med särskilda naturvärden eller rekreationsvärden kan det finnas behov av anpassat brukande.

Kommunen äger och förvaltar produktiv skogsmark som utgör en viktig ekonomisk och ekologisk resurs. Förvaltningen sker med stöd av aktuell skogsbruksplan som utgör planeringsunderlag för långsiktig och hållbar markanvändning. Skogsbruket ska bedrivas med hänsyn till biologisk mångfald, vattenmiljöer, klimatanpassning och rekreationsvärden. Trädslagsvariation och åldersspridning bidrar till ökad motståndskraft mot klimatförändringar och extrema väderhändelser.

Jordbruksmark är en långsiktig resurs som enligt miljöbalken ska skyddas mot exploatering. I översiktsplanen har utvecklingsområden på jordbruksmark endast pekats ut där kommunen bedömer att det finns begränsade alternativa lägen eller där andra väsentliga samhällsintressen väger tyngre. Vid fortsatt planering ska lokaliseringsprövning enligt miljöbalken genomföras, där alternativa lokaliseringar prövas och konsekvenser för jordbruksmark redovisas innan mark tas i anspråk.

Klimatförändringarnas påverkan på areella näringar

Klimatförändringarna innebär nya förutsättningar för både jord- och skogsbruk. Ökade nederbördsmängder, intensiva skyfall och förändrad markbärighet påverkar odlingsmarkerna, särskilt i älvdalen där erosion kan öka. För jordbruket ställer detta högre krav på dränering, markvård och klimatanpassning. För skogsbruket förväntas större risker för stormskador, skadegörare och markförsämring. Planeringen ska därför möjliggöra ett fortsatt brukande samtidigt som den undviker exploatering som ökar sårbarheten eller försvårar framtida anpassning.

Skogsmarkens roll som kolsänka är samtidigt en viktig del av kommunens klimatarbete. Genom hållbar och långsiktig skogsförvaltning kan kolinlagring stärkas samtidigt som produktion av förnybar råvara möjliggörs. Markanvändning och skogsskötsel har därmed betydelse både för klimatanpassning och för minskad klimatpåverkan.

Bebyggelseutveckling i relation till jord- och skogsbruk

Landsbygdsutveckling är viktig för kommunens attraktivitet, men ny bebyggelse måste lokaliseras så att den inte skapar konflikter med jord- och skogsbrukets verksamheter. Tätortsnära jordbruksmark har dessutom ett särskilt värde för landskapsbild, rekreation och lokal odling. Placering av ny bebyggelse behöver därför göras varsamt med hänsyn till buller, lukt, transporter och djurhållning samt till skogsbrukets behov av tillgänglighet och rationellt brukande.

Intressekonflikter

Vid intressekonflikter mellan bebyggelseutveckling och areella näringar bör utgångspunkten vara att värna långsiktiga bruknings- och produktionsförutsättningar. På landsbygden ska jord- och skogsbrukets intressen normalt ges företräde eftersom markanvändningen där i huvudsak är inriktad på produktion och landskapsvård. I tätortsnära områden kan intresset för bebyggelse väga tyngre. Det gäller dock bara om ingen brukningsvärd jordbruksmark tas i anspråk i strid med miljöbalkens regler. Det får inte heller leda till att jord- och skogsbruk försvåras eller hindras på lång sikt. Syftet är att göra hanteringen av intressekonflikter tydlig och förutsebar. Samtidigt ska både bebyggelse och areella näringar kunna utvecklas på ett hållbart sätt.

Ställningstaganden – areell näring

- Brukningsvärd jordbruksmark ska värnas som en långsiktig resurs för livsmedelsförsörjning och beredskap. Exploatering av sådan mark ska endast prövas när ett väsentligt samhällsintresse inte kan tillgodoses genom alternativa lokaliseringar, i enlighet med miljöbalkens hushållningsbestämmelser.
- Sammanhängande jordbruksområden ska så långt möjligt bevaras och fragmentering undvikas, för att säkerställa långsiktigt rationella drift- och produktionsförutsättningar inom jordbruket.
- Ny bebyggelse ska lokaliseras och utformas så att pågående och framtida jord- och skogsbruksverksamhet inte försvåras eller begränsas, och så att risken för intressekonflikter mellan boende och areella näringar minimeras.
- Skogsbrukets markanvändning ska hanteras med hänsyn till naturvärden, kulturmiljöer, vattenmiljöer och rekreationsintressen, i enlighet med gällande lagstiftning och sektorsansvar.
- Vid planering som berör jordbruks- och skogsmark ska hänsyn tas till klimatrisker såsom skyfall, erosion och förändrade vattenförhållanden, för att säkerställa markens långsiktiga brukbarhet och funktion.

Areell näring och livsmedelsberedskap

Jord- och skogsbruket utgör en viktig del av Munkfors kommuns landsbygd, näringsliv och landskapsbild. Areella näringar bidrar till lokal sysselsättning, biologisk mångfald och öppna landskap samt utgör en grund för livsmedelsproduktion och försörjningsberedskap.

En del jordbruksmark används i begränsad omfattning eller ligger i träda, samtidigt som förutsättningarna för jordbruk och djurhållning i kommunen fortsatt bedöms som goda. Detta innebär att kommunen, vid förändrade förutsättningar eller i händelse av kris eller höjd beredskap, bedömer att det finns möjlighet att ställa om markanvändningen och öka den lokala livsmedelsproduktionen.

Ur ett beredskapsperspektiv är jordbruksmark och vallodling viktiga resurser, både för livsmedelsförsörjning och för foder till djurhållning. Den fysiska planeringen ska därför ta hänsyn till jordbruksmarkens långsiktiga värde och säkerställa att markanvändning inte i onödan försvårar framtida brukande eller omställning. Samtidigt behöver avvägningar göras mellan jordbruksmark, bebyggelseutveckling och andra allmänna intressen, utifrån lokala förutsättningar och behov.

Översiktsplanen ska skapa handlingsutrymme för framtida omställning och bidra till att kommunen har beredskap att möta förändrade krav på livsmedelsproduktion, utan att låsa fast markanvändningen på ett sätt som begränsar utveckling eller samhällsnytta.

Kommunens ställningstaganden – areell näring och beredskap

- Jordbruksmark och areella näringar ska ses som en långsiktig resurs för livsmedelsproduktion, landskapsvård och beredskap.
- Kommunen bedömer att det finns ett överskott av jordbruksmark i förhållande till dagens brukande och att förutsättningar finns för omställning vid kris eller höjd beredskap.
- Den fysiska planeringen ska ta hänsyn till möjligheten att i framtiden återta eller ställa om jordbruksmark för ökad livsmedelsproduktion.
- Exploatering av jordbruksmark ska föregås av en avvägning där markens långsiktiga värde för brukande och beredskap beaktas.
- Planeringen ska inte i onödan försvåra fortsatt eller framtida jordbruksverksamhet, djurhållning eller vallodling.
- Översiktsplanen ska bidra till flexibilitet och handlingsutrymme för framtida behov av lokal livsmedelsförsörjning.

Grönstruktur, natur och rekreation

Biologisk mångfald och naturmiljöer

Munkfors kommun har en variationsrik natur med betydelsefulla livsmiljöer såsom strandskogar, äldre skogsmiljöer, våtmarker och småbiotoper. Dessa miljöer utgör viktiga delar av kommunens grönstruktur och bidrar till ekologiska samband inom och mellan tätort och landsbygd. I planeringen av mark- och vattenanvändning är det centralt att naturmiljöer hanteras som långsiktiga strukturer där ekologiska samband kan bevaras och, där det är möjligt, stärkas vid förändringar i markanvändningen.

Kommunens grönstruktur omfattar även värdefulla skogsmiljöer, nyckelbiotoper, naturvärdesobjekt och andra lokalt betydelsefulla naturmarksområden som identifierats i statliga och kommunala inventeringar. Dessa områden utgör viktiga delar av den ekologiska infrastrukturen och ska beaktas i planering och prövning, även när formellt skydd saknas. Kommunens tätortsnära skogar har särskild betydelse för friluftsliv och vardagsrekreation. I den kommunala skogsbruksplanen beaktas därför rekreativa värden och tillgänglighet i anslutning till tätorterna.

I jordbrukslandskapet bidrar generellt biotopskyddade strukturer, såsom åkerholmar, odlingsrösen, småvatten, diken och stenmurar, till biologisk mångfald och landskapets ekologiska funktioner. Dessa biotoper ska hanteras som värdefulla naturinslag vid förändrad markanvändning. Kommunens grönstruktur förstärks även av strandskogar och tätortsnära naturmiljöer, där naturvärden samverkar med rekreativa och sociala funktioner.

Naturmiljöer, klimat och lokala värmeöar

Analyser baserade på tillgängliga temperatur- och klimatdata visar att sommartemperaturer varierar inom kommunen, där tätortsnära och hårdgjorda miljöer generellt uppvisar högre temperaturer än omgivande natur- och skogsområden. Grönstrukturens utformning har därmed betydelse för lokal klimatreglering, termisk komfort och människors hälsa.

I den fysiska planeringen ska grönstruktur användas som ett verktyg för att bidra till klimatanpassning, bland annat genom bevarande och utveckling av trädstruktur, sammanhängande gröna miljöer och skuggande vistelseytor. Särskild hänsyn ska tas i områden med hög andel hårdgjorda ytor och hög användning.

Tätortsnära naturmiljöer fyller en viktig funktion genom att kombinera ekologiska värden med möjlighet till vardagsrekreation. Dessa områden ska värnas i planeringen för att bidra till kontinuitet i den gröna infrastrukturen och tillgodose invånarnas behov av tillgängliga grönområden nära bostäder. Skötsel och förvaltning ska anpassas efter både naturvärden och sociala funktioner.

Formellt skyddad natur

Munkfors kommun har ett formellt skyddat naturområde: Hästskoholmens naturreservat. Området kännetecknas av höga naturvärden knutna till skogs- och strandmiljöer samt livsmiljöer för skyddsvärda arter. Naturreservatet utgör en viktig del av den gröna infrastrukturen, och planering i angränsande områden ska ta hänsyn till dess bevarandevärden, ekologiska funktioner och hydrologiska förutsättningar.

Hästskoholmens naturreservat. Foto: Erik Lundh

Ställningstaganden – grönstruktur, natur och rekreation

- Naturmiljöer med höga värden för biologisk mångfald ska så långt möjligt bevaras och utvecklas.
- Ekologiska samband och grön infrastruktur ska beaktas och, där det är möjligt, stärkas vid förändringar i mark- och vattenanvändningen.
- Formellt skyddade områden, nyckelbiotoper, naturvärdesobjekt och generellt biotopskydd ska beaktas i planering och prövning.
- Tätortsnära naturmiljöer ska värnas som resurser för både biologisk mångfald och rekreation.
- Planeringen ska bidra till att motverka lokala värmeöeffekter genom att stärka grönstruktur, träd och skuggande vegetation.
- Naturvärdesinventeringar ska genomföras inför detaljplaneläggning eller större förändringar i markanvändningen när så krävs.

Friluftsliv

Friluftsområdena i Munkfors utgör viktiga delar av kommunens grönstruktur och bidrar till attraktivitet, folkhälsa och besöksnäring. Områden som Klarälvens dalgång, Gamla Bruket, Laxholmen och Bruksparken har betydande natur- och kulturvärden och fungerar som centrala målpunkter för rekreation.

I den fysiska planeringen ska friluftsområdenas karaktär och upplevelsevärden bevaras samtidigt som tillgänglighet och orienterbarhet successivt kan förbättras. Detta kan ske genom att sammanhängande rekreativa stråk utvecklas mellan bostadsområden och omgivande natur, att gång- och cykelvägar utformas med god tillgänglighet, samt att skyltning, rastplatser och informationspunkter stärks där det är lämpligt. Naturstigar och vandringsleder kan även bidra till att knyta samman friluftsområden med närliggande kulturmiljöer.

Där rekreativa stråk passerar känsliga naturmiljöer ska utformning och användning anpassas efter områdets naturvärden. Detta kan exempelvis ske genom att besökare leds längs befintliga stigar eller genom mindre justeringar i utformningen som minskar slitage och påverkan på mark och vegetation.

Ett aktivt föreningsliv och lokala aktörer har stor betydelse för att utveckla och långsiktigt vidmakthålla rekreativa miljöer. Kommunen ska därför i planeringen skapa förutsättningar för samverkan och för aktiviteter som nyttjar natur- och kulturmiljöer på ett hållbart och varsamt sätt.

Utredningsområde Ranån

Området vid Ranån har betydande natur- och kulturvärden och föreslås utredas som kommunalt naturreservat. Den fysiska planeringen ska ta hänsyn till områdets historiska strukturer, biologiska värden och rekreativa funktioner. Det småskaliga brukssamhället, stenvalvsbron och de omgivande orörda naturmiljöerna ger området en särprägel som bör utvecklas med varsamhet.

Ranån har potential att stärka den gröna strukturen genom att knyta samman naturmiljöer, kulturhistoriska platser och rekreationsområden. Detta kan bland annat ske genom utveckling av tillgängliga promenadstråk och rastplatser, förbättrade kopplingar till tätorten och Klarälvens rekreativa miljöer och anpassade naturvårdande skötselåtgärder.

Ställningstaganden – friluftsliv

- Underlag tas fram för att inrätta ett kommunalt naturreservat i området.
- Kulturlämningar ska beaktas vid planering och skötselåtgärder.
- Utveckling av besöksmiljöer och rekreativa funktioner ska ske med hänsyn till både naturvärden och kulturhistoriska strukturer.

Vatten

Munkforsen. Foto: Sandra Nilsson

Vattenmiljöerna i Munkfors kommun utgör en central del av landskapet och har stor betydelse för ekologiska funktioner, markanvändning, kulturmiljöer och rekreativa värden. Klarälven, sjöarna och de många mindre vattendragen bildar en sammanhängande blåstruktur som påverkar kommunens utvecklingsförutsättningar. Den fysiska planeringen ska därför ta hänsyn till vattenmiljöernas känslighet, hydrologiska samband och deras betydelse för ekosystemtjänster och långsiktigt hållbar mark- och vattenanvändning.

Planeringen ska utgå från att vattenmiljöer är begränsade och skyddsvärda resurser som samtidigt är formade av ett dynamiskt samspel mellan vattenflöden, topografi och markanvändning. Vattenfrågor berör ofta flera intressen – naturvärden, rekreation, kulturmiljö, jord- och skogsbruk, bebyggelseutveckling, tekniska system och klimatanpassning.

Kommunen ska därför tillämpa en samlad bedömning i tidiga skeden där hänsyn tas till vattenkvalitet, ekologisk och kemisk status enligt miljökvalitetsnormerna, hydrologiska förutsättningar samt vattenmiljöernas funktion i landskapet.

Vattenmiljöer och hydrologiska samband

Klarälven är kommunens dominerande vattenförekomst och har stor betydelse för landskapsbild, biologisk mångfald, rekreation och kulturmiljöer. Älven är hydrologiskt känslig och påverkas av både lokala och uppströms förändringar. Landskapets amfiteaterliknande form, med höjdområden i öst och väst som sluttar ned mot älvdalen, gör att stora delar av ytvattenflödet naturligt rör sig mot Klarälven vid höga nederbördsmängder.

Särskilt känsliga för förändrad markanvändning är de lägre liggande markerna nära älven samt vid biflödenas mynningar, där naturgivna översvämningsytor spelar en viktig roll för vattenhållning, sedimentation, näringsretention och

biologisk mångfald. Dessa zoner bidrar till att jämna ut flödesvariationer och skapa värdefulla livsmiljöer i övergången mellan land och vatten. Klarälvens biflöden – såsom Laxöringsbäcken, Baggstabäcken, Ranån, Enån och Kvarnbäcken – är viktiga för ekologiska samband och den lokala vattenbalansen.

De är känsliga för markanvändningsförändringar som ökad hårdgöring, minskad infiltration eller ökad näringsbelastning. Vid planering längs vattendragen ska särskild hänsyn tas till deras flödesdynamik, sträckor med återkommande naturliga översvämningar och deras betydelse för fiskvandring och småvattendragens ekologi.

Kommunens sjöar, såsom Rannsjön, Vågsjön, Skalltjärn och Spraktjärn, har betydande natur- och rekreationsvärden. Planeringen ska säkerställa att sjöarnas vattenkvalitet och ekologiska funktioner inte försämras genom exploatering eller markavvattning. Strandzonerna längs älv, sjöar och vattendrag är viktiga för biologisk mångfald och naturliga erosionsprocesser och ska hanteras varsamt i all planering.

Våtmarker och vattenhållande landskap

Våtmarker utgör en viktig del av kommunens blågröna infrastruktur och spelar en central roll för vattenhållning, flödesutjämning, rening och biologisk mångfald. De naturliga lågmarker som finns i kommunen – exempelvis i Hallarna, Näset och östra Munkerud – fungerar som mottagarytor vid stora nederbördsmängder och har en viktig funktion för att hålla tillbaka vatten innan det når vattendrag.

Kommunens våtmarksinventering (2025) har identifierat både värdefulla våtmarker och områden där restaurering kan ge stor ekologisk och hydrologisk nytta. Vid planering eller ändrad markanvändning ska våtmarker och deras tillrinningsområden hanteras med stor försiktighet. Åtgärder som påverkar vattenbalansen – såsom markavvattning, dränering, fyllning eller hårdgöring av mark – bör undvikas om de riskerar att försämra en vattenförekomsts status enligt miljökvalitetsnormerna.

Restaurering eller återställning av våtmarker bör övervägas där planering ger sådana möjligheter eller där kompensationsåtgärder krävs. Våtmarker kan även förbättra vattenstatus i avrinningsområden genom att binda näringsämnen och filtrera vatten.

Vattenkvalitet, miljökvalitetsnormer och klimatanpassning

All mark- och vattenanvändning ska bidra till att miljökvalitetsnormerna för vatten uppfylls och att ingen försämring av ekologisk eller kemisk status sker. Ny bebyggelse, verksamheter och anläggningar får inte påverka vattenkvalitet eller hydrologiska samband negativt. Bedömningar av påverkan på miljökvalitetsnormerna ska göras tidigt i planeringsprocessen.

Vattenfrågorna är nära kopplade till klimatanpassning. Ökade nederbördsmängder innebär att hydrologiska system belastas hårdare och att naturliga översvämningsytor blir allt viktigare. Planeringen ska därför säkerställa att naturliga flödesvägar bevaras, att vatten kan hållas kvar i landskapet och att dagvattenlösningar dimensioneras för framtida flöden. Mer detaljerade analyser av översvämningsrisker behandlas i kapitlet *Miljö, hälsa och säkerhet*.

Fördjupade lokala kunskapsunderlag har tagits fram för sjöar, vattendrag och tillhörande våtmarker inom Ranåns avrinningsområde. Underlagen redovisar bland annat hydrologiska förhållanden, vattenkvalitet och ekologisk funktion och används som stöd vid planering och prövning av mark- och vattenanvändning, särskilt i frågor som rör påverkan på

Klarälven. Foto: Erik Lundh

vattenmiljöer och behov av hänsyn i avrinningsområden.

Våtmarkers funktion är starkt beroende av deras lokalisering i avrinningsområdet. Våtmarker i anslutning till vattendrag, svämplan och naturliga översvämningsytor har särskilt stor betydelse för att dämpa flödestoppar och minska översvämningsrisker nedströms. Vid prioritering av restaureringsåtgärder ska därför läge, hydrologisk koppling och nedströms påverkan beaktas.

Våtmarker och torvmarker har även en viktig roll för klimatet genom sin förmåga att lagra kol. Återvätning och restaurering kan bidra till minskade klimatutsläpp, men åtgärder ska föregås av bedömningar av växthusgasbalans och ekologiska effekter.

Ställningstaganden – vatten

- Vattenmiljöer ska förvaltas långsiktigt och med hänsyn till ekologiska samband, naturvärden, hydrologi och miljökvalitetsnormer.
- Strandzoner, vattendrag och vattennära områden ska bevaras och utvecklas som viktiga delar av kommunens blå struktur.
- Planering och prövning nära vatten ska föregås av hydrologiska, ekologiska och klimatrelaterade bedömningar.
- Dagvatten ska hanteras lokalt och renas vid behov innan det släpps till recipienter.
- Våtmarker ska bevaras, restaureras eller återställas för att stärka ekologiska funktioner, vattenkvalitet och vattenhållande förmåga.
- Markanvändning som riskerar att påverka vattenkvalitet eller vattenbalans negativt ska prövas med särskild försiktighet.
- Kommunen ska säkerställa att planeringen bidrar till att miljökvalitetsnormerna för vatten uppnås och inte försämras.

Rekreationsområden

Rekreationsområden, motionsspår och naturområden utgör en viktig del av kommunens attraktionskraft och bidrar till hälsa, livskvalitet och hållbar samhällsutveckling. Värdefulla rekreationsområden ska skyddas och utvecklas, särskilt de tätortsnära och bullerfria miljöerna. Exempel på sådana platser är Bruksparken, elljusspår, vandringsleder och andra områden för friluftsliv och motion.

Ett fungerande skydd för rekreationsområden innebär inte bara att marken bevaras, utan även att drift, underhåll och tillgänglighet säkras. Det kan handla om att förhindra slyuppväxt, underhålla leder och anläggningar samt tillhandahålla tydlig och aktuell information genom skyltning och digitala kanaler.

Tillgången till rekreationsområden ska säkerställas för alla kommuninvånare. Gröna korridorer som knyter samman bostadsområden med närliggande skogar och strövområden ska eftersträvas för att stärka tillgänglighet och biologisk mångfald. I Munkfors ska man kunna nå skogen till fots på fem minuter. Kommunen ska därför värna och utveckla sina tätortsnära skogar genom ett skogsbruk som tar hänsyn till friluftslivet och genom att, där det är möjligt, öka sitt eget skogsinnehav. Munkfors arena är ett centralt fritidsområde i Munkfors tätort där flera idrotter samsas. Här finns brukshundklubb, elljusbana, discgolfbana och ett tillgänglighetsanpassat utegym under tak med belysning.

I Ransäter finns en elljusbana i direkt anslutning till kommunens längsta vandringsled, som utgår från Ransäters hembygdsgård. Hästskoholmen, kommunens naturreservat, erbjuder en varierad miljö med älvstränder, parkmiljöer, lövlundar och tallhed. Här finns stigsystem, grillplatser och badmöjligheter samt närhet till ställplats och Klarälvsbanan, som ger utsikt över älven.

Utöver tätortsnära miljöer finns flera större rekreationsområden i kommunen som erbjuder aktiviteter och vistelser i naturen. Dessa drivs och sköts ofta i samverkan mellan kommunen och lokala föreningar. Munkfors har 16 vandringsleder av olika längd och svårighetsgrad, varav området öster om Munkfors är ett av de mest populära med badplats, klubbstuga och certifierad Hiking Värmland-led. Granhöjden, väster om Munkerud, erbjuder vacker utsikt över Klarälvdalen och ansluter till historiska vandringsleder som den gamla prånmdragarstigen längs älven.

Kommunens badplats vid Hästskoholmen i tätorten viktigt mål för rekreation och friluftsliv. Klarälvsbanan, som följer den gamla järnvägsbanken mellan Karlstad och Hagfors, erbjuder dessutom unika möjligheter till bilfri cykling, promenader och inlinesåkning genom hela kommunen.

Ställningstaganden – rekreationsområden

- » Värdefulla rekreationsområden ska skyddas och utvecklas, med särskilt fokus på tätortsnära och bullerfria miljöer.
- » Kommunen ska säkerställa drift, underhåll och tillgänglighet till rekreationsområden genom aktiv skötsel och tydlig information.
- » Gröna samband mellan bostadsområden och rekreationsytor ska prioriteras för att stärka både tillgänglighet och biologisk mångfald.
- » Området kring Munkfors arena och Munkfors förenings- och konferenscenter ska ges möjlighet att utvecklas som ett samlat sport-, frilufts- och evenemangsområde.
- » I Ransäter ska elljusbanan hållas i drift och fungera som nav för idrotts- och friluftsverksamhet i området.
- » Gång- och cykelvägar till fritidsanläggningar ska finnas och utformas med tillgänglighetsanpassning.
- » Samverkan med grannkommuner ska främjas för att skapa sammanhängande stråk för friluftsliv och bidra till gemensamma satsningar i statlig, regional och kommunal planering.

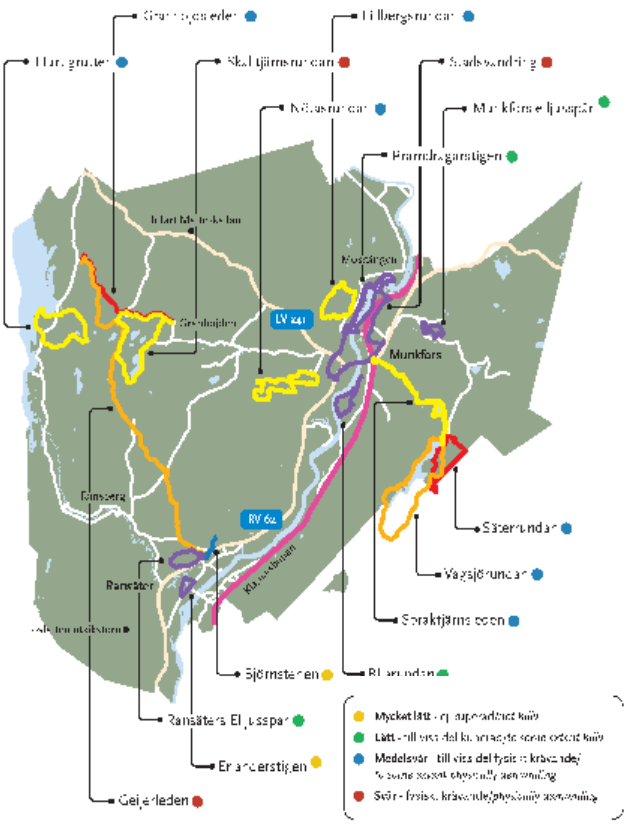

Riksintressen, LIS och andra värden

Här redovisas områden och intressen av nationell eller särskild betydelse som ska beaktas i planeringen. Kapitlet beskriver hur kommunen avser att tillgodose och väga dessa intressen i den långsiktiga utvecklingen.

Riksintressen

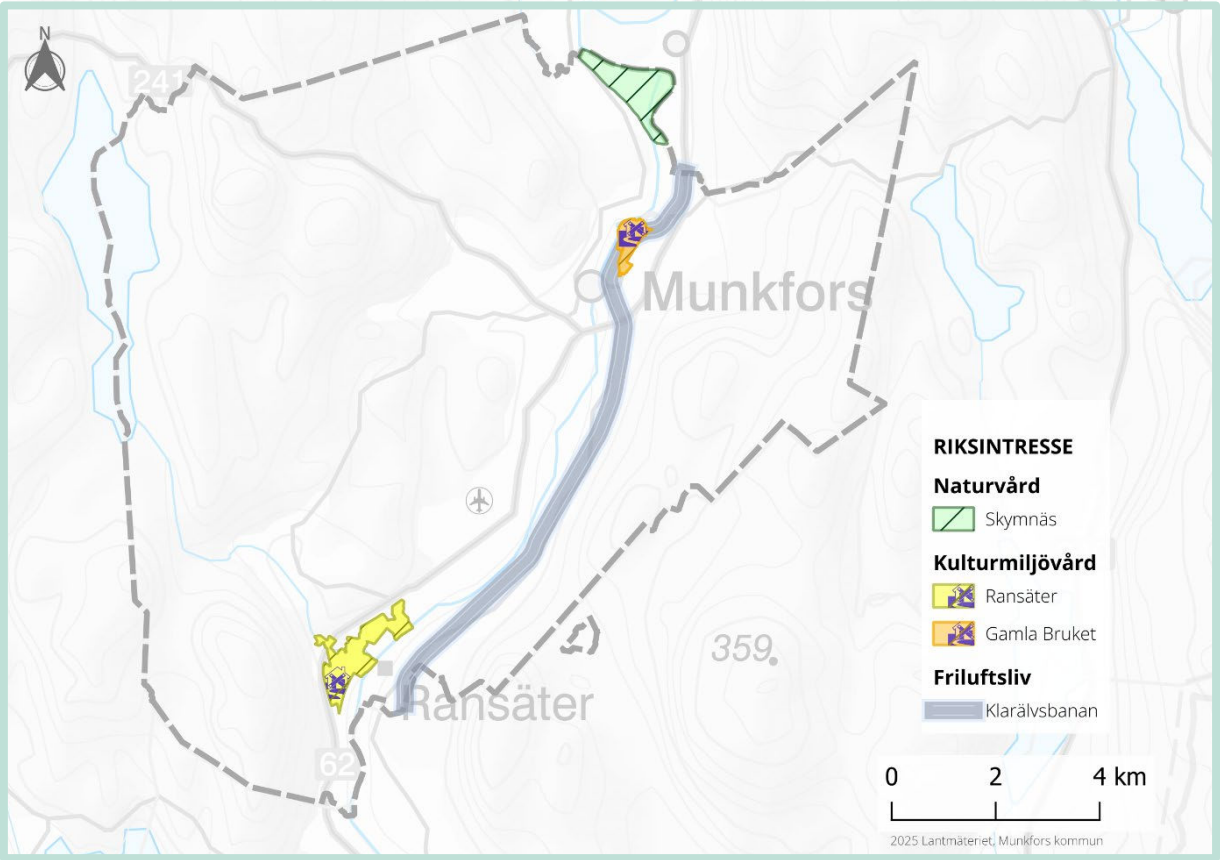

Riksintressen är områden och funktioner som enligt 3–4 kap. miljöbalken bedöms vara av nationell betydelse och som ska skyddas mot åtgärder som kan medföra påtaglig skada på de värden som motiverar utpekandet. Riksintressen pekas ut av statliga myndigheter och omfattar bland annat kulturmiljöer, naturmiljöer, områden för friluftsliv samt totalförsvarets anläggningar och tekniska system.

Kommunens uppgift i översiktsplaneringen är att redovisa vilka riksintressen som berör kommunen samt att klargöra hur mark- och vattenanvändning kan ske med hänsyn till dessa intressen. Översiktsplanen ska visa hur riksintressena avses tillgodoses och ange de ställningstaganden som ska vägleda fortsatt planering och prövning enligt plan- och bygglagen och miljöbalken.

Ett riksintresse innebär inte ett generellt förbud mot förändring, men ställer krav på att planering och prövning utformas så att åtgärder som kan medföra påtaglig skada på riksintressets värden undviks. Vid intressekonflikter ska bedömningar göras med utgångspunkt i riksintressets syfte och värdebärande egenskaper. I följande avsnitt redovisas de riksintressen som berör Munkfors kommun samt kommunens övergripande ställningstaganden för hur dessa ska hanteras i den fortsatta planeringen. Vid efterföljande planering och prövning ska riksintressen ges företräde vid intresseavvägningar i enlighet med miljöbalkens bestämmelser.

Riksintressen för kulturmiljövård

Riksintressen för kulturmiljövården regleras i 3 kap. 6 § miljöbalken och omfattar kulturhistoriskt värdefulla miljöer av nationell betydelse. Riksintressena utgörs av byggnader, strukturer, landskap och historiska samband som tillsammans belyser viktiga skeden i Sveriges samhällsutveckling. Dessa värden ska skyddas mot åtgärder som kan medföra påtaglig skada på helhetsmiljön eller försvåra förståelsen av de

kulturhistoriska sammanhangen.

Kommunen bedömer att riksintressenas bärande kulturhistoriska värden ska vara styrande i den fysiska planeringen. Planering, detaljplaneläggning och lovprövning ska utformas så att riksintressenas karaktär, struktur, skala och läsbarhet bevaras över tid. Kommunens kulturmiljöprogram utgör ett vägledande underlag vid bedömning av förändringar inom riksintresseområden.

Gamla bruket

Gamla Bruket utgör en del av riksintresset för kulturmiljövård i Munkfors kommun och är en välbevarad historisk industrimiljö med ursprung från 1600-talet. Miljön omfattar bland annat masugn, smedja, dammar, rännor och industribebyggelse som tillsammans bildar en sammanhållen bruksstruktur längs Ranån. Riksintressets bärande värden är knutna till samspelet mellan vattenkraft, produktionsmiljöer och arbetarbostäder samt till de visuella och funktionella sambanden mellan bebyggelse och vatten.

Området är särskilt känsligt för förändringar som påverkar landskapsbild, byggnaders skala och materialverkan eller de historiska sambanden i miljön. Dessa värden ska ges styrande betydelse vid planering och prövning. Kommunen bedömer att riksintresset Gamla bruket kan tillgodoses inom ramen för översiktsplanens inriktning, under förutsättning att planering och prövning sker med utgångspunkt i områdets kulturhistoriska värden och att åtgärder som kan innebära påtaglig skada på riksintresset inte medges.

Ställningstaganden – Gamla bruket

- » Riksintressets kulturhistoriska värden ska bevaras och ges styrande betydelse i planering och prövning. Åtgärder som bedöms medföra påtaglig skada på riksintressets värden ska inte medges.
- » Ny eller ändrad bebyggelse kan prövas om den anpassas till miljöns karaktär, skala och historiska uttryck samt om den inte bryter de visuella eller funktionella sambanden mellan bebyggelse, vatten och landskap.
- » Skydds- och varsamhetsbestämmelser ska användas vid behov för att säkerställa riksintressets värden.
- » » Vid efterföljande detaljplanering och lovprövning ska påverkan på riksintressets värden särskilt redovisas och bedömas.

Ransäter

Ransäter utgör en kulturhistoriskt betydelsefull helhetsmiljö och ingår i riksintresset för kulturmiljövård i Munkfors kommun. Miljön präglas av ett tydligt historiskt samband mellan kyrkomiljön, äldre gårdsstrukturer, det öppna odlingslandskapet och bebyggelse med höga kulturhistoriska värden.

Riksintressets värden är kopplade till miljöns sammanhållna struktur, tydliga siktlinjer, traditionella byggnadsmaterial, läsbar topografi samt samspelet mellan bebyggelse och landskap. Området är särskilt känsligt för förändringar som påverkar skala, rumslighet, silhuett eller landskapsbild.

Kommunen bedömer att riksintresset för kulturmiljövård i Ransäter kan tillgodoses inom ramen för översiktsplanens inriktning, under förutsättning att planering och prövning sker med utgångspunkt i områdets kulturhistoriska värden och att åtgärder som kan innebära påtaglig skada inte medges.

Områdets kulturhistoriska värden ska ges stor hänsyn vid all mark- och vattenanvändning och ligga till grund för kommunens bedömningar vid planering och prövning. Utveckling inom eller i anslutning till riksintresseområdet, inklusive området Ransäter Södra, kan prövas under förutsättning att riksintressets värden bevaras, att områdets sammanhållna landskaps- och kulturmiljöstruktur inte bryts samt att påtaglig

skada undviks. Prövning av ny bebyggelse eller andra åtgärder ska ske med utgångspunkt i områdets kulturhistoriska sammanhang och genom fördjupade underlag i efterföljande planering.

Vid planering och prövning inom eller i anslutning till riksintresset ska särskild hänsyn tas till kulturmiljöns bärande strukturer. Detta omfattar bevarandet av siktlinjer och landskapsrum, anpassning till historiska vägsträckningar och alléstråk samt hänsyn till bebyggelsens skala, volym och materialitet. Inför detaljplaneläggning eller annan förändrad markanvändning ska en fördjupad kulturmiljöanalys genomföras och redovisas som underlag för bedömning av påverkan på riksintressets värden.

Ställningstaganden – Ransäter

- Planering inom och i anslutning till riksintresset Ransäter ska ske med utgångspunkt i riksintressets kulturhistoriska värden. Åtgärder som bedöms medföra påtaglig skada på riksintresset ska inte medges.
- Ny bebyggelse, förändrad markanvändning eller andra åtgärder får endast prövas om det kan visas att riksintressets värden inte påtagligt skadas.
- Exploatering av jordbruksmark inom riksintresset ska prövas särskilt restriktivt och endast medges om det kan visas att riksintressets kulturmiljövärden inte påtagligt skadas.
- Inför detaljplanering eller andra beslut som kan påverka riksintresset ska fördjupade kulturmiljöunderlag tas fram.

Riksintresse för naturvård

Riksintressen för naturvård regleras i 3 kap. 6 § miljöbalken och omfattar naturmiljöer med särskilt höga ekologiska, geovetenskapliga eller landskapliga värden av nationell betydelse. Dessa värden ska skyddas mot åtgärder som kan medföra påtaglig skada.

Kommunen bedömer att riksintressenas bärande naturvärden ska ges styrande betydelse vid planering och prövning, och att åtgärder som kan medföra påtaglig skada på riksintressena inte ska medges. Mark- och vattenanvändning ska utformas så att ekologiska funktioner, naturliga processer och landskapets långsiktiga utveckling inte försämras över tid.

Skymnäsområdet

Skymnäsområdet är det enda riksintresset för naturvård i Munkfors kommun och utgör den södra delen av ett större riksintresse som sträcker sig in i Hagfors kommun. Området omfattar delar av Klarälvens dalgång och utgör ett värdefullt meander- och deltaområde.

Riksintressets bärande värden är knutna till älvens naturliga dynamik, med aktiva geomorfologiska processer såsom erosion, sedimentation och meanderbildning. Området är särskilt känsligt för ingrepp som påverkar vattenflöden, sedimenttransport eller biologiska funktioner.

Kommunen bedömer att riksintresset för naturvård i Skymnäsområdet kan tillgodoses inom ramen för översiktsplanens inriktning, under förutsättning att älvens naturliga hydrologiska och geomorfologiska processer bibehålls och att åtgärder som kan innebära påtaglig skada på riksintressets värden inte medges.

Ställningstaganden – Skymnäsområdet

- Åtgärder som bedöms påverka älvens naturliga hydrologiska eller geomorfologiska processer på ett sätt som kan medföra påtaglig skada på riksintressets värden ska inte medges.
- Planering och prövning ska utformas så att hydrologiska samband, sedimenttransport och områdets funktion som livsmiljö bevaras på lång sikt.
- Vid efterföljande detaljplanering eller tillståndsprövning inom eller i anslutning till riksintresset ska påverkan på riksintressets naturvärden särskilt redovisas och bedömas.

Riksintresse för rörligt friluftsliv

Riksintressen för rörligt friluftsliv regleras i 4 kap. miljöbalken och omfattar områden där förutsättningarna för friluftsliv är av regional eller nationell betydelse. Riksintressena ska skyddas mot åtgärder som påtagligt kan försämra möjligheten att utöva friluftsliv.

Klarälvsbanan

Klarälvsbanan är ett utpekat riksintresse för rörligt friluftsliv och utgör ett sammanhängande, bilfritt stråk för cykling och rekreation. Riksintressets värden är kopplade till ledens

kontinuitet, framkomlighet, trygghet och upplevelsevärden samt till dess funktion som ett sammanhängande regionalt och nationellt rekreationsstråk.

Kommunen bedömer att riksintressen för rörligt friluftsliv kan tillgodoses inom ramen för översiktsplanens inriktning, under förutsättning att åtgärder som påtagligt kan försämra möjligheten att utöva friluftsliv inte medges.

Ställningstaganden – Klarälvsbanan

» Klarälvsbanans sträckning, funktion och tillgänglighet ska bevaras. Åtgärder som kan medföra påtaglig försämring av riksintressets värden ska inte medges.
» Mark- och vattenanvändning i anslutning till leden ska utformas så att ledens kontinuitet, framkomlighet, trygghet och upplevelsevärden säkerställs på lång sikt.
» Åtgärder som skapar barriärer, begränsar tillgänglighet eller bryter ledens sammanhang ska inte medges.
» Vid planering av ny bebyggelse, infrastruktur eller andra åtgärder i anslutning till Klarälvsbanan ska påverkan på riksintressets värden särskilt redovisas och bedömas.

Riksintresseanspråk för totalförsvarets civila anläggningar

Riksintressen för totalförsvaret regleras i 3 kap. 9 § miljöbalken. Riksintresseanspråk avseende totalförsvarets civila anläggningar kan omfattas av sekretess och redovisas därför inte fullt ut i översiktsplanen.

Transmissionsnätet för el (TfC 0010)

Transmissionsnätet för el utgör ett riksintresseanspråk avseende samhällsviktig och försvarskritisk infrastruktur. Av sekretesskäl redovisas inte närmare lokalisering eller tekniska förutsättningar för riksintresseanspråket i översiktsplanen.

Ställningstaganden – Transmissionsnätet för el

» Riksintresseanspråk för totalförsvarets civila delar ska beaktas vid all planering och prövning.
» Mark- och vattenanvändning som påtagligt försvårar transmissionsnätets funktion ska inte medges.
» Tidig dialog ska ske med berörd nätägare vid planering och prövning i närheten av transmissionsnätets ledningsstråk.

Landsbygdsutveckling i strandnära lägen (LIS)

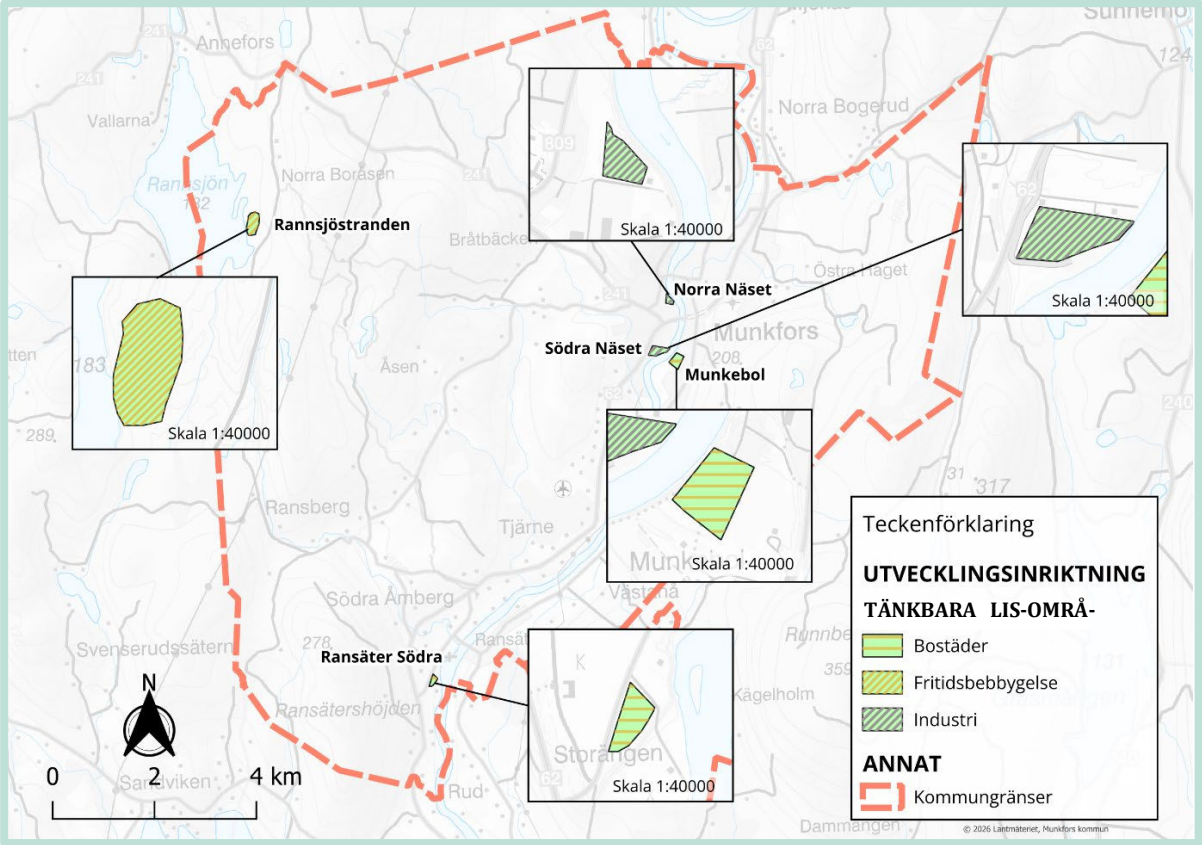

Landsbygdsutveckling i strandnära lägen regleras i 7 kap. 18 e–18 f §§ miljöbalken och syftar till att, under särskilda förutsättningar, möjliggöra utveckling i strandnära lägen där ny bebyggelse eller nya verksamheter kan bidra till landsbygdens långsiktiga utveckling. Sådan utveckling får endast ske om strandskyddets båda syften tillgodoses: att säkerställa allmänhetens tillgång till strandområden samt att bevara goda livsmiljöer för växt- och djurliv.

I denna översiktsplan pekar Munkfors kommun inte ut några formella LIS-områden enligt miljöbalken. De strandnära utvecklingslägen som redovisas i planen utgör kommunens övergripande viljeinriktning för landsbygdsutveckling i strandnära lägen och ska ses som vägledande. Redovisningen innebär inte att särskilda skäl för landsbygdsutveckling i strandnära lägen har prövats eller fastställts. Översiktsplanen innebär därmed inte något upphävande av strandskyddet, medför ingen byggrätt och innebär inte något ställningstagande till strandskyddsdispens eller exploatering.

Kommunen bedömer att de redovisade strandnära utvecklingslägena inte medför att strandskyddets syften åsidosätts på en övergripande nivå, under förutsättning att all fortsatt prövning sker i enlighet med miljöbalkens bestämmelser och att åtgärder som kan innebära påtaglig negativ påverkan på strandskyddets syften inte medges.

Eventuella åtgärder i strandnära lägen kan endast prövas i efterföljande planerings- och tillståndsskeden. Prövning av landsbygdsutveckling i strandnära lägen kan aktualiseras först efter att kommunen fattat beslut om ett tematiskt tillägg för LIS, en fördjupad översiktsplan eller annat motsvarande planeringsunderlag, där områden prövas samlat i enlighet med miljöbalkens bestämmelser. Först i sådana skeden kan en prövning av om kriterierna för landsbygdsutveckling i strandnära lägen är uppfyllda göras.

Klarälvsdalen omfattas av hushållningsbestämmelserna i 4 kap. miljöbalken, vilket innebär att särskild restriktivitet ska tillämpas vid planering i älvnära lägen. Eventuell utveckling ska vara förenlig med strandskyddets syften samt med nationella intressen för natur-, kultur- och landskapsvärden. Bedömningar i strandnära lägen ska därför göras med särskild hänsyn till landskapsbild, kulturmiljö, tillgänglighet till strand, naturvärden, hydrologi, markstabilitet, erosionsrisker och andra klimatrelaterade förutsättningar. Utveckling i strandnära lägen inom Klarälvsdalen förutsätter därför en samlad prövning där hushållningsbestämmelserna ges företräde vid intresseavvägningar.

Vid identifiering av tänkbara utvecklingslägen har kommunen beaktat ett rättighets-, barn- och jämlikhetsperspektiv. Den fysiska planeringen ska bidra till att olika grupper ges möjlighet att ta del av strandnära miljöer och rekreativa värden, samtidigt som strandskyddets syften upprätthålls. Prövning av landsbygdsutveckling i strandnära lägen ska alltid ske med beaktande av strandskyddets syften enligt miljöbalken samt gällande miljökvalitetsnormer för vatten. LIS kan endast tillämpas i de fall där förutsättningarna bedöms förenliga med ett långsiktigt skydd av vattenmiljöer och där planerade åtgärder inte medför att miljökvalitetsnormer riskerar att inte kunna följas.

Tänkbara utvecklingsområden

De områden som redovisas nedan utgör inte ett formellt utpekande av LIS-områden enligt 7 kap. miljöbalken. Områdena ska i stället ses som tänkbara och principiella utvecklingslägen som kan bli aktuella för fortsatt utredning och prövning i ett senare skede och utgör inte i sig grund för strandskyddsdispens eller exploatering. Ingen bedömning görs i denna översiktsplan av om kriterierna för landsbygdsutveckling i strandnära lägen är uppfyllda för de redovisade områdena.

Kommunen avser att pröva landsbygdsutveckling i strandnära lägen samlat i ett senare planeringsskede genom tematiskt tillägg, fördjupad översiktsplan eller motsvarande. Varje område kan endast prövas vidare genom efterföljande planering eller tillståndsprövning i enlighet med miljöbalken. I sådana skeden ska det visas att ett faktiskt behov av landsbygdsutveckling föreligger, att strandskyddets syften kan säkerställas samt att övriga krav enligt miljöbalken, inklusive hushållningsbestämmelserna i 4 kap., kan uppfyllas.

Vid identifiering av tänkbara utvecklingslägen har risker för översvämning, erosion och andra klimatrelaterade händelser beaktats i enlighet med kommunens risk- och sårbarhetsanalys. Endast områden som bedöms kunna hanteras på ett långsiktigt säkert sätt kan bli aktuella för vidare prövning.

De områdesspecifika beskrivningarna nedan redovisar på vilket sätt respektive område kan bidra till landsbygdsutveckling samt vilka övergripande förutsättningar som behöver vara uppfyllda för att området ska kunna bli aktuellt för fortsatt prövning, förutsatt att fortsatta utredningar visar att strandskyddets syften inte åsidosätts.

Munkebol

Området ligger i anslutning till befintlig bostadsbebyggelse och har ett strandnära läge vid Klarälven. Läget har identifierats som ett tänkbart utvecklingsläge genom möjligheten till begränsad och varsam komplettering i anslutning till redan etablerade strukturer. Förutsättningarna för vidare prövning är beroende av att risker för erosion och översvämning kan hanteras samt att fri passage och naturvärden kan säkerställas. Området kan, under förutsättning att fortsatta utredningar visar att risker för erosion och översvämning kan hanteras samt att fri passage och strandskyddets syften kan säkerställas, komma i fråga för fortsatt prövning inom ramen för en framtida LIS-process.

Ransäter södra

Området längs Erlandervägen ligger inom ett kulturhistoriskt mycket värdefullt landskap som omfattas av riksintresse för kulturmiljövård.

Områdets känslighet innebär en hög grad av restriktivitet. Vid eventuell vidare prövning ska särskild hänsyn tas till riksintressets värdebärande egenskaper, såsom landskapsbild, siktlinjer, bebyggelsestruktur och historiska samband.

Närheten till Klarälven innebär även att hydrologiska och geotekniska förutsättningar måste utredas noggrant. Området kan endast bli aktuellt för fortsatt prövning inom ramen för en framtida LIS-process om det i senare skeden kan visas att utveckling kan ske utan påtaglig skada på riksintressets kulturhistoriska värden, strandskyddets syften eller hushållningsbestämmelserna enligt 4 kap. miljöbalken.

Fritidsbebyggelse vid Rannsjön

Rannsjön är ett etablerat rekreationsområde med befintlig fritidsbebyggelse och strandskyddade miljöer. Läget har identifierats som ett tänkbart utvecklingsläge för mycket begränsad och varsam komplettering, under förutsättning att strandmiljöns funktioner kan bevaras.

Vid fortsatt prövning ska naturvärden i både land- och vattenmiljö klarläggas genom fördjupade inventeringar. Prövningen ska säkerställa att ekologiska samband, fri passage och strandskyddets syften inte åsidosätts. Området kan komma i fråga för fortsatt prövning inom ramen för en framtida LIS-process, förutsatt att fördjupade inventeringar och utredningar visar att ekologiska samband, fri passage och strandskyddets syften kan säkerställas.

Södra Näset

Södra Näset utgör ett öppet jordbrukslandskap med kontakt mot Klarälven och ligger inom områden med betydande risker för översvämning och erosion. Dessa förutsättningar innebär att möjligheterna till utveckling är starkt begränsade. Området bedöms i nuläget endast kunna utgöra ett tänkbart LIS-läge med mycket hög restriktivitet.

Med hänsyn till områdets utsatthet för översvämning och erosion kan området endast bli aktuellt för fortsatt prövning inom ramen för en framtida LIS-process om långsiktigt hållbara lösningar kan påvisas utan negativ påverkan på älvens naturliga processer, strandskyddets funktioner eller landskapskaraktären.

Norra Näset

Norra Näset ligger delvis inom strandskyddat område och gränsar till befintliga verksamhetsområden. Läget har identifierats som ett tänkbart utvecklingsläge för verksamhetsinriktad utveckling, men bedöms olämpligt för bostadsändamål.

Vid fortsatt prövning ska särskild hänsyn tas till markstabilitet, identifierad skredrisk, naturvärden samt möjligheten att säkerställa allmänhetens tillgång till strandzonen. Området kan komma i fråga för fortsatt prövning inom ramen för en framtida LIS-process för verksamhetsinriktad användning, förutsatt att analyser visar att markstabilitet, naturvärden och allmänhetens tillgång till strandzonen kan säkerställas samt att strandskyddets syften inte åsidosätts.

Ställningstaganden – tänkbara LIS-områden

- Landsbygdsutveckling i strandnära lägen ska prövas i enlighet med 7 kap. 18 e–18 f §§ miljöbalken och vara förenlig med hushållningsbestämmelserna i 4 kap. miljöbalken.
- De redovisade utvecklingslägena är tänkbara och vägledande och innebär inte ett formellt utpekande av LIS-områden, inte något ställningstagande till strandskyddsdispens och inte någon bedömning av om LIS-kriterierna är uppfyllda.
- Prövning av landsbygdsutveckling i strandnära lägen kan endast ske i efterföljande planerings- eller tillståndsskeden.
- Vid all prövning ska strandskyddets båda syften säkerställas.
- Endast områden där risker för översvämning, erosion, skred och andra klimatrelaterade händelser kan hanteras på ett långsiktigt och tillfredsställande sätt kan bli aktuella för vidare prövning.

Kulturhistoriska värden och skydd

Byggnadsminne

För att även kommande generationer ska kunna ta del av vårt kulturarv kan byggnader eller bebyggelsemiljöer skyddas som byggnadsminnen. Kulturhistoriskt värdefulla byggnader hjälper oss att förstå samhällsutvecklingen samt människors livsvillkor och synsätt i olika tider. En byggnad med ett synnerligen högt kulturhistoriskt värde eller som ingår i ett bebyggelseområde med ett synnerligen högt kulturhistoriskt värde får enligt kulturmiljölagen (KML) förklaras som byggnadsminne av länsstyrelsen. Bestämmelserna får även tillämpas på park, trädgård eller annan anläggning av kulturhistoriskt värde. Av alla byggnader med höga kulturhistoriska värden är det bara ett fåtal som kan skyddas som byggnadsminnen. I Munkfors kommun finns tre byggnadsminnen som skyddas genom KML; Geijersgården, Munkfors herrgård och Martinverken.

Byggnadsminnet Geijersgården utgörs av en välbevarad herrgårdsmiljö. Geijersgården består av huvudbyggnad och två flygelbyggnader, alla timrade i en våning. Till gården hör även, väl samlade bakom huvudbyggnaden, magasin och uthus. Huvudbyggnaden är uppförd och tillbyggd i tre etapper. Den ursprungliga byggnaden uppfördes som parstuga någon gång under 1600-talets första hälft. Vid mitten av 1700-talet tillbyggdes huvudbyggnaden åt baksidan med två vinkelbyggnader. Huvudbyggnadens exteriör och interiör, bostadsflygelns och gästrumsflygelns exteriörer samt ett avgränsat område runt gården. Idag är Geijersgården ett välbesökt utflyktsmål med museum som drivs av Geijerska släktföreningen.

Munkfors herrgård uppfördes ursprungligen 1812. Byggnaden ersatte en tidigare herrgård som brunnit ner några år dessförinnan. Herrgårdens nuvarande utformning är från 1829 och är mycket ovanlig i sin stil. Sitt nuvarande utseende fick herrgården när bruket inköptes av Uddeholmsbolaget. Det är en nyklassisk timmerbyggnad i två våningar, klädd med slätpanel och försedd med kannelerade kolossalpilastrar, tandsnittslist och frontespis med takaltan. Lusthuset som hör till herrgården uppfördes troligen vid samma tid som herrgården och är även det i nyklassisk stil. Martinverket, som uppfördes 1877, är ett unikt byggnadsminne eftersom det har bevarats sedan nedläggningen 1942. Martinprocessen har en stark koppling till Munkfors, där den första smältan i det som senare blev känt som martinugnen genomfördes redan 1864.

Ställningstaganden – byggnadsminne

- Kommunen ska säkerställa att byggnadsminnen och deras kulturhistoriska miljöer inte påverkas negativt av ny eller ändrad markanvändning.
- Samråd med Länsstyrelsen ska ske vid åtgärder eller planering som berör byggnadsminnen eller deras miljöer.
- Kommunen ska verka för att stärka tillgänglighet och kunskap om byggnadsminnen genom dialog med fastighetsägare och kulturorganisationer.

Fornminnen

Fornlämningar är skyddade enligt Kulturmiljölagen och får inte skadas, tas bort eller förändras utan tillstånd. I Munkfors kommun finns 68 registrerade fasta fornlämningar. Förekomst av fornlämningar ska därför beaktas tidigt i planering och byggande. Vid förändrad markanvändning eller byggnation kan fornlämningar påverkas, vilket kan medföra krav på utredning, anpassning av utformning eller i vissa fall arkeologiska åtgärder.

I planerings- och tillståndsprocesser där en miljökonsekvensbeskrivning krävs ska kulturmiljöunderlag normalt tas fram. Sådana underlag ska beskriva och värdera fornlämningsmiljöer i sitt landskapliga och historiska sammanhang samt ligga till grund för avvägningar i planeringen. Det är viktigt att fastighetsägare tidigt får kännedom om förekomst av fornlämningar på den egna fastigheten och vilka konsekvenser

detta kan innebära. Tidig information bidrar till en förutsebar process och minskar risken för förseningar i bygglovs- och planärenden.

Ställningstaganden – fornminnen

» Fornlämningar ska alltid utredas och beaktas i tidiga skeden av planering och prövning.
» Vid planläggning eller åtgärder som kan beröra fornlämningar ska kommunen säkerställa att kulturmiljöutredning genomförs i samråd med Länsstyrelsen.
» Kommunen ska i tidig dialog och i bygglovsprocessen informera fastighetsägare om förekomst av fornlämningar och vilka hänsyn som krävs.

Kyrkor

Kyrkobyggnader som tillhör Svenska kyrkan och som är uppförda eller anlagda före 1940 omfattas av skydd enligt Kulturmiljölagen. Skyddet omfattar även tillhörande gudstjänstlokaler, begravningsplatser och kyrkotomter. Förändringar som kan påverka de kulturhistoriska värdena prövas av Länsstyrelsen. I Munkfors kommun finns två kyrkor som båda är anlagda före 1940, men vars nuvarande kyrkobyggnader har uppförts efter 1940 till följd av återuppbyggnad efter brand. Kyrkomiljöerna omfattas därför av kulturmiljölagens skydd.

Munkfors kyrka uppfördes ursprungligen år 1920 efter ritningar av arkitekten Bror Almquist. Kyrkan förstördes vid en brand år 1984, varvid endast murarna återstod. Vid återuppförandet anlitades arkitekten Jerk Alton, och kyrkans ursprungliga gestaltning återskapades i huvudsak. Vissa förändringar gjordes dock för att anpassa byggnaden till moderna funktionella behov, bland annat genom att sakristian flyttades för att skapa bättre utrymmen.

Ransäters kyrka hade sitt ursprung år 1672 och förstördes i en brand den 6 december 1983, i samband med en omfattande renovering. Kyrkan återuppfördes efter ritningar av arkitekten Jerk Alton och invigdes år 1986. Den nya kyrkan är mindre än den tidigare, vilket markeras av de synliga grundstenarna utanför norra ingången. I samband med återuppbyggnaden uppfördes även ett nytt församlingshem i anslutning till kyrkan. Kyrkomiljöerna i Munkfors utgör

Ransäters kyrka. Foto: Erik Lundh

viktiga kulturhistoriska helheter där kyrkobyggnader, kyrkogårdar och omgivande miljöer tillsammans berättar om ortens historia och identitet.

Ställningstaganden – kyrkor

- » Planering och åtgärder i närheten av kyrkomiljöer ska ske med stor hänsyn till deras kulturhistoriska värden.
- » Samråd med Länsstyrelsen ska ske vid planering eller förändringar som kan påverka kyrkliga kulturmiljöer.
- » Kyrkomiljöer ska ses som betydelsefulla kulturmiljöer och integreras i kommunens långsiktiga samhällsplanering.

Särskilt värdefulla miljöer

Bestämmelse om skydd av kulturvärden anges för byggnader eller områden som är särskilt värdefulla ur historisk, kulturhistorisk, miljömässig eller konstnärlig synpunkt. Detaljplan kan fastslå att ett område eller en byggnad är särskilt värdefullt bebyggelseområde eller byggnad som omfattas av förbud mot förvanskning enligt plan- och bygglagen, PBL, 8 kap. 13 §. Om man planerar att göra en förändring av en kulturhistoriskt värdefull byggnad ska man ta kontakt med kommunen om vad man ska tänka på och vilka ansökningar man kan göra.

Det är den som äger en fastighet med kulturhistoriska värden som har ansvar för att den sköts. Plan- och Bygglagen anger att fastighetsägare och verksamhetsutövare som vill ändra eller göra tillägg på en byggnad eller tomt ta reda på och göra vad som krävs för att vara varsam och undvika att särskilda kulturhistoriska värden förvanskas. Det här gäller all bebyggelse och överallt i landet, oavsett om det behövs tillstånd för åtgärden eller inte.

Munkfors kommun arbetar långsiktigt med att stärka och synliggöra kulturmiljöer som är betydelsefulla för kommunens identitet, historia och framtida utveckling. Arbetet baseras dels på det kommunala kulturmiljöprogrammet, dels på kommunens kulturplan. Kulturmiljöprogrammet utgör ett centralt planeringsunderlag som beskriver miljöer, byggnader och landskap med höga kulturhistoriska värden. Programmet används som stöd i fysisk planering, bygglovsprövning och i kommunens förvaltning av kulturmiljöer. För att säkerställa fortsatt relevans behöver programmet integreras i planeringen och vid behov uppdateras.

Kulturplanen (2026–2029) utgår från de nationella kulturpolitiska målen och kommunens externa politiska mål. Den tar även stöd i Värmlands regionala kulturplan, kommunens biblioteksplan och Barnkonventionen. Kulturplanen är översiktlig och långsiktig och pekar på vikten av samverkan – både internt mellan kommunens verksamheter och externt med civilsamhället. Planens mål stärker arbetet med att synliggöra och främja kommunens kulturarv och kulturmiljöer. Tillsammans utgör kulturmiljöprogrammet och kulturplanen viktiga verktyg för att värna kulturhistoriska värden, utveckla attraktiva miljöer och stödja ett jämlikt och tillgängligt kulturliv.

Kommunen ska använda kulturmiljöprogrammet och kulturplanen som strategiska planeringsunderlag och säkerställa att kulturhistoriskt värdefulla miljöer skyddas, utvecklas och beaktas i all fysisk planering. Programmen ska vid behov uppdateras och integreras i fortsatt planering i dialog med civilsamhället och regionala aktörer.

Ställningstaganden – Särskilt värdefulla miljöer

- » Kommunen ska använda kulturmiljöprogrammet och kulturplanen som strategiska planeringsunderlag och säkerställa att kulturhistoriskt värdefulla miljöer skyddas, utvecklas och beaktas i all fysisk planering.
- » Kulturmiljöprogrammet och kulturplanen ska vid behov uppdateras och integreras i fortsatt planering i dialog med civilsamhället och regionala aktörer.
- » Kommunen ska i detaljplanering och bygglovsprövning tillämpa förvanskningsförbudet enligt PBL för särskilt värdefulla bebyggelsemiljöer och byggnader.

Mossängen by

Mossängens by består av ett tiotal gårdar i ett öppet och flackt odlingslandskap på en udde i Klarälven. Moss- och myrmarker som givet namn åt bosättningen omger odlingsytorna i

väster och söder. Bygden var länge glest befolkad, under 1600-talet skedde mer omfattande uppodlingar. För att kunna bruka de splittrade ägolotterna mer rationellt genomfördes laga skifte i byn 1838. De flesta av dagens bostadshus och ekonomibyggnader är uppförda under 1800-talets mitt eller senare hälft. Gårdsbildningarna följer i flera fall det västsvenska traditionella mönstret med vinkel- eller parallellindelade man- och fägårdar, klart skilda från varandra.

Mossängen ingår i ett större riksintresseområde för naturvården från Skymnäs i norr till Munkfors i söder. Området är ett framstående exempel på Klarälvens meanderlopp. Bebyggelsen i Mossängen by ingår dock inte i riksintresset. Mossängen saknar idag bestämmelser som skyddar den kulturhistoriska bebyggelsen. Mossängens by har ett högt kulturhistoriskt värde,

sen med tidstypisk arkitektur karaktäristisk för 50–60-talen. Bebyggelsen har inte påverkats i stor utsträckning av senare tiders omdaningar området lyfts i Munkfors översiktsplan från 2013 som ett område som bör uppmärksammas.

Ställningstaganden – Mossängen by

» Kommunen ska i översiktsplaneringen uppmärksamma Mossängens by som en kulturhistoriskt värdefull miljö.
» Vid planläggning och bygglov inom Mossängens by ska ny och ändrad bebyggelse anpassas till byns struktur, skala och karaktär.
» Kommunen ska utreda lämpliga skydds- eller varsamhetsbestämmelser för Mossängens by i kommande planarbete.

Munkfors centrum

Munkfors centrum längs Smedsgatan uppfördes mellan 1955 och 1964 och ritades till största delen av HSB:s arkitektkontor. Det är den mest levande vardagliga samlingspunkten i kommunen. Värdet ligger i den välbevarade bebyggelse och moderniseringar. De största förändringarna har skett i bottenvåningarna, där fönster och portar förändrats. Far Inn-byggnaden etablerades år 2004 och har ännu inget specifikt kulturhistoriskt värde i sig, men utgör ett nytt tidslager till centrumbebyggelsen. Far Inns placering nära riksväg 62 och att den inte är synlig från

Smedsgatan. Foto: Erik Lundh

centrum är positivt eftersom det gör att centrumbebyggelsens kulturhistoriska värden hålls samman visuellt. 1950- och 1960-talens punkthus har en standard som kan behöva anpassas för att möta dagens behov. För att möta den äldre befolkningens bostadsbehov behövs modernisering och förändring som ökar tillgänglighet. I kommunens riktlinjer för bostadsförsörjning beskrivs demografi och upplevda bostadsbehov i kommunen. Aktiva val avseende vilka områden och fastigheter som bör bevaras och vilka som kan moderniseras behöver göras.

Ställningstaganden – Munkfors centrum

- Kommunen ska verka för att den tidstypiska 1950–1960-talsmiljön längs Smedsgatan bevaras och utvecklas som ett sammanhållet centrumstråk.
- Vid om- och tillbyggnader i centrum ska förändringar genomföras med stor varsamhet så att bebyggelsens volymer, fasaduttryck och gaturumslösningar inte förvanskas.
- Modernisering av bostäder, särskilt i punkthus, ska kombineras med anpassning till kulturhistoriska värden samt ökad tillgänglighet.

Inriktning och fortsatt arbete

Kommunens kulturmiljöprogram är ett centralt kunskaps- och planeringsunderlag för att identifiera, beskriva och värdera kulturhistoriskt värdefulla miljöer i Munkfors kommun. Programmet ska utgöra ett stöd för avvägningar i översiktsplanering, detaljplanering, bygglovsprövning och annan fysisk planering. Kulturmiljöprogrammet ska användas tidigt i planprocessen för att synliggöra kulturhistoriska värden och möjliggöra anpassning av lokalisering och utformning innan mark tas i anspråk. På så sätt ska kulturmiljöer ses som en resurs i samhällsutvecklingen och inte enbart som ett bevarandeintresse.

Kommunen avser att aktualisera och vid behov revidera kulturmiljöprogrammet under planperioden. Uppdateringen ska syfta till att bredda programmet så att det i högre grad omfattar vardagsmiljöer, efterkrigstidens bebyggelse och kulturhistoriska värden kopplade till industrisamhällets utveckling. Programmet ska även stärka kopplingen mellan kulturmiljö, landskap och tätortsutveckling. Ett uppdaterat kulturmiljöprogram ska bidra till ökad förutsebarhet i planering och prövning samt fungera som ett gemensamt underlag för dialog mellan kommunen, fastighetsägare, länsstyrelsen och andra berörda aktörer.

Ställningstaganden – inriktning och fortsatt arbete

- Kulturmiljöprogrammet ska användas som planeringsunderlag i tidiga skeden av fysisk planering.
- Kulturhistoriska värden ska identifieras och beaktas innan lokalisering och utformning av ny bebyggelse fastställs.
- Kommunen ska aktualisera och vid behov revidera kulturmiljöprogrammet under planperioden.
- Kulturmiljöer ska ses som en resurs i kommunens långsiktiga utveckling och integreras i planeringen.

Miljö, hälsa och säkerhet

Kapitlet behandlar miljöaspekter, riskfaktorer och säkerhetsfrågor som är viktiga att beakta i den fysiska planeringen. Här redovisas hur kommunen arbetar för att förebygga risker och främja en hållbar och trygg livsmiljö.

Miljö

Kommunens fysiska planering är ett viktigt verktyg för att minska klimatpåverkan. Genom lokalisering, bebyggelsestruktur och tekniska system kan energianvändning minska och omställningen till förnybar energi underlättas. Översiktsplanen ska därför bidra till att genomföra kommunens energi- och klimatinriktning.

Som underlag för översiktsplaneringen använder Munkfors kommun artdata från Artportalen. Arbetet genomförs med stöd av sakkunnig konsult och omfattar sammanställning och analys av rapporterade fynd av skyddsvärda och rödlistade arter. Artdata används för att identifiera områden där särskild hänsyn kan behöva tas vid planering av mark- och vattenanvändning.

Av hänsyn till arternas skyddsvärde, datakvalitet och aktualitet redovisas inte enskilda artfynd eller exakta lokaliseringar i översiktsplanen. Vid detaljplanering, tillståndsprövning och andra genomförandeskeden ska alltid aktuell artdata samt vid behov kompletterande naturinventeringar ligga till grund för bedömningar och avvägningar.

Miljökvalitetsnormer

Miljökvalitetsnormer (MKN) är juridiskt bindande krav enligt 5 kap. miljöbalken och anger den lägsta godtagbara miljökvaliteten för bland annat vatten och luft. Normerna ska tillämpas i all fysisk planering och vid all prövning av mark- och vattenanvändning. Kommunen ansvarar för att planerade åtgärder inte leder till att normerna överskrids eller att möjligheterna att nå god status försämras.

Miljökvalitetsnormerna ska vara styrande för kommunens långsiktiga mark- och vattenanvändning. Översiktsplanens inriktning är att ny och ändrad markanvändning ska lokaliseras och utformas så att miljökvalitetsnormer för vatten och luft följs samt att planering inte medverkar till att normerna överskrids eller att uppnåendet försvåras.

I Munkfors kommun är miljökvalitetsnormerna för vatten och luft särskilt relevanta. De utgör en styrande utgångspunkt i översiktsplanen och påverkar i synnerhet planering i vattennära lägen, hantering av dagvatten, lokalisering av bebyggelse och verksamheter samt prövning av åtgärder som kan påverka vatten- eller luftkvalitet. Kommunens planering ska tydligt visa hur risken för försämring undviks och hur förutsättningar för att uppnå gällande normer säkerställs.

Vatten

Miljökvalitetsnormer för vatten fastställs enligt vattenförvaltningsförordningen och bygger på EU:s ramdirektiv för vatten. Syftet är att säkerställa god ekologisk och kemisk status i yt- och grundvatten samt ett långsiktigt hållbart nyttjande av vattenresurser.

Ur ett kommunalt planeringsperspektiv är Klarälven och Rannsjön de mest betydelsefulla vattenförekomsterna och utgör centrala referenser vid bedömning av mark- och vattenanvändning. Kommunens planering ska bidra till att vattenstatus inte försämras och, där så är möjligt, till att åtgärder genomförs som stärker möjligheten att nå god status inom fastställda tidsramar.

Klarälven har under tidigare förvaltningsperiod haft otillfredsställande ekologisk status, bland annat till följd av reglering och förändrade flödesförhållanden. Detta innebär att kommunen behöver tillämpa ett restriktivt och försiktigt förhållningssätt vid all planering i älvnära lägen. Exploatering, dagvattenutsläpp och andra ingrepp ska utformas så att de inte påverkar älvens hydrologi, ekologiska samband eller möjligheten till förbättrad status.

Av kommunens biflöden bedöms Enån uppnå god ekologisk status, medan Ranån och Vågsjöån har måttlig ekologisk status.

För Ranån kan påverkan delvis kopplas till historisk industriell verksamhet och för Vågsjöån till markanvändning inom jord- och skogsbruk. Vid planering i dessa avrinningsområden ska kommunen särskilt beakta risken för ytterligare belastning genom dagvatten, markarbeten och förändrad markanvändning.

Rannsjön, kommunens största sjö, har måttlig ekologisk status och uppnår inte god kemisk status, främst på grund av förhöjda halter av kvicksilver i fisk. Detta är ett generellt problem i vattendistriktet, men innebär ändå att kommunen måste säkerställa att planering och exploatering inte bidrar till ytterligare försämring eller försvårar möjligheterna att nå god status.

Vid översiktsplaneringen innebär detta att kommunen tydligt ska visa hur vattenkvaliteten skyddas. Ny mark- eller vattenanvändning i anslutning till Klarälven och Rannsjön ska alltid prövas mot gällande miljökvalitetsnormer och relateras till Vattenmyndighetens aktuella åtgärdsprogram. Särskild hänsyn ska tas vid vattennära exploatering, hantering av förorenade områden och utformning av dagvattenlösningar.

Kommunen bedömer att lokalisering av ny bebyggelse, utformning av dagvattenhantering samt skydd av vattennära miljöer är centrala planeringsverktyg för att säkerställa att miljökvalitetsnormerna för vatten följs. Planeringen ska utformas så att påverkan på hydrologi, vattenkvalitet och ekologiska samband begränsas, särskilt i anslutning till Klarälven och andra känsliga vattenförekomster.

Luft

Luftkvaliteten i Munkfors kommun bedöms generellt som god. Bedömningen grundas på nationella och regionala mätningar samt modellberäkningar inom miljöövervakningssystemet, eftersom inga permanenta mätstationer finns i kommunen. Halterna av kvävedioxid, partiklar (PM10 och PM2,5) och marknära ozon ligger normalt under gällande miljökvalitetsnormer. Lokalt förhöjda halter kan dock förekomma längs riksväg 62 och andra trafikerade stråk, vilket innebär att luftkvalitet behöver beaktas vid lokalisering och utformning av ny bebyggelse.

Kommunens planering ska bidra till att god luftkvalitet bibehålls och att exponeringen för luftföroreningar minimeras, särskilt vid bostäder, skolor, förskolor och vårdinrättningar. Bedömning av miljökvalitetsnormer för luft ska göras vid detaljplanering och vid behov redovisas i miljöbedömningar. För att säkerställa att miljökvalitetsnormerna för luft följs ska luftkvalitet utgöra en integrerad del av kommunens lokaliserings- och planeringsbedömningar.

Ställningstaganden – MKN

- Ny eller ändrad mark- och vattenanvändning ska endast möjliggöras om det kan visas att gällande miljökvalitetsnormer för vatten och luft kan följas.
- Planering och prövning ska utformas så att vattenkvalitet, hydrologiska samband och ekologiska funktioner i yt- och grundvattenförekomster som omfattas av miljökvalitetsnormer inte försämras.
- Lokalisering och utformning av bebyggelse, verksamheter och infrastruktur ska ske på ett sådant sätt att miljökvalitetsnormer för luft kan innehållas.
- Inför beslut som kan påverka möjligheten att följa miljökvalitetsnormer ska behovet av fördjupade utredningar prövas i detaljplanering, lov- eller tillståndsskede.
- Kommunen ska vid all planering och prövning tillämpa ett förhållningssätt som säkerställer att miljökvalitetsnormer för vatten och luft inte försämras och, där så är möjligt, bidrar till att normerna kan uppnås.

Förorenade områden

Munkfors kommun har genomfört en översiktlig inventering (fas 1) av områden med känd eller misstänkt markförorening. Inventeringen utgör ett centralt kunskapsunderlag i den fysiska planeringen och omfattar bland annat tidigare industriområden, nedlagda deponier, verkstäder och andra verksamheter som kan ha medfört risk för markförorening. Underlaget används för att

tidigt identifiera risker och utgör grund för bedömning av markens lämplighet, lokalisering av ny bebyggelse samt behov av vidare utredning.

Som stöd i arbetet med förorenade områden har kommunen antagit en handlingsplan för förorenad mark, framtagen gemensamt för Forshaga och Munkfors kommuner. Handlingsplanen innebär ett systematiskt arbetssätt för inventering, prioritering, tillsyn och åtgärder av förorenade områden och baseras på nationell metodik (MIFO) samt uppgifter i Länsstyrelsens EBH-stöd. Handlingsplanen utgör ett viktigt genomförandeunderlag och används i översiktsplaneringen samt i efterföljande planering och prövning enligt plan- och bygglagen och miljöbalken.

Inventeringen baseras bland annat på Länsstyrelsens register över potentiellt förorenade områden. Med stöd av detta material har kommunen identifierat områden där sannolikheten för markförorening bedöms vara förhöjd och där särskild försiktighet ska iakttas vid planering och prövning. Redovisningen i Länsstyrelsens EBH-karta ska ses som ett riskunderlag snarare än en uttömmande eller definitiv klassning av markens tillstånd.

Identifierade riskområden är huvudsakligen lokaliserade i och i anslutning till Munkfors tätort, bland annat vid Gamla Bruket, Heden, Näset och Munkerud, vilka har koppling till tidigare eller pågående industriverksamhet. Även områden i anslutning till Ranån berörs, vilket innebär att risken för spridning till ytvatten och påverkan på vattenmiljöer behöver beaktas särskilt.

Förorenad mark kan innebära betydande risker för människors hälsa, miljön och vattenresurser samt påverka möjligheterna att uppfylla gällande miljökvalitetsnormer. Riskbilden varierar beroende på föroreningarnas art, omfattning och spridningsförutsättningar i relation till aktuell eller planerad markanvändning. Markens lämplighet ska därför prövas tidigt i planprocessen. Om tillgängligt underlag indikerar misstanke om förorening ska miljöteknisk markundersökning genomföras innan ny eller ändrad markanvändning prövas.

I översiktsplaneringen tillämpas en översiktlig riskbedömning där områden med kända eller misstänkta markföroreningar bedöms i relation till föreslagen mark- och vattenanvändning. Skillnad görs mellan låg, medelhög och hög risk, där särskilt hög risk föreligger när känslig markanvändning, såsom bostäder, skolor eller förskolor, planeras inom eller i direkt anslutning till förorenade områden. Sådana lägen ska prövas restriktivt och prioriteras för fördjupad utredning.

Risken för spridning av föroreningar till yt- och grundvatten ska alltid beaktas, särskilt i vattennära lägen eller inom avrinningsområden till känsliga recipienter. Dagvattenhantering, markarbeten och förändringar av markens genomsläpplighet kan påverka spridningsvägar och ska därför utformas med ett riskreducerande perspektiv. Vid behov ska sanerings- eller skyddsåtgärder vidtas för att säkerställa att marken är lämplig för avsedd användning.

Fördjupade bedömningar av förorenade områdens påverkan på föreslagen mark- och vattenanvändning redovisas i planens miljökonsekvensbeskrivning. Dessa utgör underlag för fortsatt planering, detaljplaneläggning och lovprövning samt för bedömning av behov av sanerings- eller skyddsåtgärder.

Ställningstaganden – förorenade områden

- Områden med känd eller misstänkt markförorening ska bedömas utifrån riskens konsekvens i relation till aktuell eller planerad markanvändning.
- Ny eller ändrad markanvändning ska inte medges innan markens lämplighet har säkerställts genom tillräckliga utredningar.
- Känslig markanvändning inom eller i anslutning till förorenade områden ska prövas särskilt restriktivt.
- Risken för spridning av föroreningar till yt- och grundvatten ska ges stor vikt i planering och prövning, särskilt i vattennära lägen.
- Osäkerhet om föroreningssituationen ska hanteras genom krav på fördjupade undersökningar i efterföljande plan- och tillståndsskeden.

Miljökonsekvensbeskrivning

Översiktsplanen omfattas av kraven på strategisk miljöbedömning enligt 6 kap. miljöbalken. En fullständig miljökonsekvensbeskrivning (MKB) har upprättats av Sweco och bifogas som separat bilaga. Detta kapitel lyfter de miljöaspekter som är mest betydelsefulla för den fysiska planeringen, medan den detaljerade analysen redovisas i MKB.

MKB visar att de miljöfrågor som har särskilt stor relevans för planförslaget rör vattenmiljö och miljökvalitetsnormer, klimatrelaterade risker, påverkan från förorenad mark, bullerfrågor samt dagvattenhantering. Dessa aspekter har legat till grund för kommunens ställningstaganden i översiktsplanen och återkommer i kapitlen om mark- och vattenanvändning, hälsa och säkerhet samt natur- och friluftsliv.

De tematiska kapitlen beskriver naturvärden, friluftsliv, vattenmiljöer och markanvändningens inriktning. Miljökapitlet kompletterar detta genom att tydliggöra de juridiska ramarna för miljöarbetet, särskilt kopplat till miljökvalitetsnormer, förorenad mark och de miljörisker som måste beaktas i all framtida planering och prövning.

Hälsa och säkerhet

Kommunens fysiska planering ska bidra till att människor inte utsätts för skador, betydande olägenheter eller onödiga risker. Arbetet utgår från plan- och bygglagens krav samt kommunens risk- och sårbarhetsanalys, regionala planeringsunderlag och gällande lagstiftning om hälsa, miljö, klimatanpassning, dricksvattenskydd och samhällsskydd.

I Munkfors kommun utgör översvämning, erosion, ras och skred, skyfall, farligt gods, buller, förorenad mark och dricksvattenförsörjning de mest betydande riskområdena. Dessa frågor behöver integreras i all planering av bebyggelse, verksamheter och teknisk infrastruktur. Planeringen ska utgå från försiktighetsprincipen och främja en robust samhällsstruktur som kan motstå både dagens och framtidens risker, inklusive sådana som förstärks av klimatförändringar.

Kommunens arbete ska även stödja civil beredskap, säker dricksvattenförsörjning, fungerande tekniska system och långsiktigt hållbara livsmiljöer. Kapitlet knyter an till MKB:n och beskriver hur risker kopplade till klimat, tekniska system, transporter, markförorening och buller ska hanteras i den fysiska planeringen. Klimatanpassning är en del av kommunens energi- och klimatarbete.

Planeringen ska utgå från risker kopplade till ett förändrat klimat, såsom översvämning, ras och skred, samt säkerställa robusthet i samhällsviktiga system som dricksvatten, avloppshantering och eldistribution. Ny bebyggelse ska lokaliseras till långsiktigt lämpliga platser eller föregås av utredningar och åtgärder som visar att risker kan hanteras.

Klimatrelaterade risker

Munkfors kommun bedömer att klimatrelaterade risker utgör en grundläggande planeringsförutsättning för kommunens långsiktiga utveckling. Ett förändrat klimat med ökade nederbördsmängder, intensivare skyfall, förändrade flöden i vattendrag samt längre perioder med höga temperaturer medför ökade risker för översvämning, erosion, ras och skred samt påverkan på människors hälsa och tekniska system.

Översiktsplanen redovisar en kommunövergripande bedömning av klimatrelaterade risker i den byggda miljön. Bedömningen omfattar både befintlig bebyggelse och infrastruktur samt förutsättningarna för framtida mark- och vattenanvändning. Riskernas omfattning och konsekvenser varierar beroende på lokala förhållanden såsom topografi, geologi, hydrologi och markens egenskaper.

Kommunens samlade inriktning är att klimatrelaterade risker i första hand ska undvikas genom lokaliseringsval. Ny bebyggelse, infrastruktur och samhällsviktiga funktioner ska därför utformas och placeras så att risken för skador på människors hälsa, miljö och egendom begränsas, både på kort och lång sikt. Områden där flera riskfaktorer sammanfaller ska prövas särskilt restriktivt, och krav på anpassad utformning och genomförbarhet ska tillämpas i all fysisk planering.

Bedömningen baseras på regionala och nationella klimatscenarier, skyfalls- och översvämningskarteringar samt underlag från bland annat SGI, Myndigheten för civilt försvar och SMHI. Kommunen beaktar både dagens riskbild och förväntade förändringar under planperioden för att bidra till en robust och klimatanpassad samhällsstruktur.

Enligt plan- och bygglagen (3 kap. 5 § p. 4) ska översiktsplanen redovisa hur kommunen avser att ta hänsyn till och hantera klimatrelaterade risker i den byggda miljön. De efterföljande avsnitten om översvämning, skyfall, erosion, ras och skred, värme och extremväder samt tekniska system ska

läsas som en sammanhållen helhet och utgör tillsammans kommunens kommunövergripande ställningstagande i frågan. Fördjupade analyser av konsekvenser av föreslagen mark- och vattenanvändning redovisas i planens miljökonsekvensbeskrivning och ligger till grund för fortsatt planering, detaljplaneläggning och lovprövning. Identifierade riskområden ska beaktas vid all planering och prövning av mark- och vattenanvändning i enlighet med översiktsplanens planeringsstrategi.

Översvämning

Klarälven utgör kommunens största översvämningsrisk. Vid höga flöden kan låglänta områden längs älven, särskilt vid biflödenas mynningar och i naturliga svackor där vatten samlas, påverkas av översvämning, erosion och ökade belastningar på tekniska system. Konsekvenserna kan bli omfattande för bebyggelse, vägar, VA-system, dricksvattenförsörjning och annan samhällsviktig verksamhet.

Om ny eller ändrad markanvändning prövas i områden med översvämningsrisk förutsätter detta att riskerna kan hanteras genom dokumenterade och långsiktigt hållbara åtgärder. Planering i sådana lägen ska föregås av hydrologiska och geotekniska utredningar som belyser nuvarande och framtida flöden, erosion, markstabilitet samt påverkan på vattenkvalitet och angränsande områden. Utredningarna ska visa att föreslagen markanvändning kan genomföras utan att risken ökar för människor, miljö eller befintlig bebyggelse, varken inom eller utanför planområdet.

Detaljplaner och bygglov inom riskutsatta områden ska kompletteras med analyser av översvämningsnivåer, stabilitet och erosionsrisker samt redovisa vilka skydds- och anpassningsåtgärder som krävs. Byggnader och tekniska anläggningar ska höjdsättas och utformas för att klara beräknade högsta flöden, inklusive klimatrelaterade förändringar. Skydds- och erosionsåtgärder får inte utformas på ett sätt som leder till ökade risker för ras, skred, översvämning eller försämrad vattenavledning på andra sträckor av älven. Åtgärder ska bedömas i ett helhetsperspektiv och utformas så att Klarälvens naturliga processer och landskapsbild påverkas i så liten utsträckning som möjligt.

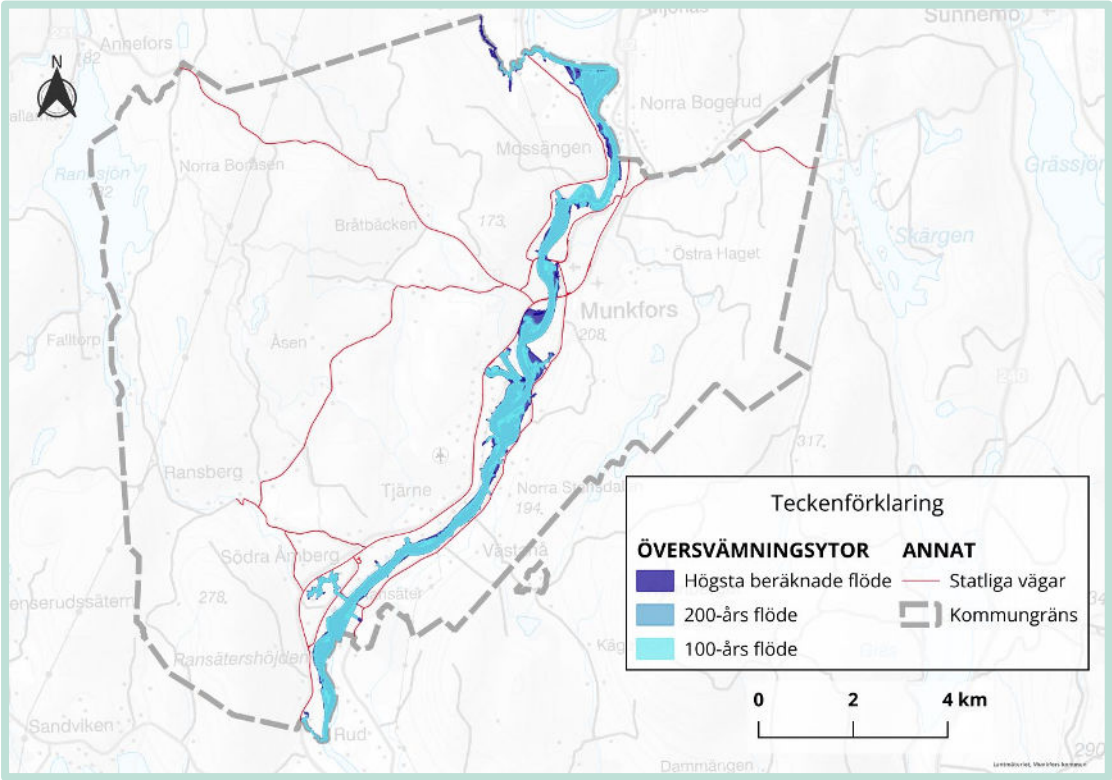

Skyfall

Kraftiga regn och intensiva sommarregn kan orsaka lokala översvämningar när stora vattenmängder faller på kort tid. Skyfall kan leda till ytavrinning, stående vatten i lågpunkter och överbelastning av dagvatten- och VA-system, särskilt i tätortsmiljöer med begränsad infiltration och hög andel hårdgjorda ytor.

För Munkfors tätort finns skyfallskartering framtagen av Myndigheten för civilt försvar (2018), baserad på hydrologiska modelleringar av extrema regnsituationer motsvarande 100-årsregn, 200-årsregn samt det så kallade Köpenhamnsregnet. Karteringen visar var vatten riskerar att ansamlas vid skyfall och utgör ett centralt underlag för klimatanpassning vid detaljplanering, utformning av bebyggelse och dimensionering av tekniska system.

Skyfallsrisker kan minskas genom att bevara och förstärka naturliga avrinningsstråk, skapa ytor för fördröjning och infiltration samt anpassa bebyggelsens utformning. Grönstruktur, våtmarker och öppna dagvattenlösningar är viktiga för att avlasta ledningsnät och minska sårbarheten i den byggda miljön vid intensiva regn.

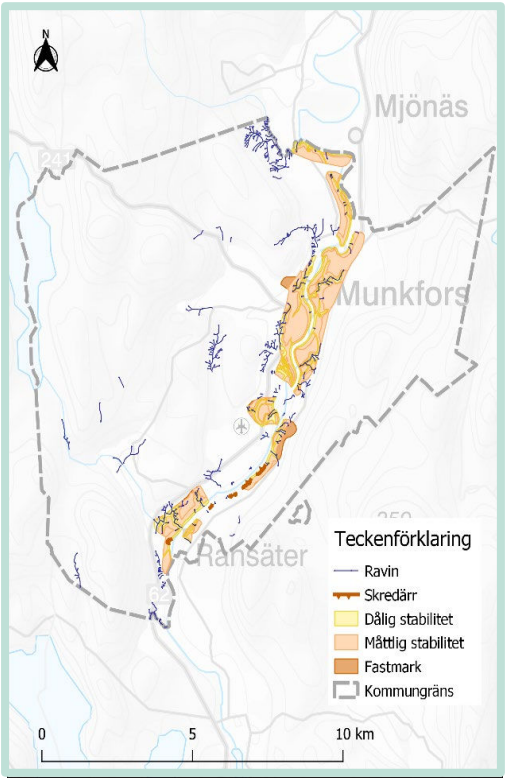

Erosion, ras och skred

Längs älvbranter och andra sårbara slänter finns risk för erosion, ras och skred. Ökad vattenmättnad vid höga flöden och skyfall kan minska markens stabilitet och öka risken för snabba och omfattande ras- och skredförlopp. I delar av kommunen finns förutsättningar för kvicklera, vilket innebär att konsekvenserna vid ett skred kan bli särskilt allvarliga.

Klimatförändringarna bedöms öka belastningen på slänter genom förändrade grundvattennivåer, ökad nederbörd och fler extrema händelser. Geotekniska risker ska därför utredas noggrant inför exploatering eller förändrad markanvändning i älvnära och geologiskt känsliga områden. Utredningarna ska ge underlag för att bedöma stabilitet, erosionsrisker och behov av skydds- eller anpassningsåtgärder.

Värme, extremväder och tekniska system

Längre perioder med höga temperaturer kan medföra ökade hälsorisker, särskilt för äldre, barn och andra känsliga grupper. Tätorter och dalgångar kan fungera som värmeöar där bebyggelsestruktur, hårdgjorda ytor och begränsad vegetation bidrar till förhöjda temperaturer och minskade möjligheter till naturlig avkylning. Extremväder såsom stormar, kraftiga regn och intensiv nederbörd kan påverka el- och kommunikationsnät, skogsområden samt vägar och annan infrastruktur.

Vatten-, avlopps- och dagvattensystem är särskilt känsliga för ökade vattenvolymer, vilket ställer krav på robust dimensionering, redundans och anpassade tekniska lösningar. Återkommande höga flöden, erosion och översvämningar kan även påverka vägar och andra tekniska anläggningar. Planering och genomförande av ny bebyggelse och infrastruktur ska därför ta hänsyn till behovet av återkommande riskbedömningar samt utformning och konstruktion som är anpassad till ett förändrat klimat och ökade belastningar över tid.

Klimatanpassningsarbetet ska i möjligaste mån integrera naturbaserade lösningar. Våtmarker och vattenhållande landskap kan minska översvämningsrisker, stärka ekosystemens motståndskraft och samtidigt bidra till kolinlagring. Restaurering och återvätning ska dock föregås av bedömningar av hydrologisk funktion och växthusgasbalans.

Dämpning av höga flöden

Klimatförändringarna innebär ökade behov av att hantera höga flöden i vattendrag. Kommunens våtmarksinventering från 2025 har identifierat flera områden med god potential för flödesdämpande åtgärder som kan minska risken för översvämning och belastning på tekniska system.

Prioriteringen av områden baseras på hydrologisk analys av avrinningsområdenas struktur och koppling till nedströms bebyggelse och tekniska system. Åtgärder ska i första hand inriktas mot våtmarker och svämplan i anslutning till vattendrag där flödesdämpande effekt är som störst. Naturbaserade lösningar ska prövas före eller i kombination med tekniska skyddsåtgärder.

Särskilt längs Laxöringsbäcken, Baggstabäcken samt i upprinnelseområden som Haget, Allmänningsmossen, Vabergsmossen och Häggstödsmossen finns möjligheter att stärka landskapets vattenhållande förmåga genom naturbaserade lösningar. Sådana åtgärder kan jämna ut flödestoppar, minska skaderisker nedströms och bidra till att skydda bebyggelse och samhällsviktiga funktioner. Åtgärder för flödesdämpning ska alltid föregås av hydrologiska och ekologiska utredningar så att funktion, risker och påverkan på vattenmiljöer kan bedömas samlat.

Ställningstaganden – klimatrelaterade risker

- » Områden med identifierad eller bedömd potential för flödesdämpande åtgärder ska prioriteras för vidare utredning inom ramen för kommunens klimatanpassningsarbete och strategiska vattenplanering.
- » Naturbaserade lösningar ska i första hand användas där de kan minska översvämningsrisker och belastning på tekniska system, särskilt i och uppströms tätortsnära områden.
- » Flödesdämpande åtgärder ska stärka ekosystemens funktioner och biologisk mångfald och får inte försämra fiskvandring, vattenkvalitet eller viktiga ekologiska samband.
- » Åtgärder får inte medföra ökad risk för skador på infrastruktur, angränsande mark eller nedströms belägen bebyggelse.
- » Planering och genomförande ska ske i samverkan med berörda myndigheter, markägare och andra aktörer samt vara förenliga med gällande lagstiftning och vattenförvaltningsmål.
- » Skyfallskarteringar, hydrologiska analyser och ekologiska utredningar ska utgöra obligatoriskt underlag vid prövning av flödesdämpande åtgärder.

Risker och olyckor

Risker i befintlig bebyggelse

Kommunens befintliga bebyggelse är i vissa delar belägen i områden som kan påverkas av översvämning, ras, skred, erosion, värmeböljor eller andra klimat- och olycksrelaterade risker. Äldre bebyggelsestrukturer och tekniska system kan i vissa fall ha begränsade möjligheter till anpassning utan riktade åtgärder.

I översiktsplaneringen har dessa risker beaktats översiktligt, med utgångspunkt i tillgängliga underlag såsom risk- och sårbarhetsanalys, klimatanalyser och översiktliga kartläggningar. Översiktsplanen anger därför inriktning för hur risker i befintlig bebyggelse ska hanteras successivt genom planering, förvaltning och åtgärder.

Risker i befintlig bebyggelse ska hanteras successivt genom planering, förvaltning och åtgärder i samband med ombyggnad

och annan utveckling.

Ställningstaganden – risker i befintlig bebyggelse

» Kommunen ska vid planering, förvaltning och ombyggnad successivt minska sårbarheten i befintlig bebyggelse som påverkas av klimatrelaterade risker.
» Åtgärder för klimatanpassning i befintlig bebyggelse ska prioriteras i områden med identifierade risker för översvämning, ras, skred, erosion eller värmeböljor.
» Kommunen ska vid utveckling av befintliga områden pröva behov av anpassningsåtgärder med utgångspunkt i aktuella risk- och sårbarhetsanalyser samt klimatanalyser.

Geologiska och geotekniska förutsättningar

Värmlands berggrund domineras av gnejs och granit med en uppskattad ålder på mellan 1 och 2 miljarder år. Munkfors kommun är geologiskt belägen inom det transskandinaviska magmatiska bältet (TIB), ett regionalt berggrundsstråk som sträcker sig i nordväst–sydöstlig riktning från området kring Karlstad och Kristinehamn i söder, vidare norrut mot gränsen till Norge i trakten kring Lekvattnet och Södra Finnskoga.

Det transskandinaviska magmatiska bältet bildades under proterozoikum, för cirka 1,9–1,86 miljarder år sedan, i samband med att granitiska magmor trängde in i äldre svekofenniska bergarter. Inom Munkfors kommun förekommer även inslag av geologiskt yngre och mer motståndskraftiga bergarter, framför allt diabas. Dessa förekommer som intrusiva kroppar som följer sprickzoner mellan olika granitmassiv.

Diabaser återfinns i ett flertal stråk från norr till söder inom kommunen, bland annat i områdena Koberget–Boråshöjden–Gleberget, Skalltjärnsåsen, Gruvkullen–Flintberget samt i området Åsarna, norr om Gersbys flygplats. I anslutning till diabas- och gnejsområden har även mineraliseringar med förekomster av bland annat kvarts och cyanit identifierats. Historiska källor från slutet av 1800-talet beskriver brytning av dessa mineral i stenbrott, exempelvis vid Diksberget och Bliaberget. I Igelströms studie från 1897 redovisas upptäckten av tre då nyidentifierade mineral i området: munkforssit, bliabergit och ransätit.

Berggrundens höga innehåll av sura

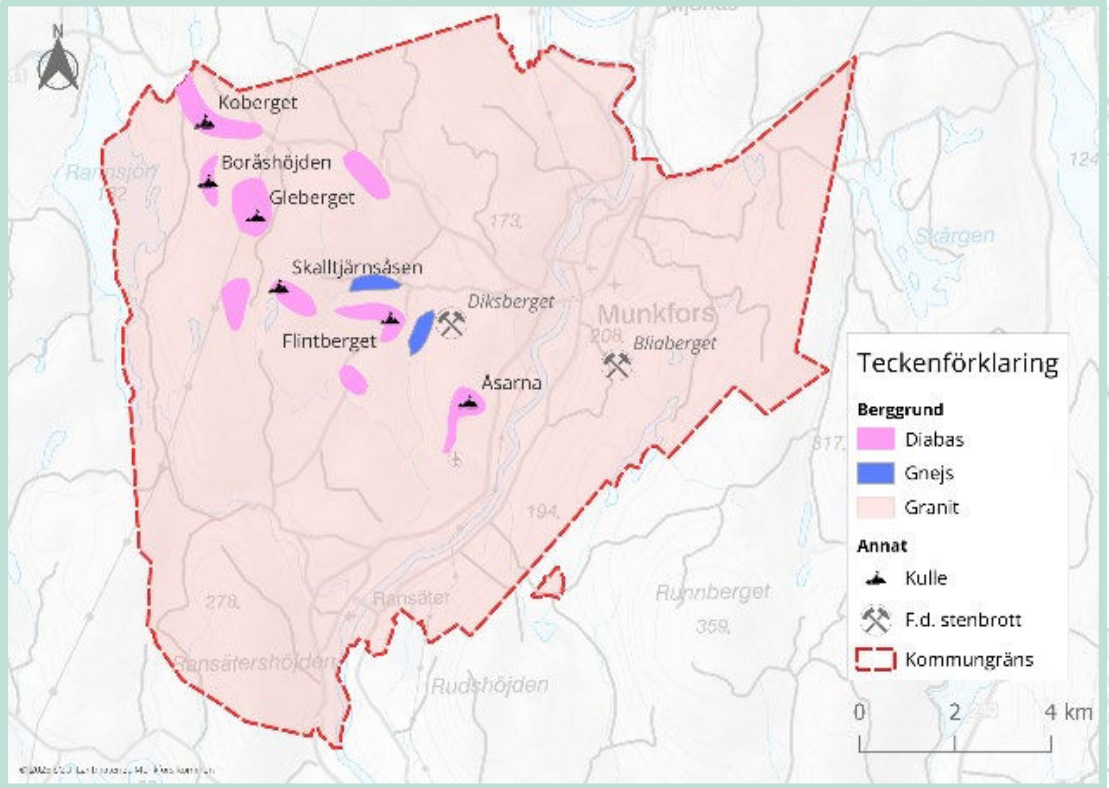

mineral har bidragit till att flera av kommunens sjöar historiskt varit utsatta för luftburen försurning, med sänkta pH-värden som följd. Detta har haft negativa effekter på vattenlevande organismer. För att motverka försurningen genomförs regelbunden kalkning av bland annat Rannsjön och Vågsjöarna.

När inlandsisen drog sig tillbaka från området för cirka 10 000 år sedan formades landskapet genom både nötande och lösbrytande processer. Stora mängder berggrundsmaterial transporterades med isen och avsattes som morän när isen smälte. Moränen inom kommunen är huvudsakligen sandig till sin karaktär och täcker stora delar av landskapet. En betydande isälvsavlagring finns i Rannsjödalen, som sträcker sig från Rannsjön längs Ranån, över Hållerudsheden och vidare söderut.

Lämningar från den tid då Munkforsdalen utgjorde en vik av ishavet återfinns i form av sedimentära avlagringar. Lättare leror förekommer bland annat längs Enån, i områden öster om linjen Hagalund–Munkåsen samt i jordbruksbygderna väster om Klarälven i stråket från Ransberg till Bråtbäcken. Längs Klarälven bildar sediment från forna Storvänern, i form av sand och grovmo, tydliga terrasser i landskapet.

Munkfors kommun präglas av en tydlig dalgångsgeografi och jordarter som på flera platser medför förhöjd risk för erosion, ras och skred. Längs Klarälvens branter och i områden där finkorniga jordarter dominerar finns även förutsättningar för förekomst av kvicklera. Dessa förhållanden kräver särskild hänsyn vid all planläggning, bygglovsprövning och markanvändning.

Ökade nederbördsmängder och högre markvattenhalter till följd av klimatförändringar innebär att slänter och älvnära områden successivt blir mer sårbara. Risknivåerna kan därmed öka även i områden som tidigare bedömts som stabila. Geologiska och geotekniska förutsättningar ska därför alltid utredas i tidiga planeringsskeden, särskilt i områden där erosion, ras eller skred kan påverka bebyggelse, infrastruktur eller tekniska system.

Ställningstaganden – geologiska och geotekniska förutsättningar

- Geologiska och geotekniska förutsättningar ska alltid beaktas tidigt vid planläggning och prövning av mark- och vattenanvändning.
- Ny bebyggelse och anläggningar ska lokaliseras och utformas så att risker för erosion, ras och skred kan undvikas eller hanteras på ett långsiktigt säkert sätt.
- I områden med kända eller misstänkta instabila markförhållanden ska geotekniska utredningar genomföras innan mark tas i anspråk.
- Klimatförändringarnas påverkan på markstabilitet och vattenförhållanden ska beaktas i all planering, även i områden som tidigare bedömts som stabila.

Dammhaveri och reglering av vattendrag

Längs Klarälven finns reglerade vattendrag med dammanläggningar uppströms Munkfors kommun. Ett eventuellt dammhaveri bedöms ha låg sannolikhet, men kan medföra mycket stora konsekvenser i form av snabbt stigande vattennivåer, höga flöden och påverkan på bebyggelse, infrastruktur och samhällsviktiga funktioner i älvdalen.

Av säkerhetsskäl omfattas detaljerad information om dammanläggningar, konsekvensområden och beredskapsåtgärder av sekretess. Kommunens översiktsplan redovisar därför endast dammhaveri på en övergripande nivå. Allmän information om hur allmänheten kan påverkas och hur varning kan ske vid en allvarlig händelse finns tillgänglig i offentliga informationsblad.

Vid fysisk planering ska särskild hänsyn tas till risker kopplade till höga flöden och dammhaveri. Ny bebyggelse, förtätning och lokalisering av samhällsviktig verksamhet i lågt belägna områden eller i anslutning till vattendrag ska prövas med utgångspunkt i risk för översvämning och snabba flödesförändringar. Vid behov ska vidare utredning ske i detaljplaneskede eller annan efterföljande planering, i samråd med berörda myndigheter.

Dammhaveri är en olycksrisk som kan förstärkas av klimatförändringar, exempelvis genom ökade flöden och extrem nederbörd. Bedömningen av dessa risker ska därför ses i samband med kommunens arbete med klimatanpassning och civil beredskap.

Ställningstaganden – Dammhaveri och reglering av vattendrag

- Vid fysisk planering i älvdalen ska kommunen ta hänsyn till risker kopplade till höga flöden och ett eventuellt dammhaveri.
- Ny bebyggelse, förtätning och lokalisering av samhällsviktig verksamhet i lågt belägna områden eller i anslutning till vattendrag ska prövas med särskild försiktighet.
- Behov av fördjupade riskbedömningar kopplade till dammhaveri och snabba flödesförändringar ska prövas i detaljplaneskede eller annan efterföljande prövning.
- Risker kopplade till dammhaveri ska ses i ett sammanhang med kommunens arbete med klimatanpassning och civil beredskap.

Olycksrisker och farligt gods

Transporter av farligt gods sker huvudsakligen på riksväg 62, som enligt Trafikverkets bedömning utgör rekommenderad transportled genom Munkfors kommun. Transporterna innebär en potentiell risk för olyckor med brand, explosion eller utsläpp av farliga ämnen. Sådana händelser kan få konsekvenser för människors liv och hälsa, miljön samt samhällsviktig infrastruktur och behöver därför hanteras systematiskt inom den fysiska planeringen.

Transporter av farligt gods bedöms i huvudsak ha start- och målpunkter kopplade till industri- och verksamhetsområden längs riksväg 62. Exakta start- och målpunkter kan variera över tid och mellan olika typer av transporter. Målpunkter inom kommunen utgörs främst av befintliga större industrier, energirelaterade anläggningar samt drivmedels- och verksamhetsområden lokaliserade i direkt anslutning till vägen.

Även föreslagna industri- och verksamhetsområden i översiktsplanen är lokaliserade till detta stråk, vilket innebär att transporter av farligt gods i huvudsak kan ske utan genomfart genom bostadsområden. Startpunkter för transporter finns både inom kommunen, kopplade till industriell produktion och hantering, och utanför kommunen genom regionala och nationella leveranser längs riksväg 62.

Vid förändrad mark- och vattenanvändning ska kommunen ta hänsyn till risker kopplade till transporter av farligt gods genom att undvika lokalisering av ny känslig bebyggelse i nära anslutning till transportleden samt genom att säkerställa att riskfrågor hanteras i rätt skede. Kommunen har inte full rådighet över transportmönster för farligt gods, varför riskhanteringen i första hand inriktas på lokalisering av bebyggelse och verksamheter samt på krav i efterföljande plan- och tillståndsprövning.

Riskhänsynen regleras genom plan- och bygglagen (2 kap. 5 §), som anger att bebyggelse ska lokaliseras så att människor och miljö inte utsätts för betydande risker, samt genom miljöbalkens portalparagraf (1 kap. 1 §), som betonar skyddet av människors hälsa och miljön. Det finns inga generellt fastställda nationella skyddsavstånd som är tillämpliga i alla situationer vid planering i närheten av leder för farligt gods. Bedömningar behöver därför göras utifrån platsens förutsättningar, typ av verksamhet, transporternas omfattning samt vilka risker och konsekvenser som kan uppstå.

Kommunen tillämpar ett riskbaserat och försiktigt förhållningssätt vid planering i närheten av riksväg 62. Lokalisering av ny bebyggelse, särskilt bostäder och andra känsliga verksamheter, ska prövas med hänsyn till olycksrisker och de konsekvenser dessa kan medföra för människors liv och hälsa. Riskbedömningar ska baseras på relevanta nationella och regionala vägledningar och genomföras i samverkan med berörda aktörer, såsom Länsstyrelsen, Trafikverket och räddningstjänsten.

Ställningstaganden – olycksrisker och farligt gods

- Planering och prövning i närheten av leder för transport av farligt gods ska ske med ett riskbaserat och försiktigt förhållningssätt.
- Ny bebyggelse eller verksamhet som är särskilt känslig för olyckor och störningar ska undvikas i direkt anslutning till transportleder för farligt gods, om inte riskerna kan hanteras på ett tillfredsställande sätt.
- Om ny bebyggelse eller ändrad markanvändning övervägs i närheten av leder för farligt gods ska behovet av riskutredning prövas i samband med detaljplanering eller annan efterföljande prövning.
- Vid bedömning av risker kopplade till transporter av farligt gods ska kommunen tillämpa relevanta nationella och regionala vägledningar.
- Lokalisering av industri- och verksamhetsområden ska så långt möjligt bidra till att transporter av farligt gods inte leds genom bostadsområden.

Risker med förorenad mark

Det finns platser i kommunen där mark är förorenad från tidigare industri- och verksamhetsutövning. Förorenade områden kan innebära risker för människors hälsa och säkerhet, särskilt vid ändrad markanvändning eller uppförande av känslig bebyggelse såsom bostäder, skolor eller vårdverksamheter. I detta avsnitt behandlas förorenad mark ur ett risk- och lokaliseringsperspektiv. Fokus ligger på att säkerställa att bebyggelse inte placeras i områden med oacceptabla risknivåer och att försiktighetsprincipen tillämpas i både planläggning och lovgivning. Den miljömässiga och vattenrelaterade delen av arbetet beskrivs i Miljö-kapitlets avsnitt Förorenad mark.

Mark som misstänks vara förorenad ska alltid föregås av en miljöteknisk undersökning innan den tas i anspråk för ny bebyggelse eller andra samhällsfunktioner. Om risker identifieras ska sanering eller riskreducerande åtgärder genomföras innan marken godtas för känslig användning. Vid planering ska hänsyn tas till möjlig spridning via vatten, jord eller byggskedet samt till att risknivåer bedöms enligt gällande riktvärden och vägledningar från SGI, Naturvårdsverket och Länsstyrelsen.

Ställningstaganden – risker med förorenad mark

- Förorenade eller potentiellt förorenade områden ska utredas i ett tidigt skede inför planläggning eller lovgivning.
- Mark som är eller misstänks vara förorenad får inte tas i anspråk för känslig eller sårbar bebyggelse innan tillräcklig utredning och eventuella åtgärder har genomförts.
- Bedömning av risknivåer ska utgå från aktuella riktvärden och vägledningar samt från den planerade markanvändningen.
- Försiktighetsprincipen ska tillämpas vid all lokalisering av bebyggelse där markföroreningar kan förekomma.
- Spridningsrisker via mark, vatten och byggskede ska beaktas vid planering och genomförande av åtgärder.

Störningar och hälsopåverkan

Buller

Buller från vägtrafik, industri- och verksamhetsområden samt andra störande verksamheter kan påverka människors hälsa, trivsel och möjligheten till en god livsmiljö. I Munkfors kommun förekommer bullerkällor i både tätorts- och landsbygdsmiljöer, vilket innebär att bullerfrågan behöver hanteras samlat och konsekvent i den fysiska planeringen.

Kommunens planering ska utgå från principen att långsiktigt hållbara och hälsosamma boendemiljöer inte ska utsättas för oacceptabla bullernivåer. Lokalisering av ny bebyggelse och förändringar av befintlig markanvändning ska därför ske med hänsyn till befintliga och planerade bullerkällor, såsom trafikleder, industriområden och andra verksamheter. Där buller kan förväntas förekomma ska behovet av skyddsavstånd, anpassad lokalisering, utformning eller andra riskreducerande åtgärder bedömas tidigt i planprocessen.

Särskild hänsyn ska tas vid planering av bostäder, skolor, förskolor och andra känsliga

verksamheter. I områden där industri- eller verksamhetsområden ligger i nära anslutning till bostäder ska en samlad lämpligheetsbedömning göras. Bedömningen ska väga samman verksamheternas art och driftförutsättningar, buller och transporter, bostädernas känslighet, avstånd och mellanliggande strukturer samt möjligheten att uppnå god ljudmiljö genom anpassning eller skyddsåtgärder. Om bedömningen visar att långsiktigt hållbar samexistens inte kan säkerställas ska markanvändningen omprövas eller anpassas.

Ställningstaganden – buller

- Vid planering och prövning av ny eller ändrad mark- och vattenanvändning ska buller från trafik, industri och andra verksamheter beaktas som en grundläggande lokaliserings- och utformningsförutsättning.
- Ny bullerkänslig bebyggelse ska endast möjliggöras i lägen där gällande riktvärden för buller kan innehållas, eller där det genom utredning kan visas att nödvändiga skydds- och anpassningsåtgärder kan säkerställas.
- Lokalisering och utformning av bostäder, skolor, förskolor och andra bullerkänsliga verksamheter ska syfta till att uppnå en långsiktigt god ljudmiljö.
- Vid planering i områden där industri- och verksamhetsområden ligger i närhet till bostäder eller andra bullerkänsliga verksamheter ska en samlad lämpligheetsbedömning genomföras, där risken för störningar och framtida konflikter särskilt beaktas.
- Behovet av bullerutredning ska prövas i detaljplanering, lov- eller tillståndsskede när ny eller ändrad markanvändning kan medföra risk för överskridande av gällande riktvärden.

Civil beredskap

Ett förändrat säkerhetspolitiskt omvärldsläge innebär att kommunen behöver planera för ett mer motståndskraftigt samhälle där viktiga funktioner kan upprätthållas även vid störningar, kriser eller höjd beredskap. Civil beredskap innebär därför att risker kopplade till klimat (se avsnittet *Klimatrelaterade risker*), tekniska system, kommunikationer och sårbara grupper

Vevradio. Foto: Erik Lundh

beaktas redan i tidigt skede av planeringen. Den fysiska strukturen ska bidra till redundans, kontinuitet och flexibilitet så att kommunen kan fungera även när ordinarie system utsätts för påfrestningar.Totalförsvarets intressen i den fysiska planeringen omfattar både riksintressen enligt miljöbalken och andra planeringsförutsättningar av betydelse för nationell säkerhet och beredskap. I översiktsplaneringen innebär detta att vissa intressen är rättsligt bindande, medan andra ska beaktas genom samråd, riskbedömningar och avvägningar i efterföljande planering.

Sårbarheter, samhällsviktiga funktioner och dricksvattenförsörjning

Munkfors kommun är beroende av flera regionala och externa system, bland annat dricksvattenförsörjning från Hagfors kommun, elförsörjning, digitala kommunikationsnät samt transporter för livsmedel och samhällsservice. Dessa beroenden innebär att kommunen är sårbar vid störningar och avbrott, särskilt vid kriser, extremväder eller höjd beredskap. Den fysiska planeringen har därför en viktig roll i att minska sårbarheter och stärka kommunens långsiktiga motståndskraft.

Samhällsviktiga funktioner såsom äldreomsorg, vård, räddningstjänst, tekniska försörjningssystem, vatten- och avloppsanläggningar, pumpstationer samt digital infrastruktur är av central betydelse för kommunens beredskap och ska kunna upprätthållas även vid störningar. Vid lokalisering och utformning av sådana funktioner ska

den fysiska planeringen ta hänsyn till risker för översvämning, skyfall, ras, skred, strömavbrott och andra klimat- och olycksrelaterade händelser, samt till behov av tillgänglighet, skydd och robusthet.

Dricksvattenförsörjningen utgör en särskilt skyddsvärd samhällsviktig funktion. Kommunens beroende av extern dricksvattenförsörjning innebär att tillgången till dricksvatten kan påverkas vid störningar i regional infrastruktur eller vid krissituationer och höjd beredskap. Den fysiska planeringen ska därför bidra till att minska sårbarheten i dricksvattenförsörjningen och skapa förutsättningar för en robust och driftsäker försörjning även under påfrestade förhållanden.

I översiktsplaneringen innebär detta att kommunen ska beakta behovet av redundans, reservlösningar och alternativa försörjningsmöjligheter för dricksvatten. Möjligheten till tillfälliga eller kompletterande vattenlösningar, skydd av befintlig infrastruktur samt tillgänglighet för transporter och insatser vid kris ska vägas in vid planering av bebyggelse och tekniska anläggningar.

Markanvändningsbeslut ska inte försvåra framtida beredskapsåtgärder eller krishantering kopplad till vattenförsörjningen. Vid planering av ny bebyggelse och verksamheter ska konsekvenser för vatten- och avloppssystemens kapacitet, redundans och funktion beaktas, särskilt med hänsyn till situationer med kris eller höjd beredskap. Den fysiska planeringen ska därmed bidra till att säkerställa att dricksvattenförsörjningen kan upprätthållas för befolkning och samhällsviktiga verksamheter även vid långvariga störningar.

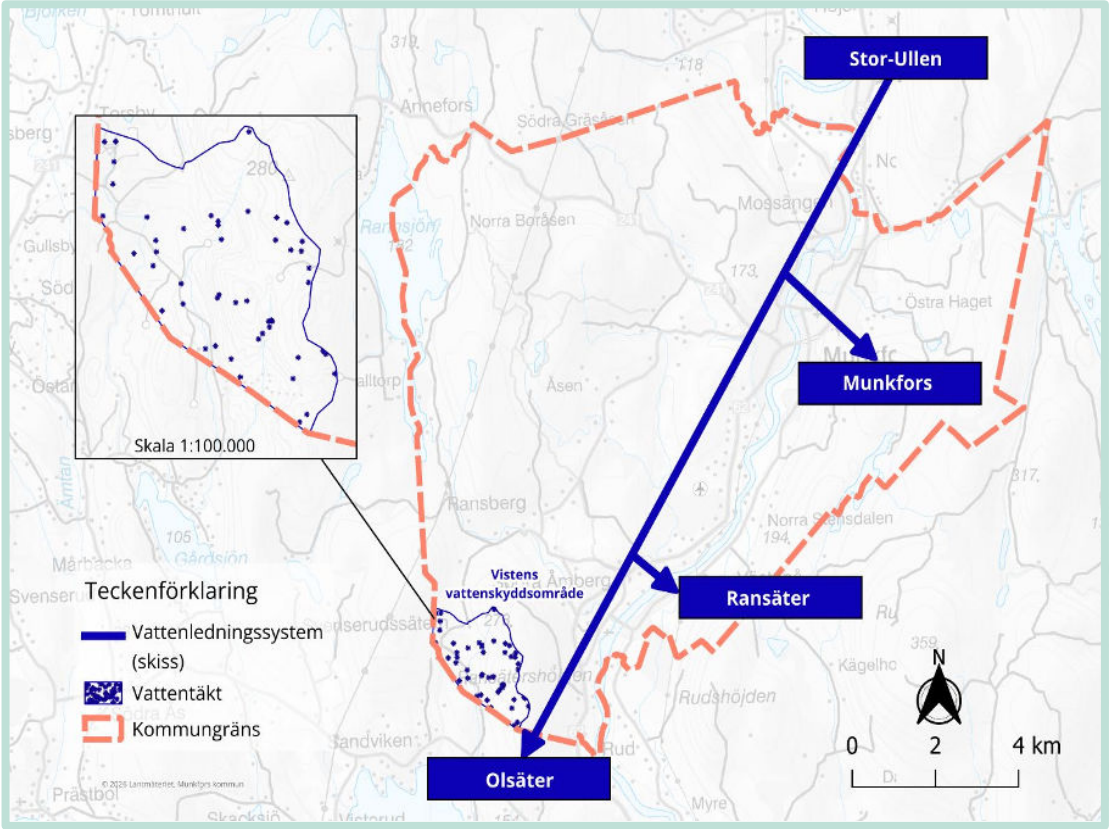

Ställningstaganden – sårbarheter, samhällsviktiga funktioner och dricksvattenförsörjning

- Den fysiska planeringen ska bidra till att minska sårbarheter och stärka kommunens motståndskraft vid kris, extremväder och höjd beredskap.
- Lokalisering och utformning av samhällsviktiga funktioner ska ske med hänsyn till risker för översvämning, ras, skred, skyfall, strömavbrott och andra störningar.
- Samhällsviktiga funktioner ska planeras så att de kan upprätthållas även vid långvariga störningar.
- Dricksvattenförsörjningen ska behandlas som en särskilt skyddsvärd samhällsviktig funktion i den fysiska planeringen.
- Vid planering av bebyggelse och tekniska anläggningar ska behov av redundans, reservlösningar och alternativa försörjningsmöjligheter för dricksvatten beaktas.
- Markanvändningsbeslut ska inte försvåra framtida beredskapsåtgärder eller krishantering kopplad till dricksvattenförsörjningen.

Vattenskyddsområden

Vatten är en viktig del av Munkfors kommuns identitet, bland annat genom Klarälvens sträckning genom kommunen. Ett aktivt arbete bedrivs kring vattenvård, fiske och ekologiska värden, bland annat genom vattenråd och fiskevårdsföreningar. Projekt pågår eller planeras både i älvfåran och i tillrinningar såsom Ranån. Dricksvattenresurser av betydelse för nuvarande och framtida vattenförsörjning skyddas genom vattenskyddsområden. Syftet med vattenskyddsområden är att långsiktigt säkerställa råvattnets kvalitet.

Samtidigt finns flera mark- och vattenanvändningsintressen som kan innebära risker för grund- och ytvatten, såsom vägar och trafik, industriell verksamhet, bebyggelse, jordbruk, djurhållning, skogsbruk samt fritids- och rekreationsverksamhet. Inom vattenskyddsområden kan vissa verksamheter behöva begränsas eller förbjudas för att skydda dricksvattenresurserna. Munkfors kommun samarbetar med Forshaga och Hagfors kommuner och följer gemensamt överenskomna regler. Dricksvatten för allmän förbrukning levereras i normalfallet från Stora Ullens vattenskyddsområde i Hagfors kommun.

Ställningstaganden – vattenskyddsområden

- Dricksvattenresurser ska skyddas enligt 7 kap. miljöbalken och bedömas tidigt i planprocessen.
- Markanvändning inom och i anslutning till vattenskyddsområden ska planeras så att risken för förorening av grund- och ytvatten minimeras.
- Åtgärder som rör vattenverk och vattenförsörjning ska genomföras i enlighet med kommunens vattentjänstplan.
- Kommunen ska verka för att dricksvattenförsörjningen stärks, bland annat genom att utreda möjligheter till reservvattenförsörjning.
- Samverkan med berörda kommuner ska upprätthållas för att säkerställa ett långsiktigt skydd av dricksvattenresurser.

Skyddsrum

Skyddsrum utgör en central del av det civila försvaret och ska ge befolkningen skydd vid höjd beredskap och krig. I översiktsplaneringen behöver skyddsrum hanteras som en långsiktig planeringsförutsättning för att bidra till ett robust och motståndskraftigt samhälle.

Munkfors kommun har ett ansvar att i den fysiska planeringen beakta skyddsrumsförsörjningen och säkerställa att förutsättningar finns för ett ändamålsenligt skydd av befolkningen vid kris eller höjd beredskap. Skyddsrum ska ses som en del av bebyggelsestrukturen och samordnas med övrig samhällsplanering.

Vid planering av ny bebyggelse, förtätning

Skyddsrum. Foto: Erik Lundh

eller förändrad mark- och vattenanvändning är det viktigt att uppmärksamma behovet av skyddsrum. Kommunen har även ett upplysningsansvar och ska verka för att information om skyddsrum, deras funktion, lokalisering och ansvarsfördelning är tillgänglig för invånare, fastighetsägare och exploatörer. Lokalisering av verksamheter med särskilt högt skyddsvärde, såsom vård- och omsorgsboenden, behöver ske med hänsyn till krav på skydd och robusthet.

För sådana verksamheter är det särskilt viktigt att beakta möjligheten till skydd samt tillgång till samhällsviktiga funktioner även vid störningar. Översiktsplanen reglerar inte lokalisering, antal eller teknisk utformning av skyddsrum. Avsnittet syftar till att tydliggöra hur skyddsrum ska beaktas som en planeringsförutsättning i den långsiktiga bebyggelseutvecklingen.

Ställningstaganden – skyddsrum

- Skyddsrum ska beaktas som en planeringsförutsättning i kommunens långsiktiga bebyggelseutveckling.
- Vid ny bebyggelse, förtätning och förändrad mark- och vattenanvändning ska behovet av skyddsrum uppmärksammas.
- Skyddsrum ska ses som en del av bebyggelsestrukturen och samordnas med övrig samhällsplanering.
- Kommunen ska föra dialog med Myndigheten för civilt försvar i frågor som rör skyddsrumsförsörjning i samband med planering.
- Lokalisering av verksamheter med särskilt högt skyddsvärde ska ske med hänsyn till behovet av skydd och robusthet vid kris eller höjd beredskap.
- Kommunen ska verka för att information om skyddsrum och ansvarsfördelning är tydlig, tillgänglig och aktuell.

Luftfart och totalförsvar

Myndigheten för civilt försvar har i uppdrag att utveckla och förvalta det nationella radiokommunikationssystemet RAKEL. Höga objekt, såsom vindkraftverk, master eller byggnader, kan störa radiosignalerna och därmed påverka funktioner som är viktiga för räddningstjänst, polis och andra samhällsviktiga aktörer.

Konstruktioner över 40 meter utgör särskilda risker för RAKEL, och objekt över 20 meter kan dessutom påverka militär och civil luftfart genom att utgöra fysiska hinder eller störa navigationsutrustning. Vid planering av höga objekt krävs därför tidig dialog med berörda myndigheter och noggrann lokalisering för att undvika konflikter med totalförsvaret, luftfarten och radiokommunikationssystem.

Ställningstaganden – luftfart och totalförsvar

- Kommunen ska säkerställa att lokalisering av höga objekt inte påverkar RAKEL-systemet eller annan kritisk kommunikation.
- Planering av objekt högre än 20 meter ska alltid föregås av samråd med berörd flygplats, Luftfartsverket och Försvarsmakten.
- Kommunen ska i översiktsplaneringen undvika etableringar av höga objekt i lägen där de kan innebära hinder eller säkerhetsrisker för luftfart eller totalförsvaret.

Försvarsmaktens lågflygningsområde

Hela Munkfors kommun omfattas av ett av Försvarsmaktens lågflygningsområden. Dessa områden används för militär övningsverksamhet där flygning sker på låg höjd för att upprätthålla operativ förmåga. Lågflygningsområden innebär däremot inga formella begränsningar för mark- och vattenanvändningen och är inte att betrakta som riksintresse enligt miljöbalken.

Kommunen behöver dock vara medveten om att militära lågflygningar kan förekomma och att verksamheten har nationell betydelse för totalförsvaret. Vid planering av särskilt höga objekt eller tekniska installationer som kan påverka militär flygverksamhet kan samråd med Försvarsmakten behövas, men lågflygningsområdena innebär inte generella höjdbegränsningar på samma sätt som exempelvis MSA-ytor eller hinderfrihetsytor vid flygplatser.

Ställningstaganden – Försvarsmaktens lågflygningsområde

» Kommunen ska i planering och bygglovsprövning beakta att Försvarsmaktens lågflygningsområde täcker hela kommunen och att militär lågflygning kan förekomma.
» Vid planering av särskilt höga objekt eller tekniska anläggningar som kan påverka militär flygverksamhet ska kommunen samråda med Försvarsmakten.
» Kommunen ska verka för en god dialog med Försvarsmakten i frågor där kommunens utveckling kan beröra totalförsvarets intressen, utan att lågflygningsområdet i sig innebär några markanvändningsbegränsningar.

MSA-ytor

Inom civil luftfart avser Minimum Sector Altitude, MSA, den lägsta höjd som gäller inom en viss sektor runt en flygplats eller ett navigationshjälpmedel, där det garanteras ett hinderfritt utrymme på minst 300 meter över terrängen eller över befintliga hinder. Munkfors kommun berörs av flera sådana MSA-ytor som är kopplade till instrument vid Karlstads flygplats. Flygplatsen är utrustad med navigationshjälpmedel som omfattas av skyddszoner benämnda MSA-ytor. En MSA-yta har en buffertzon på 55,6 kilometer från varje navigationshjälpmedel.

Ställningstaganden – MSA-ytor

» Kommunen ska i översiktsplaneringen beakta MSA-ytor som planeringsförutsättning vid lokalisering av hög bebyggelse, master, vindkraftverk och andra tekniska anläggningar.
» Ny bebyggelse och höga objekt inom MSA-ytor ska prövas i samråd med berörd flygplats och Luftfartsverket för att säkerställa flygsäkerheten.
» Kommunen ska undvika lokalisering av höga objekt som kan innebära hinder eller säkerhetsrisker för civil luftfart inom MSA-ytor.

Försörjningsberedskap

Civil beredskap omfattar även försörjningsberedskap, vilket innefattar tillgång till livsmedel, energi och vatten. Kommunens försörjningsförmåga bygger på flera samverkande system som tillsammans bidrar till ett robust samhälle med förmåga att hantera störningar, kriser och långvariga påfrestningar.

Som framgår av avsnittet *Areell näring* utgör den brukningsbara jordbruksmarken i Klarälvdalen en geografiskt begränsad men strategiskt viktig resurs. Bevarande av denna mark och ett sammanhållet jordbrukslandskap skapar förutsättningar för lokal och regional livsmedelsproduktion och minskar sårbarheten vid avbrott i externa leveranskedjor. Jordbruksmarkens långsiktiga produktionsförmåga har därmed betydelse inte enbart för näringslivet utan även för kommunens försörjningsberedskap.

Försörjningsberedskapen är även nära kopplad till tillgången till energi och dricksvatten. Energiproduktion, distribution och överföring samt dricksvattenförsörjning är grundläggande samhällsfunktioner som är beroende av långsiktig markhushållning, skydd av viktiga resurser och robust teknisk infrastruktur. Markanvändningsbeslut kan påverka möjligheten att säkra och utveckla dessa system, exempelvis genom skydd av vattentäkter, utrymme för energiinfrastruktur och fungerande dag- och spillvattenhantering.

Markanvändningen utgör därmed en central del av kommunens beredskapsplanering. Genom att i den fysiska planeringen värna produktiv jordbruksmark, skydda vattenresurser och säkerställa förutsättningar för energiförsörjning stärks kommunens långsiktiga motståndskraft och förmåga att upprätthålla grundläggande samhällsfunktioner även under påfrestade förhållanden.

Ställningstaganden – försörjningsberedskap

- Kritiska funktioner och samhällsviktig infrastruktur ska lokaliseras så att risker minimeras och redundans kan säkerställas.
- Planeringen ska utgå från risker som identifierats i kommunens risk- och sårbarhetsanalys (RSA) samt i avsnittet *Klimatrelaterade risker*.
- Kommunen ska stärka robustheten i dricksvattenförsörjningen genom redundans i vattenkällor, distributionssystem och reservkapacitet.
- Lokalisering av vård-, omsorgs- och trygghetsfunktioner ska beakta behov av skyddsrum, framkomlighet och teknisk redundans.
- Samverkan ska ske med Länsstyrelsen, MCF, angränsande kommuner och infrastruktursägare i frågor som berör beredskap eller totalförsvaret.
- Planeringen ska bidra till stärkt försörjningsberedskap genom att värna jordbruksmarkens långsiktiga produktionsförmåga, i linje med avsnittet Areell näring, och genom att stödja lokal livsmedelsproduktion

Bilagor

Skyfallskartering

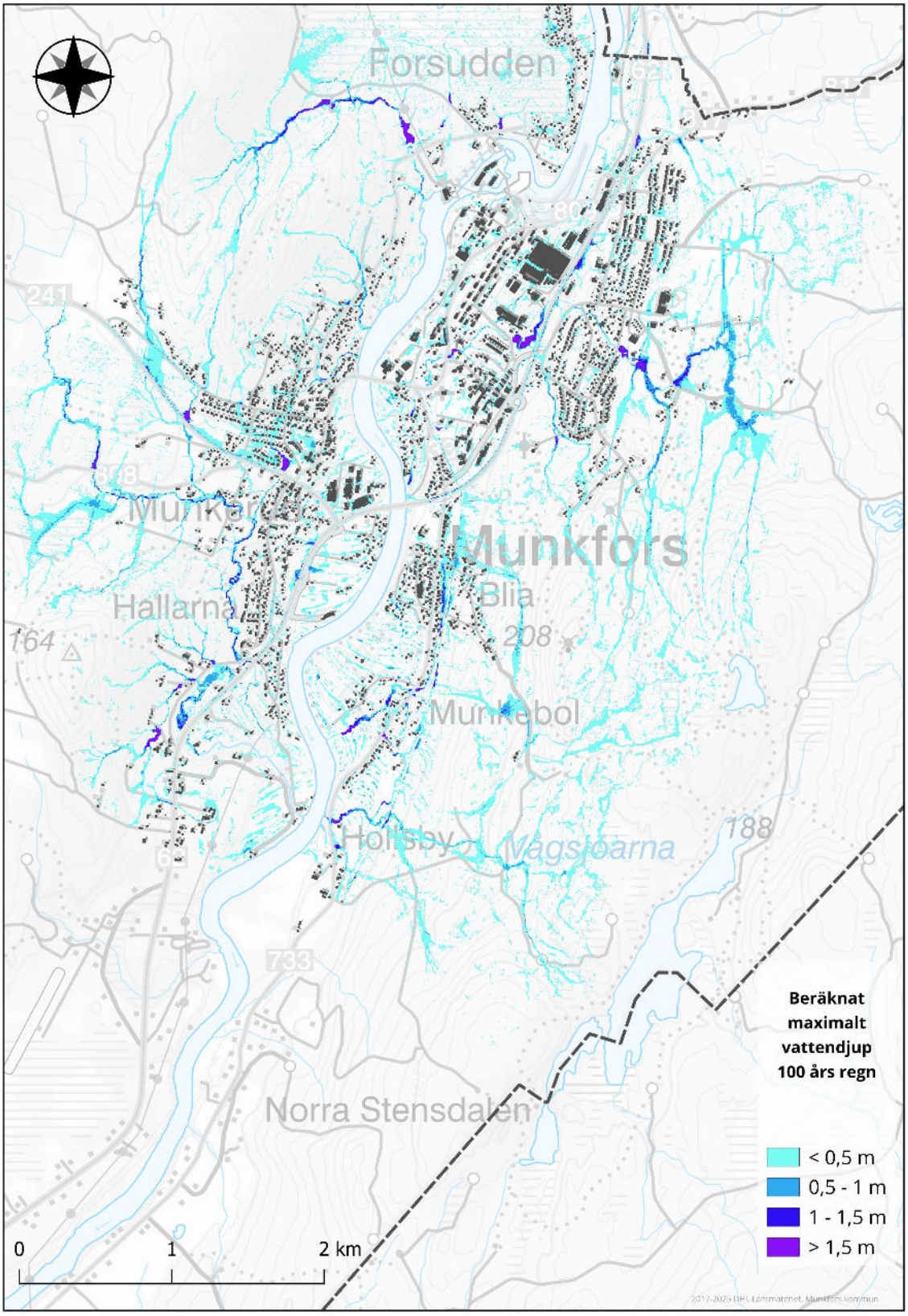

Erosion-, ras- och skredkartering

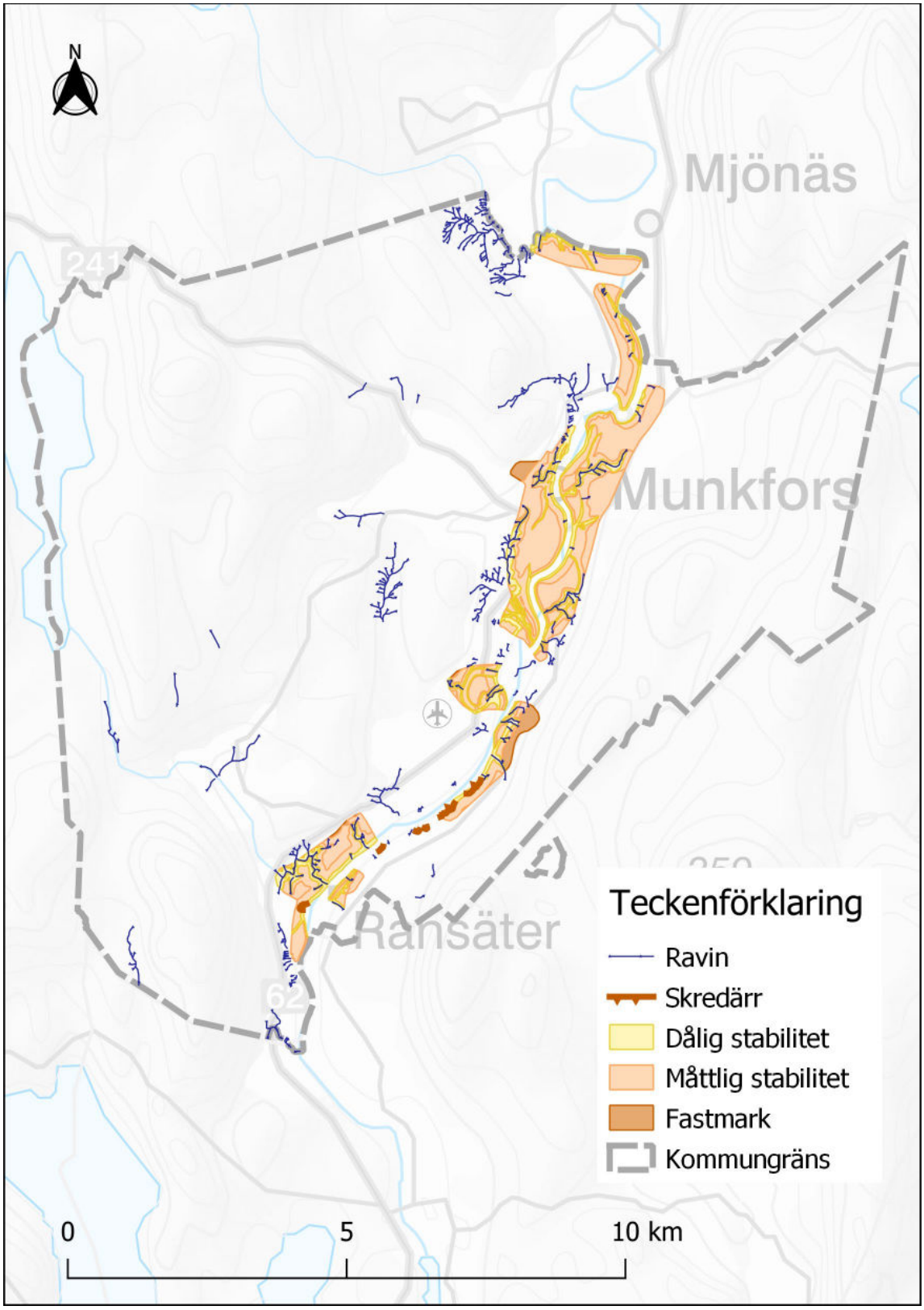

Munkfors kommun

MUNKFORS | RANSÄTER